

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

MEYER

ESNDES

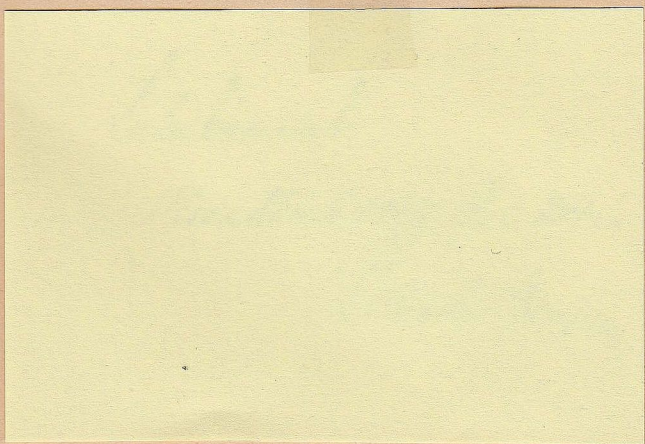

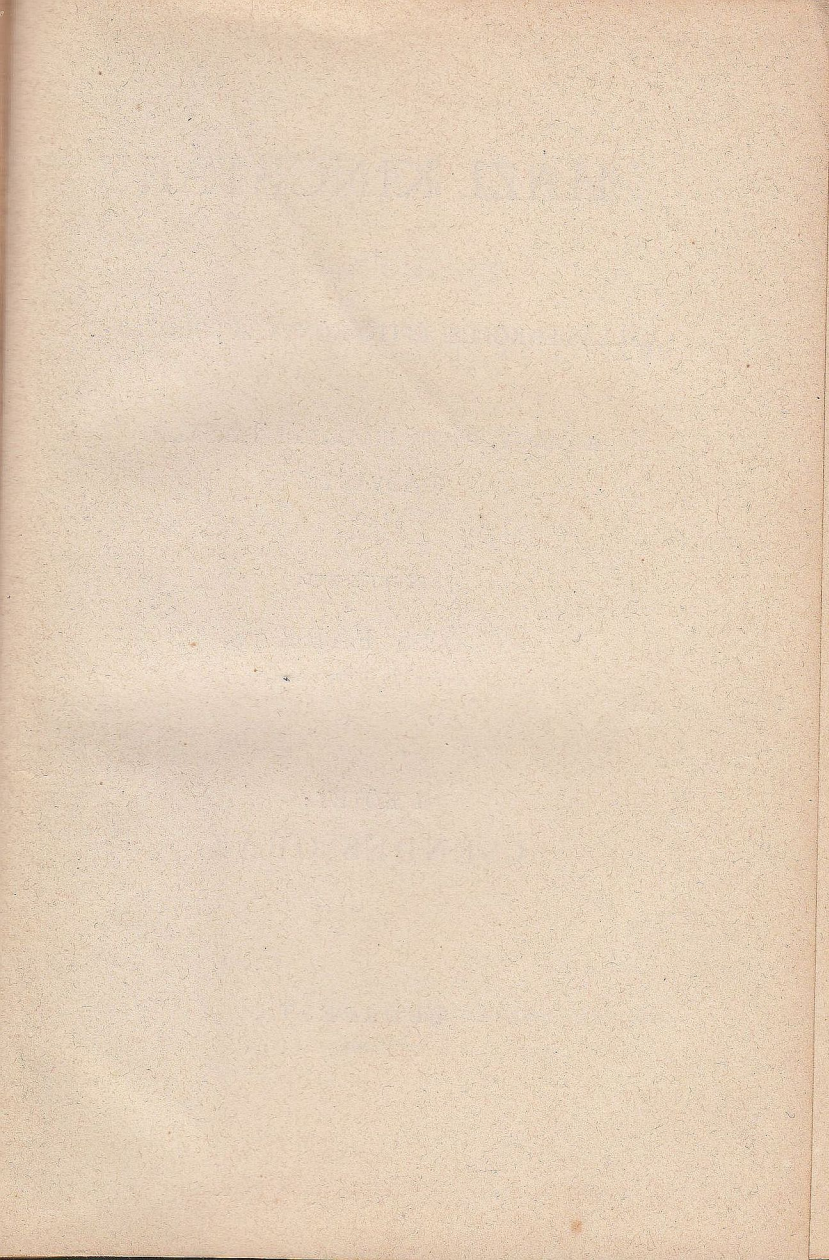
ORAK

HÁZI KINCSTÁR

*

VALLÁS-ERKÖLCSI ÉPÍTŐ KÖNYVEK SOROZATA.

A MAGY. PROT. IRODALMI TÁRSASÁG
KIADVÁNYA.

SZERKESZTI

SZŐTS FARKAS,

A TÁRSASÁG TITKÁRA.

I. KÖTET:
CSENDES ÓRÁK.

BUDAPEST,

1897.

CSENDES ÓRÁK

SEGÉDKÖNYV

A BIBLIÁNAK AZ ÉLETBE ÁTVITELÉRE

IRTA

DR. MILLER J. R.

FORDITOTTA

SZÁSZ KÁROLY.

BUDAPEST,

KIADJA A MAGYAR PROTESTÁNS IRODALMI TÁRSASÁG.

1897.

A fordító előszava.

A Protestáns Irodalmi Társaság 1897. évi közgyűlésén elhatározta, hogy eddigi kiadványai mellett, mívelt közönségének családi használatára s lelki épülésére *Házi Kincstár* cím alatt új folyamat indítson meg s engem tisztelt meg azzal a megbízással, hogy én nyújtsam annak első zsengéjét, és pedig dr. Miller J. R. kiváló angol vallásos író számos művei egyik legszebbikével, a *Csendes Órák*-kal.

Dr. Miller a keresztyén családok olvasmányául s elmélkedése anyagául, egész sorozatával ajándékozta meg nemcsak az angol, skót és amerikai, hanem az összes, különösen a protestáns irodalmakat is, a valóban keresztyén szellemű erkölcsi olvasmányoknak. Művei, melyek mind a kezünkben levő *Csendes Órák* szellemében és modorában szólnak szívhez, értelemhez és kedélyhez egyaránt, annyi szellemmel s bensőséggel, a vallásos és erkölcsi érzet hangján, mint kevés a keresztyén irodalomban. Tele vannak eszmékkal, s mesterkélttség nélküli mély és valódi érzés szól bennök egyszerű s mégis fenszárnyaló hangon. Mélységével nem válik sehol nehézkesé, komolyságával nem fárasztóvá s nemes stíljével nem virágossá. Krisztus valódi szerelme lengi át egészen s oly vonzóan, hogy az emberi szeretetet az isteni szeretet magaslatahoz emeli s azzal mintegy testvériesíti. Be-

hat a keresztyéni élet szükségeinek, feladatainak és élményeinek minden redőjébe s tanít a nélkül, hogy egy perczig is untatna s bárkit is elfárasztana. Komoly kérdéseket nehézség nélkül, könnyedén, de mindig alaposan tárgyal. Könnyű olvasmány, de kellemessége mellett is tanulságos. A szívet melegíti, önkénytelenül is magával ragadja és irányozza s tapasztalásaival és az életből vett példáival táplálékot nyújt az értelemnek; mindenek fölött pedig képzőleg hat az erkölcsökre és a jellemre, mondanom sem kell, tiszta keresztyéni irányban, egészen Krisztus szeretetére s irgalmasságára támaszkodva, az Istent és az embert nem választva el a Megváltóban. Ha a bűnről szól a bűnösöknek, soha sem fenyeget, nem rémít, csak bátorít a megtérésre s biztat a kegyelemmel.

Műveiről a vallásos téren leggazdagabb angol irodalom illetékes bírálói, nekünk is figyelemreméltó módon s nagy méltánylással nyilatkoznak. Álljon itt e bírálatokból egy pár töredék.

«Dr. Miller sima s bevégzett stylben ír. Nem törekszik hatásra s nincs benne semmi izgató; de iratait nem dicsérhetjük jobban, mint ha azt mondjuk rólok, hogy az igaz vallásosság lehel belőlük. E kis kötet (a «Hétköznapi vallás» cz.) elbájoló ajándékul szolgálhat minden, bármelyik nemesen gondolkodó olvasónak.» (Record.)

«Válogatott kis kötet, szellemes, gyakorlati, tele tanulságokkal. Lapjain megszívlelendő tanácsokat találunk, melyek az élet legkülönbözőbb viszonyaihoz alkalmazvák, a mindennapi élet

lelki szükségeire tekintettel stb.» (Evangelical Christendom.)

«Senki sem olvashatja e kis könyvet a nélkül, hogy benne segítséget ne találna s belőle vigaszt ne meríthetne; s a mellett oly ügyesen s finomul van szerkesztve, hogy mindenki élvezheti.» (Evangelical Magazin.)

«Valóban bölcs, segítséggel teljes, buzdító könyv! Minden lapja tele van meglepő eszmékkel, melyek mégis oly természetesk, hogy egyszerre megbarátkozunk velök; a rajzon előmlő szellem a gyakorlati keresztyén élet legbensőbb hangján szól. Magányban, családi körben, a templomban s az élet zajában mindenütt hasznos — s mindenütt kellemes is.» (The Christian.)

Stb. stb.

Mikor a Csendes Órákat először olvastam, mindjárt lebilincselte s mikor nyelvünkre áttételére bizalmasan felszólítottak, szives készséggel vállalkoztam arra. Először az volt szándékom, hogy szabadon dolgozzam át, saját hangulatomhoz s gondolkodási módunkhoz alkalmazva. De csakhamar átláttam, hogy ez magának a derék munkának is, olvasóimnak is árthatna. Az angol vallásos szellemtől áthatott szép könyvet, ha nem is meghamisítva, de jellemétől s színétől megfosztva s megcsonkítva tenném magyarrá. A legkiválóbb gondolkozó angol írók, valamely történet elbeszélésében vagy választott tárgyuk s eszméik kifejtésében, gyakran látszanak ismétlésbe, majdnem szószaporításba, esni. Az előadandó részt, a kifejtendő gondolatot, több ol-

dalról akarják megvilágítani, hogy az olvasónak — a teljesebb kifejtés által — mélyebben lelkébe hasson s jobban emlékében maradjon. Így tesz, egy példázat, egy eszme magyarázatával, hogy mást ne említsek Macaulay is. Pedig ki vádolná őt üres, vagy akár csak felesleges szöszaporítással? Ugyanily előadási modorral találkozunk dr. Millernél is. Egy-egy tételt minden oldalra megforgat, hogy az olvasó minden oldalról láthassa s minden árnyalatával szívébe vésesse s emlékében tarthassa. Első tekintetre pusztá ismétlés gyanánt tűnik fel az eljárás; kellő figyelemre méltatva czélzatosnak — de czélszerűnek is bizonyul. Figyelmes olvasó egy bonyolultabb tételt, egy mélyebb gondolatot, maga is ismételve elolvas, hogy teljesen felfoghassa s mélyébe hatolhasson. Így a szerző, a részleges ismétléssel, de mindig új oldalról való megvilágítással csak olvasója dolgát könnyíti meg.

S ez az oka, hogy a *Csendes órákat*, melyeknek már címe is zavartalan s tárgyába elmélyedő figyelemre utal — nem átdolgozásban, hanem — lehetőleg hű és teljes fordításban nyújtom magyar olvasóimnak.

Halas, 1897. augusztus 27-én.

Sz. K.

A szerző előszava.

A miben sok keresztyén hibázik az isteni igazságokkal szemben: az a vallásos tantételeknek az életbe átvitele s alkalmazása. Ismerik és tisztelik a bibliát, mint Isten igéjét s őszintén igyekeznek életöket az ihletett javakhoz alkalmazni, de nehezen tudják azokat a mindennapi élet tényleges tapasztalataival összhangzásba hozni s gyakorlatilag érvényesíteni.

E könyv szerény segélyforrás kíván lenni ez irányban. Célja behozni az életbe az isteni tanokat, s útmutatást adni azoknak hétköznapi felhasználására s életbe léptetésére.

Czíme «Csendes órák» arra céloz, hogy minden — legmunkásabb s még legzaklatottabb életben is előforduló nyugodt és csendes órákat, vagy perczeket minél kellemesebbé s minél gyümölcsözőbbé tegye, céloz egyszersmind arra is, a mi általában a *könyv* gyakorlati használata, hogy fejezetenként vagy kisebb részletekben ol-

vasva, eszméket és érzéseket ébresztszen, melyek a munkás, zajos, lázas órákban is a keresztyén irányú épülésben tartsák fön s kössék le a lélek figyelmét.

E könyvet Krisztus nevében — s abban a reményben küldjük szét, hogy valamennyire egyengetheti az élet ösvényén komolyan zarándoklók útait, s a vallásnak gyakorlativá s mintegy kézzelfoghatóvá tétele által lámpát gyujt némely sötétebb útakon és támaszbotot ad a göröngyös és sikamlós helyeken.

DR. M. J. R.

I. FEJEZET.

Csendes órák.

Wellesley-College-ban a háztartás mindennapi életének sajátlagos jellemvonása: a reggeli és esti «csendes óra». A napnak úgy kezdetén, mint bezártakor egy kevés idő van engedve, a mit a harangszó jelöl meg, mikor az egész házban teljes csend van. Minden növendék a szobájában van. Semmi beszéd nem foly, semmi társalgás. A folyosókon lépés se hangzik. Az egész nagy ház tolongó élete úgy elcsitúl, mintha a bennlakók száz meg százai mind alunnának. Nincs semmi szabály s rendelkezés arra, mivel töltsék a csendes perczeket a szobájokban, de magától értetik, hogy mindazok, kik arra hajlandók, vallásos olvasmánynyal, elmélkedéssel, imádkozással töltik az időt. Legalább az iskolai mindennapi élet e kis részének arra fordítása ez, hogy alkalom legyen ily kegyes gyakorlatokra s zajtalan lefolyásával mindenkinek kedvet, képességet s ösz-

tönt sugalljon az önmagával s Istennel való társalkodásra. A hallgatásra jelt adó harang jeladó egyszersemind a gondolkodásra és imádságra; s még a legközönyösebb is megilletődik annak mindennapi megújulásától.

Minden keresztyén életnek szüksége van naponként egy csendes órára, mikor minden nyugodt, a többi órák munkás tevékenysége megszűnik s a szív, szent hallgatásban Istenével beszélgethet. A keresztyén élet egyik legnagyobb szüksége korunkban — több áhítat. Korunk nem az imádkozás, hanem a munka korszaka. Irányunk a cselekvés, nem az istentisztelet; inkább igyekszünk munkálkodni, mint csöndesen ülni Megváltónk lábainál s vele társalkodni. Mai keresztyénségünk alaphangja az önmegtagadás, mely alatt a tevékeny szolgálatra odaadást értjük. Mindenfelől munkára vagyunk felhíva. Tevékenységünket ezer buzdító felhívás sarkalja. Ezer komoly hang szólít a kötelességre.

S ez helyes. Nem félhetünk attól, hogy túlságos komolysággal munkálkodnánk Mesterünk szolgálatában, vagy hogy lelkesedésünk túlcsapjon az elég határán. Azért vagyunk e földre helyezve, hogy a világ javán s Isten dicsőségén munkálkodjunk. A nap heve nem szabad hogy elvonjon tényleges kötelességünktől. Míg eljő a halál,

hogy mint Isten küldötte elhívjon a munkától, nem szabad azon igyekeznünk, hogy feloldassunk a kötelességtől. Nem elég a kegyesség. Péter a dicsőülés hegyén kívánt maradni s nem tért vissza a bűnterhelt hideg világba; de nem! ott lenn a hegy lábánál, az emberi szenvedés és bánat orvosára várt s a Mesternek és tanítványának el kellett hagyniok az éggel való érintkezés gyönyörét s alá kellett sietniök, hogy gyógyulást és enyhülést vigyenek magokkal. Mindig így van. Míg magányunkban az Istennel társalgás boldogító örömét élvezzük, zárt ajtónkon áttör s fülünkbe csendül az emberi szükség s bánat kiáltása. Az ájtatosság elragadtatása közben, a ránk künn váró kötelesség hívó hangját halljuk. Soha sem volna szabad megengednünk, hogy a szellemi gyönyör elragadtatása elfeledtesse velünk a körülöttünk levők szükségét. Még a Krisztus megdicsőülésének hegye se tartóztasson vissza szolgálatunktól!

A valódi vallásos élet az, melynek buzgósága tápot és erőt ad a szolgálatra. A szellemi egészség útjára az önfeláldozó tevékenység ösvényei vezetnek. Szent Franciskáról beszélnek a zárdai legendák, hogy bár fáradhatatlan volt az ájtatosságban, de ha imádság közben valamely házi kötelesség teljesítésére szólították, készségesen

becsukta imakönyvét, mondván: a nő s anya, ha szólítják, ott hagyja Istent az oltárnál, hogy a házi körben találja fel ismét. De az ellenkező is szintoly igaz. Mielőtt a fa erős, egészséges, hatalmas élőfa lehetne, mely dús gyümölcsöt teremjen, viharral daczoljon s hőt és fagyot kiálljon: jól plántált és jól táplált gyökerének kellett lennie; s hogy eleven, nemes és tartós keresztyén élet lehessen a világ szemei előtt, mely megálljon a kísértésben, meg ne törjék a szenvedésben, gyümölcsözzék tettekben dúsan s lombozata mindig hervadatlan: titokban szoros közösségben kellett lennie Istennel. Istentől kell vennünk előbb, mint másoknak adhatnánk, mert magunknak semmink sincs, a mivel embertársaink éhét kielégíthetnők s szomját olthatnók. Legfőlebb üres hajók vagyunk s előbb meg kell rakodnunk, hogy legyen mit szállítsunk a szűkölködőknek. Hallgatóznunk kell előbb a menny kapujánál, hogy a mennyei énekeket eldalolhassuk az emberi fáradtság és búbánat füleibe. Ajakunkat az ég oltáráról vett szénnek kell érintenie, hogy az ég hírnökei lehessünk az emberekhez. Soká kell feküdnünk Krisztus kebelén, míg szegény földi életünket Krisztus lelke annyira áthassa, hogy az Ő áldott életének megdicsőült szépsége fényljk bennünk is. Az ájtatosság nem arra való, hogy

elvonjon a kötelességtől, sőt gyakran új kötelességeket állít elénk — de mindig jobban edz a tevékenységre.

Lényednek áradjon rám fényessége,
 És képed, így esdek, vegyen körül!
 A felelet: Nem nyugalom, se béke,
 De gond, teher, szükség, minek nincs vége,
 S mindenre voln' is tér, Rajtad kívül;
 De az idő minderre — hajh — elég-e?

A szorgos ujj szalad; a szem, követve
 A csillogó tűt látja benne csak . . .
 De belvilágom mind virággal fedve,
 S dics-ének zendül minden leheletbe;
 Míg minden munkán, mint aranyszalag
 Vonul keresztül, boldog önértetbe.

Hogy a haszonvehetőségre s mások szolgálatára készülhessünk, szükségünk van arra, hogy életünk folyamába néhány nyugodt órát szőjünk, mikor magunkban vagyunk Krisztussal, személyes érintkezésben vele, szavára figyelve, felfrissítve lankadó erőnket az ő teljességéből s átalakítva jellemünket az ő arczának szemléletéből. Elfoglalt embereknek kétszeresen szükségök van e szellemi közösségre; mert fáradságos, gond- és küzdelemteljes életök könnyen elernyeszti szellemök húrjait s kimeríti belső erejüket. Komoly

nőknek szükségök van ily csendes órákra, mert mindennapi házi és társadalmi életökben sok fordul elő, a miért a kegyelem megújítására szorulnak. A gyermekek gondozása, a háztartás gyakorlata, ezer apróság, a mi próbára teszi türelmüket, bosszantja kedélyöket s megháborítja lelki nyugalmukat; társadalmi életök különböző befolyásai, soknemű kísértés a mesterkéltiségre, formaságra, valótlanságra, képmutatásra, másrészt a hiúságra, világiasságra, kikapásra, — mind e szórakoztató, egyensúly-rontó s ingerlő hatások, minden komoly nőt kényszerítenek, hogy életébe naponként legalább egy csendes órát vegyen magának, a melyben — mint Mária — a Jézus lábainál üljön s lelkét nyugodtnak s kielégítettnek érezze!

Lelkészek, tanítók, keresztyén munkások: mindnyájának szüksége van erre. Hogy állhatna meg a szolga az Úr házában, hogy a népnek szóljon, mielőtt Krisztus lábánál várt volna, az átadandó üzenetre? Hogy taníthatná valaki a gyermekeket az élet igazságaira, a nélkül, hogy azokat frissében vette volna Jézustól? Hogy vihetne valaki mennyei ajándékokat a szűkölködő lelkeknek, ha nem volt az Úr kincstárában azoknak beszerzésére? Nagy igazság van abban, hogy folytonos kimerítés folytonos új táplálék nélkül ép oly ürességre vezet a lelki, mint az anyagi

világban. A saját tapasztalatainkból s érzéseink- és gondolatainkból folytonosan nem meríthetünk, ha azokat Istennel való közvetlen érintkezés által fel nem újítjuk s nem gyarapítjuk. A tevékenység nem tarthatja fenn *önmagát*. Ha elveszszük tőle a folytonosan megújító erőt, lelankad mint egy elzsibbadt kar, s tovább munkára képtelen. Azért nem érezhetjük eléggé, kiki magának, a feltétlen szükségét, hogy szent feltételeinket s a ránk váró kötelességeket Istennel életünk s érülkőzésünk tegye erélyessé, mint a hogy a test minden izma és idegszála, a szívnek nyugodt, egészséges és szabályos verésétől veszi szolgálatképességét.

Egy túlfeszített munkától s mérsékeletlen tevékenységtől kimerült ember betegágyba esett. Ő, a ki soha sem akarta félbeszakítani a munkát, most teljes nyugalomra volt kényszerítve. Nyughatatlan tagjai mozdulatlan heverték ágyán. Úgy elgyöngült, hogy már beszélni is alig bírt. Egy barátjával beszélve mostani állapotáról, előbbi óriási tevékenységével összehasonlítva: «Most kezdek *épülni*. Agyon nyargaltam a lelkemet munkásságommal. Most az önismeretben s a belső valómat érdeklő sok dologban gyarapodom, — kétségkívül sokan vannak köztünk, kik lelküket elcsigázzák a szakadatlan munkában, a nélkül,

hogy csendes órákat engednének magoknak az elmélkedés s Istennel társalkodás által táplálkozásra!»

Világgal élünk mind! későn korán,
 Kapva vagy adva, pazarlunk szünetlen;
 A mink van is, oda van szaporán,
 Eladjuk, szégyen! — lelkünket, is menten!

Áldás azért a betegség vagy búbánat, vagy bármi eset, mely főnakaszt, kezünkben a munkát kiveszi egy időre, szívünket kiüríti az ezernyi gondtól s Isten felé fordítja — hogy vele teljék meg újra!

De miért várjunk betegséget vagy búbánatot, hogy minket e szükséges csendes órákra kényszerítsen? Nem volna-e sokkal jobb, hogy magunk hajtsuk magunkat minden nap, bizonyos időre, félre a világ zajától, a fáradalmas munkától, Isten szemléletébe és saját szívünkbe, azokat tanulni a mikre oly nagy szüksége van lelkünknek s új erőt és életet meríteni az Istenben lét forrásából? Herbert György ez egyszerű sorai bölcs tanácsot adnak:

Keress s használd fel a magánosságot,
 Fordulj magadhoz s vizsgálj lelkedet,
 Pillants be rejtekébe, hisz sajátod,
 Forgasd föl és hányd, vesd: mit rejteget!

Minden fáradságos munkanap e szent csendes óráitól mindig erősek leszünk, elkészülve minden jó munkára! Így Istennek udvarolva minden nap megújul elnyűtt erőnk, felfrissül kedélyünk s képesek leszünk fáradni ismét s el nem fáradni és ki nem merülni, járni és el nem esni és magasba szárnyalni mint a madár, bátor szellemi repüléssel s el nem szédülni a magasban!

II. FEJEZET.

Személyes barátság a Krisztussal.

Veled mulatni, reggel, estelen,
Hallgatni téged, mit beszélsz velem ;
Akármí érjen vándor-útanom,
Tanácsodat oly édes hallanom.

Ha te, Uram, hozzám ereszkedel le,
Benső barátom lenni nem restelve :
Hagyd fölhasználnom e dicső alkalmat,
Ebben lel életem legszebb jutalmat!

A vallásos élet felől több oldalról sekélyes és felületes felfogás veszedelmében forgunk. Ezek egyike, hogy az evangéliumnak Krisztus felőli tanaihoz szigorú ragaszkodás tesz keresztyénné. A másik, a szertartásos, hogy az istentiszteleti formák hű megtartása a keresztyén élet lényeges eleme. Meg másik, hogy a magaviselet minden, a keresztyénség csak erkölcsi rendszer. Mert még azok közt is, a kik teljesen elfogadják Krisztus elégtételét a bűnökért s a váltságot: gyakran ta-

látni ferde felfogást a hitéletről, hogy az üdvösség Krisztusnak egy régmúlt nagy tettétől, halálától függ, a nélkül, hogy vele, mint jelenlevő s élő Megváltóval személyes viszonyba lépni. Az új-testamentumban a keresztyén viszonya Krisztushoz úgy van feltüntetve, mint személyes ismeretség vele, mely aztán szoros és gyöngéd barátsággá érlelődik. Ez volt az Úr saját eszménye a tanítványság felől. Embereket hívott magához, hogy jöjjenek hozzá, szakítsák meg egyéb viszonyaikat, csatlakozzanak hozzá személyesen, hagyjanak el mindent s őt kövessék. Az emberek szívének s életének teljes odaadását követelte, hogy ő legyen az első szeretetökben, úgy mint engedelmességökben és szolgálatukban. Nem csak úgy ajánlkozott nekik, mint idegen segítőjük, nem csak mint a ki elveszi bűneiket, s meghal érettök, de mint a ki benső, szoros és feloldhatatlan barátságot akar kötni velök. Nem csak köteletség s tartozás, vagy tudomány s oly ok köteléke, a mivel követőit magához csatolta, hanem személyes barátság kapcsa.

A mi tehát keresztyénné tesz valakit, nem a Krisztus tanainak elfogadása, nem az egyházával való egyesülés, vagy az ő erkölcsöknek követése, nem az, hogy ügyét magunkévá tettük; — hanem az, hogy személyes szabadítót lássunk

benne s vele örökös barátság szövetségét kössük. Nem az által a hit által váltattunk meg, mely néhány arany mondatba foglalja a Krisztus személye s munkája körüli igazságot; Krisztust magát kell bírunk, a kit a hit a maga ragyogó szépségében és kegyelmében tüntet föl. Azt szoktuk mondani, hogy a Krisztus a kereszten való halálával váltott meg. Tulajdonképen ez igaz. Sohasem váltattunk volna meg, ha ő nem halt volna meg értünk. De tényleg az élő, szerető, személyes Megváltó iránti viszonyunk által váltattunk meg, a kinek kezébe tesszük le életünk minden érdekét, a ki barátunk, segítségünk, őrizőnk, gondozónk s mindenben mindenünkké válik. A keresztyén hit nem abban áll, hogy bűneinket Isten bárányára rakjuk, bízva az ő egy nagy áldozatában: hanem, hogy magunkat tesszük annak az élő, szerető szívére, a kinek barátsága attól fogva életünk legédesebb örömévé válik.

Krisztussal való személyes ismeretségünk e fontossága akkor tűnik ki, ha úgy gondolunk rá, mint az Atya kijelentőjére. A tanítványok Krisztust először álruhájában ismerték meg, isteni dicsőségét elfátyolozva. Vezette őket, beszélve és járdalva velök, megnyerve bizalmukat és szeretetüket, míg végre fölismerték, hogy az, a ki oly kimondhatatlanul kedves lett nekik, magának Is-

tennek kijelentése s hogy viszonyuk vele, mint barátjok, szegény és bűnös embervoltukat egységre emelte az Atyával. Isten fiaivá lettek, az Isten egyszülött fiához való viszonyuk által. Hozzá ragaszkodva s rajta csüngve halhatatlan barátságban, hozzájok megalázkodásában, magasztosságával őket is fölmagasztalta mennyei örökségének örökös társaivá. Mintha egy királyi herceg elhagyná apja palotáját egy időre s álruhában járna a köznép szegényei között, megnyerve őket nyájasságával, s vonva erős személyes barátsága is, azután fölfedezve királyi származását, elvinné palotájába s azután is örökre maga mellett tartaná mint barátait s testvéreit, megosztva velök rangját s dicsőségét. A barátokat, kiket Krisztus maga megalázásában megnyert, nem taszította el magától, mikor dicsőségébe visszatért, magával vitte föl, megosztani velök mennyei boldogságát.

Így szabadítja meg Jézus az embereket. Megnyeri szeretetöket, bizalmukat a maga szeretetének nyilvánítása által s aztán felmagasztalja azon kiváltságok birtokára, melyek őt, mint Isten fiát, illetik. Mind a kinek élete szeretet és hit által Krisztushoz van kötve, Isten családjába van felvéve. Valaki ezt az igazságot ily képpen fejezte ki: Egy szőlővesszőt leszakítottak a fáról, a melyre

kúszott s kapaszkodott, most már a földön hever s nem tud ismét felkúszni s előbbi helyét elfoglalni. Akkor a fa lehajlik egész a földig. A szőlő kinyitja kapcsait, melyekkel haszontalan gyim-gyom s cserjék közé bonyolódott s belekapaszkodik velök a fa erős ágaiba. A fa ismét fölemelkedve, a szőlőt ismét előbbi szép és termékeny helyére viszi föl, a hol a fa méltóságában osztozik. Ez a lélek történetének a képe. Lesodortattunk eredeti helyünkről s veszendőben heverünk bűneinkben, a föld csalárd ígéreteibe kapaszkodva. Magunk erején soha sem tudnánk Istenhez emelkedni. De Isten maga ereszkedett le hozzánk, a megtestesülésben, lehajolva lelkeinkhez. S ha szivünk elhagyta a föld bűneit s hiú és csalárd ígéreteit s a hit és szeretet kapcsaival Jézushoz ragaszkodik; ismét felemelkedünk s Isten fiai és örökösei leszünk.

De, hogy köthessünk Krisztussal személyes ismeretséget? Könnyű volt Jánosnak s Máriának s a többinek, kik őt a testben ismerték. Szemeik az ő szemébe nézhettek; hallották hangját; lábainál ültek, vagy keblére hajoltak. Ily módon mi nem ismerhetjük Krisztust, mert eltávozott a földről; azért kérdezzük, mikép ismerkedhünk vele máskép, mint életrajzilag? Ha csupán ember volna, ennél több nem is volna módunk-

ban. Képtelenség volna azt mondani, hogy János apostolt személyesen ismerjük, vagy benső barátságot kötni Pál apostollal. Sokat tanulhatunk e kiváló emberekről, életrajzuk azon töredékeiből, melyeket az írások fentartottak, de személyesen velök meg nem ismerkedhetünk, míg a más világon nem találkozunk. De Krisztussal másképp vagyunk. Az egyház nem vált meg tőle mikor mennybe ment az olajfák hegyéről. Soha sem volt tényleg inkább a földön, mint most. Most éppen annyira velök van azokkal, a kik őt szeretik s benne hisznek, mint volt bethaniai barátaival. Ő jelenlevő, élő Megváltó; s köthetünk vele tényleges viszonyt, személyes barátságot, mely évről-évre szorosabb és gyöngédebb lehet, mélyebbé válik mind új tapasztalattal, jobban-jobban világol bensőnkben, míg végre, átlépve azon a kapun, melyet az emberek, hibásan, halálnak neveznek, holott az az élet dicső kapuja, őt szemtől-szembe látandjuk s éppen olyanak fogjuk ismerni, a milyennek megismertük.

Elérheti-e minden keresztyén ezt a személyes, öntudatos bensőséget Krisztussal? Sokan vannak, a kik ezt nem valósítják. Azoknak a Krisztus egy hit, életszabály, példa, tanító — de nem barátjok. Van sok kitünő jó keresztyén, a kik, úgy látszik, ismerik Krisztust, de csak életrajzilag.

Tapasztalásból nem ismerik: nekik legfőlebb egy távollevő jó barát, élő, hű, bizalmas, de mindig távol. Az ilyeneket azonban egy szóval sem kell elkedvetleníteni. Az ó-testamentum rendesen megelőzi az újat, gyakorlatban úgy, mint bibliai sorban. A legtöbb keresztyén a történeti Krisztussal kezdi, előbb tudva róla, mint ismerné őt. A személyes benső ismeretség vele későbbi gyümölcse a szellemi érettségnek; de az írásokból világosan kitűnik, hogy ily bensőleg lehető mindenkinek, a ki igazán hiszen a Krisztusban. Krisztus maga is szomjazik barátságunkra, hogy mi őt ismerni vágyjunk s iránta való hajlamunkat nem hagyja viszonzatlanul; s ha ajándékait nélküle és szeretete nélkül fogadjuk el, bizonyára a legfőbb örömtől s boldogságtól fosztjuk meg magunkat.

Az útát Krisztus e gyakorlati megismeréséhez az Úr maga világosan megjelölte nekünk. Azt mondja: ha szeretjük őt s szavát fogadjuk, ő megnyilatkozik nekünk s Ő és az Atya eljönnek s velünk laknak. Őt szeretni s akaratát tenni, elég, hogy Krisztust megismerjük — s benne bízva, őt megtanuljuk szeretni. Egy haldokló ifjú barátja szemébe nézett s nyugtalanul mondá: «Szeretném Krisztust szeretni: mondd meg hogyan?» — «Előbb bízzál benne — felelt amaz — s szeretni fogod a nélkül, hogy próbálnád hogyan.» Ez

igazán új kijelentés volt. «De én mindig azt gondoltam; előbb szeretnem kell, mielőtt jogom volna benne bízni.» Embertársainkat is gyakran az által ismerjük meg, hogy bizunk bennök. Semmi különös jót vagy szépet nem látunk bennök, míg csak az élet közönséges tapasztalataiban mozognak körülünk; de egyszer valamely válságos helyzetbe jutunk, a mikor barátira van szükségünk — s akkor ismerősünk nemes tulajdonai kitűnnek, bizunk bennök, közelebb jönnek hozzánk s hű barátoknak bizonyúlnak. Legtöbbünk így jut Krisztus valódi ismeretére a szükségben, mely föltárja előttünk szeretetét s hűségét.

A Krisztussal való személyes ismeretség becse kiszámíthatatlan. Vannak férfiak és nők a kiknek barátsága nagyon becses volna nekünk. A mint bensőségünk velök érlelődik, életök úgy nyílik ki előttünk, mint a virág kelyhe, gazdag szépséget tárva fel előttünk s édes illatot lehelve lelkünkre. Hű és mély barátság az élet kincseinek s áldásainak egyik legnagyobbika. Folyvást dalokat fúváll szivünkbe, vágyakat és reményeket ébreszt, ösztönöket sugall a jóra, szent leczkékre tanít, mindenféle jó befolyással öntözi életünket. De a Krisztus barátsága végtelen sokkal több áldást hint reánk; felbátorít s megerősít, mindig a legjobb munkára és szolgálatra

serkent. Befolyása szüntelen permetezi lelkünket s a jónak legüdébb és legtermékenyebb magvait hinti el s növeli lelkünkben. A legdúsabb, a legédesebb — s az egyetlen örökös és soha ki nem apadó forrás a világon: személyes és gyakorlati ismeretünk Krisztussal.

Hogy Krisztus így leszálljon hozzánk, bűnös emberekhez, minket tiszta, isteni barátságával megajándékozni, ez a legnagyobb csoda a világon; de e tény valósága kétségtelen. Semmi emberi barátság nem lehet félig is oly szoros és benső, mint a milyenbe közülünk a legalacsonyabb is léphet Krisztussal. Csak érvényesítsük jogainkat, életünk nyeresége e dicső viszony által többet ér a föld minden kincsénél!

Lehet-e ily nagy drágaságunk?
 Szállhat-e ránk ily égi kegy?
 Mért tétováz, keresve, lassu lábunk?
 Csak Te lehetsz, Te az az egy!

Ez a kegyes fül, mely ha esdünk,
 A bűnösnek soh' sem siket . . .
 Ne tétovázzunk, kérni ne remegjünk:
 De mondjunk el mindent Neked!

Elmondjuk Neked bűneinket,
 Mit szivünk megbánt, szégyenel.
 S e tiszta szem, ez átható tekintet —
 Szó nélkül — mégis így felel:

«Óh, vérem árán vásároltak!
Kikért én életem' adám,
Velem oly keveset, mit sem gondoltak,
Bár értök szenvedtem a fán!»

S e mély, merev tekinteten
Búnk ébred, sírva térdre omlunk,
Mint Péter, a tornác setétiben:
«Ily önfeledtek, hogy' is voltunk?»

Elődbe tárjuk gondjainkat,
S az élet terhét, mely lever;
De részvevő nézésed szívünkig hat,
S leolvad róla a teher.

Föltárjuk: mi bánt, mi vigasztal,
S szívünkben a mi lelki harcz.
Esengve kérünk, — mégis alázattal
Rád hagyjuk: tégy, a mit akarsz!

S a tövisek virágba nyílnak,
A bús homály mind fényre vál'.
Setét órák ködéből hajnal csillant —
Mindenben ott — csak Te valál!

III. FEJEZET.

Krisztus bennünk.

Mint ritka illatszer cserépedényben
Áthatja azt, bár nem ön-illata:
Úgy, lakva Te a halandó lelkében,
Ég minden üdvét ülteted oda!

Az Írások nagy súlyt fektetnek arra, hogy Krisztus abban az emberben van, a ki a Krisztusban él, vagyis igazi keresztyén. Krisztus maga is mondja, hogy az övéiben marad s hogy élete úgy foly át rajtok, mint a szőlőtő nedve a vesszein. Használják a test hasonlatát is, hogy a hívők Krisztus testének a tagjai s minden életök tőle van. A ház, vagy templom eszméje, a Szent Lélekkel, mint benne lakozó vendéggel, szintén a keresztyén viszonyát Urához jelzi. Sőt Pál apostol képlegesség nélkül mondja: «Krisztus bennem él» és «teljes vagyok Szent Lélekkel», mint a keresztyén tapasztalás lehetséges és mindenek felett kívánatos tulajdonát. E kü-

lönböző kifejezésekből, melyekbe önti a Szentírás ez igazságot, világos, hogy a keresztyén élet eszménye át van hatva, úgy szólván tetézve, a Krisztus szellemével. Ez a tisztán isteni befolyás sokkal többet foglal magába, mint az, a mit felettünk vagy rajtunk kívülről, egy barát gyakorol a barátjára, nevelő a növendékére vagy egy anya a gyermekére. Keresztyénné lenni annyit jelent, mint új szellemi életnek lépni a lélekbe, mint mikor a magot élő csirájával a holt földre ültetik; keresztyénné nőni annyi, hogy ez új élet növekedjék erőben és elevenségben, napról-napra új hódítást tegyen a régi természetben, terjeszkedjék, saját erejével kiűzve magából a gonoszt, s végre a szív összes érzelmeit, indulatait, vágyait s minden tevékenységét, még gondolatait is, Krisztusnak vetni alá.

Ebben van a nagy különbség a kettő közt, ha bennünk van a Krisztus vagy ha kívülünk. Ha csak kívülünk van: hallgathatjuk szavait s törekedhetünk engedelmeskedni hangjának s követni őt a merre vezet; bámulhatjuk szeretetreméltóságát s megkísérthetjük utánozni őt életünkben; de utánzásunk és engedelmeskedésünk csak a kötelesség ösztönzésétől van, nem belső indítékból; s törekvésünk az isteni hasonlatosságra olyan, mint egy alaknak hideg

önmagából növekedése, saját életereje s természetes működése által a szépség s elevenség teljességére.

Csak ha Krisztust egészen szivünkbe vesszük s magunkban adunk neki lakást Szent Lelké által: érhetjük el a keresztyén élet s érzés valódi eszményét. Akkor igazán élünk s járunk, nem az írott törvény parancsából, hanem a bennünk lakó Krisztus által újjászült természetünk önkéntes ösztönéből. Akkor sivár életünket az a fény hatja át, mely szivünkben ragyog s földiségünket mennyeivé változtatja. Akkor az isteni kép arczvonásai lassanként úgy domborodnak ki, a mint az új élet útát tör magának a régi természet kérgén át, míg végre Krisztus teljes szépsége ragyog ott, hol előbb a bűn torzképe vigyorgott.

Krisztus bennünk léte oly belső örömet szerez, melyet a földi lét megpróbáltatásai el nem homályosíthatnak. Nagy különbség van a bánat megpróbáltatásaiban is. Sokan, ha e világ fáklyái elhamvadtak, teljes sötétségben maradnak, mint az a ház, melyben gyertya, lámpa kialudt s a tűzhely lángja is, mikor a nap lement. Mások, hasonló setétségben sugározva állnak a mély árnyban, önmagokban ragyog fényök. Krisztus lakik bennök s az ő áldott életének sugarai az

éjt nappallá varázsoljak. Egy régi kép van a gyermek-Krisztusról a bethlehemi istállóban, mely ezt a gondolatot ábrázolja ki. A gyermek a szalmán fekszik, anyja föléje hajol, a bámuló pásztorok állják körül s a háttérben van a tehén a jászolnál. Éj van s az istállóban csak egy gyenge mécs pislog, de a csecsemő gyermekről fény sugárzik, mely e jelenetet megvilágítja. Így van a bánattól elsötétült szivekben is, ha a Krisztus igazán bennök lakozik. A fény, mely attól árad, ki a világnak a világossága, a kiben nincs setétség, világít s a bánat minden setétségét eloszlatja. Valóban, ha Krisztus a szívben lakik, a bánat merő áldás, mert oly szépségeket s örömeket tár föl, melyek a nélkül a földi világításban láthatatlanok maradnának. Az éj egyik áldása: hogy nélküle soha sem látnók a csillagokat; mint a bánat egyik áldása, hogy nélküle soha sem ismernők Isten legbecsesebb ajándékát.

Ha éj nem volna: soh'se látnánk csillagot,
 Vakító sík tükör-lappá válnék az ég;
 A szabadságot a börtönből láthatod;
 Háborgó tengerből szép a rév-menedék.
 A nap visszfénye szebb, ha tengerbe merül;
 Az örömeik becsét elvesztők méri meg;
 Legnagyobb sokaság gyül a kereszt körül;
 S angyalok dalai csak éjjel zengenek.

Ha Krisztus bennünk van: a bánat a kijelentés ideje. Olyan mint az a felhő, mely a szent hegy fejét koronázta, mikor Mózes rá hágott s mely őt oly soká elrejtette a nép szemei elől. Míg a felhő takarta, addig az Isten arcát nézhetette. A bánat felhője eltakarja a világot s a bámulót sűrű setétségbe burkolja, de a setétben Krisztus maga leveti arcza fényének és összeségének fátyolát. Vannak, a kik Krisztus szépségét soha sem látták és soha sem ismerték őt a személyes barátság bensőségében, míg egyszer meglátták s megtanultak úgy beszélni vele, mint barát baráttal, a bú setétségének órájában. Ha a földi lámpák kialudtak: megjelent a Krisztus arcza.

De a Krisztus nemcsak a bánatban jó barát. Nem kell várnunk, míg valami szerencsétlenség ér, hogy szeretetének örülhessünk s bennünk lakását élvezhessük. Fénye oly helyeken is ragyog, a hol más lámpák is világolnak. S még ott sem ragyog hiába. Krisztus bennünk léte éppen oly fontos az öröm, mint a bánat óráiban. Minden áldás dúsabb, minden öröm édesebb, minden szeretet tisztább, ha Krisztus bennünk van. A szívben lakó béke minden földi szépet szeretetre méltóbbá tesz. Valóban minden földi öröm csak eltűnő káprázat, elmosódó kép, ha nem az Úr örömének forrásából fakadt.

Mekkora bizalmat önt belénk a bizonytalan s eltűnő földi örömek élvezetében az a tudat, hogy azok nem egyetlen javaink: hogy ha azokat elveszítjük is, biztosak és gazdagok maradhatunk, mert a Krisztus a miénk. A csillagok egész nap az égen vannak; nem láthatjuk őket a nap ragyogásától; de bizonyára még is valami azt tudnunk, hogy ott vannak, s ha setét lesz, ismét tündökölni fognak. Így a földi öröm bőségében nagyon helyes tudnunk, hogy vannak mennyei kincseink, melyeket a körülöttünk ragyogó nap fénye láthatatlanokká tesz, de újra fölcsillannak, mihelyt a földi öröm elsötétül.

Csodálom a sok rejtélyt, hogy vele

Egész világ hogy' van tele.

Felnézni rá alig merek:

A csodaszép csillagsereg!

Angyalok rejtik el az űrben?

Buvó helyök tán a nap ott fenn?

Fehér szárnyakkal lengenek,

Mint égben bolzgó szellemek?

Míg itt alant mi, földre nézve

Közellétök' sem vesszük észre . . .

Ha így van: éltünk alkonyodtán,

Zaj nélkül, félhomály borongván,

Egy-egy jól ismert, szeretett kép

Mutatkozik, szelíd csillagkép' . . .

Útmutatóan szólítanak —

S szebb lesz az éjjel, mint a nap!

A legboldogabb szívnek az tényleg helyet csinál odabenn a Krisztus számára, belsejében mindig teljes biztonság van a lelki örömek, remények, és boldogság egész világának, melyek el vannak rejtve a földi öröm fényében, mint csillagok a nappali égen, de készek kiönteni ránk teljes fényöket, abban a perczben, mihelyt éj ereszkedik ránk árnyaival. Azért a földi fény akár ragyogó, akár setét, Krisztus a szívben mindig nagy áldást és nyugalmat ad.

Még más út is van, a melyen Krisztus megnyilatkozik bennünk. Ha ez az isteni lakó velünk van, mindig nevedező mértékben kell hogy egész életünkben bennünk legyen az Úr szerető lelke. Kérnünk sem kell, hogy Krisztus bennünk legyen magunk viseletében, beszédünkben, kedélyünkben és modorunkban, embertársaink iránti viszonyunkban, érintkezéseinkben: ha nincs azokban a Krisztus lelke. Ha Krisztus valóban bennünk van, nem rejtőzhetik soha szívünkben megnyilatkozás nélkül, mert külső életünkben is a Krisztus hasonlatára való fokozatos átalakulásnak kell történnie. Úgy igyekszünk élni, a mint ő élt; úgy akarunk szolgálni, a mint ő szolgált másoknak; szentek akarunk lenni, a mint ő szent volt; a mint ő türelmes, gondoskodó, önzetlen, nyájas és szelíd volt, olyanok igyekszünk lenni mi is. Krisztus azért jött

e világra, hogy szeretetet harmatoztasson az elfáradt, a szűkölködő és a veszendő emberi lelkekre. Krisztus, ha igazán bennünk van, minket is ugyan ezekre küld ki. Pedig a szeretet küldetésére mindenütt szükség van. A mai világban semmire sincs oly nagy szükség, mint igazi keresztényiségre azokban, kik a Krisztus nevét viselik s őt helyettesítik. Krisztus azért szállt alá, hogy jót tegyen s hogy mind, a kivel találkozik reményt keltsen s örömet ébreszsen azokban. Ha Krisztus bennünk van, azon kell lennünk, hogy a krisztusi szeretet-szolgálatot állandósítsuk e világban. Szívek törnek meg bánattól, emberek rognak össze terhök súlyától, a kötelesség igen nagy, a küzdelem nagyon erős: feladatunk, ha bennünk a Krisztus — hogy ezekért a fáradt, túlterhelt, elalélt és csüggedt lelkekért azt tegyük, a mit helyünkben Krisztus tenne. Szüksége van ránk, hogy őt helyettesítsük; s ő minket lelkével tölt el, hogy képesek legyünk a segély és vigasztalás áldásait hinteni szét magunk körül. De legszemorúbb az életben, hogy annyi erővel, másokon szóval és tettel segíteni, sokan tétlenül állanak, némán s összedugott kézzel! Gyakran a hallgatás jobb szolgálat a beszédnél. Sokszor jobb volna, ha mit sem szólnánk, a hol sima nyelven sokat beszélünk. Vannak szavak, a melyek

fájnak és sziveket sebeznek. Van oly beszéd, a mely nagyon kegyetlen. Vannak nyelvek, melyek jobb ha némáknak születtek volna, mintsem beszélni tudnak, úgy a hogy beszélnek. «Beszélni ezüst, hallgatni arany», úgymond a régi közmondás; s vannak házak, családok, a hol jó volna legkevesebbet beszélni. De vannak kegyetlen némaságok is. Barátaink mellett megyünk el, kiknek szivét valami nyomja, kik oly terhet hordoznak, melyet alig bírnak viselni, a kik a szeretet s részvét egy szavára szomjúhoznak — s mindig egyébről beszélgetünk velök, ügyekről, társaságról, könyvekről, ezer egyébről — de soha sem ejtünk egy édes szót, mely után sóvárognak. Ha a Krisztus lelke van bennünk, az sürgetne oly szót szólalnunk, a milyent helyünkben ő szólana.

Meg kellene tanulnunk a nyájas, szívreható módot azokkal, a kiket szeretünk s mindazokkal, a kikkel az élet viszonyaiban s ügyeiben érintkezünk; s ki is kellene mutatnunk azt a kedveséget s jóságot irántok, míg fáradt lábuk az élet rögös útain jár s nem várnunk, hogy koporsójukra hozzunk virágokat vagy szeretőleg szóljunk róluk, mikor füleik már bezárultak, szivök dobogása megszűnt — s késő már nekik örömet szereznünk!

Ha igazi krisztusi szellem lakik bennünk, az

átalakult életben s krisztusi szolgálatban fog nyilatkozni, az legalább valamely fénylő kised pontra el fog vezetni e nagy földgömbön. Kevés ember van, a kit az Úr nagy dolgokra hív el a maga szolgálatában; de a legjobb, a mit közülünk a legtöbben meg tudnak tenni, hogy egyszerű, de valódi, megszentelt keresztyén életet éljenek, azon a ponton, a hova állítottak. Így csekély erőnkkel utánozhatjuk magát Krisztus életét, szűk körünkben, az ő édes szerető arcát mutatva embertársainknak s szerény tehetségünk szerint valami keveset mutatni abból, a mit ő tenne, ha ő maga volna itt. Mert

Az Ur legjobb magyarázó
Alázatos emberi lelkek:
Egy jámbor szív többet tud szólni,
Mint könyvek és irattekercsek!

IV. FEJEZET.

Csak töredék másolat.

Bölcsességet sug az útszéli virágnak
Az ég: legyen neki saját nász-ajándok,
Hogy hintse azt szét a maga kis körében!
Ne tégy te se többet, csak mit tehetsz épen;
Erőnk felett tőlünk senki sem kívánhat.

Az emberi élet figyelmes szemlélőjét semmi sem lepi meg jobban, mint a jellemek sokfélesége azok közt, kik magokat keresztyénnek vallják. Kettő sem egyenlő közöttök. Még a kik egyenlő tiszteletben állanak is kegyességökért, kik egykép látszanak is Urok képét viselni, kiknek élete szépségével egyaránt vonzó: egyéni vonásaikban s jellemök mintájában és öntésében megannyi különbséget mutatnak. Pedig mindnyájan ugyanazon minta előtt ültek, mind ugyanazon eszményre törekedtek; mind egyazon áldott élet utánczói. A keresztyén életnek csak egy mintája van: a Krisztus képe. Az ő képe az, melyre

végre, mindnyájunknak át kell változnunk, s az ő szent szépsége az, a mi után mindig törekednünk kell. Úgy kell élnünk, a hogy ő élt, életünkben az ő vonásait kell másolnunk. Valahol a világon Krisztus hű tanítványai találhatók, mindannyian mesterökhöz igyekeznek hasonlóknak lenni.

Miért hát mégis, hogy a jellemek és hangulatok annyira különbözők azokban, kik ugyanazt a példányt igyekeznek követni? Miért nem mind egyforma? Ha ezer művész akarná ugyanazt az egyént lefesteni, festményeik, ha találók, mind ugyanazon vonásokat mutatnák. De ha ezer ember akarja, a maga életébe a Krisztus hasonlatosságát rajzolni: ezer különböző kép jön ki, kettő sem egyforma. Mért van hát annyi különbség a keresztény élet között, ha mindenkinek egy közös mintája van?

Ennek egyik oka, hogy az Isten nem ugyanazokat a tehetségeket adta minden gyermekének, nem ugyanazokat a természeti tulajdonokat. A teremtő a változatosságot szereti, a mint azt minden műve mutatja: nincs két állat minden vonásában tökéletesen egyforma; sem két növény, szervezetében teljesen megegyező; sem két ember-élet minden tekintetben ugyanazonos. Az isteni kegyelem nem egyazon mintába önti minden alkotását. Mikor az aranyból pénzt vernek, azt

egyenlő értékre, mind egy mintára nyomják s millió egyértékű pénzdarab mind egyenlő. De az élet nem úgy van mintázva, mint a pénz. A kegyelem nem idomítja Pétert a János mintájára, sem Pált a Barnabáséra, sem Kálvint a Lutherére. A szorgalmas és tevékeny Márthát nem szüli újra a merengő és ájtatos Máriává; sem a Mária nyugodt elmélkedő lelkét a gondos Mártha tevékenységére. Mind a kettőt Jézus barátjává teszi, egyenlő szeretettel s engedelmes készséggel iránta; de mind a kettőt meghagyja a maga jellemző egyéniségében. Mindkettőt hasonlóvá teszi Krisztushoz a szentségben, a szeretetben, az égbe vágyódásban, de nem érinti azokat az egyéni vonásokat, melyek őket egymástól megkülönböztetik.

Húsz különböző magot vetsz el egy kerti virág-ágyba s húsz különböző növény kél ki utánok a szerény rezedától a kevély napraforgóig. A kertész minden művészete nem képes egyenlősíteni. A fukszia mindig fukszia marad, a geranium mindig geranium, a rózsza mindig rózsza lesz. Ugyanabban a földben, ugyanattól a naptól és esőtől érve, ugyanegy módon művelve, mindenik a maga módja szerint nő, fejlődik s alakul. Így az égi kegyelem sem tesz minden keresztyén nőt Máriává, Márhává vagy Dorkászszá és Pris-

cillává, sem minden keresztyén férfit Jánossá vagy Péterré, sem Barnabásokká és Aquilásokká; de minden hívő a maga saját egyéniségében nő fel. Újjászületés sem új egyéniséget nem ad, sem az eredetit el nem veszi egyiktől sem; s a mint végetlen változatosság van az eredetileg nyert adományokban, ugyanoly különbség mutatkozik a Krisztus követőinek nagy társaságában.

E különbségnek a keresztyének közt másik oka az, hogy a legjobb s legszentebb hívők is csak keveset valósítanak a Krisztus képéből s lelkökben az ő hasonlatának csak egy kis töredékét tulajdoníthatják el. Követői egyikében egy valamely vonás látszik Krisztus áldott életéből; egy másikban ismét egy más vonás; a harmadikban ismét egy másik. Az egyik Krisztus nyájasságát igyekszik másolni, a másik a türelmességét, ismét másik a rokonszenvét, meg más a szelidségét. Ezer meg ezer hívő, bizonyos értelemben mind hasonlít Krisztushoz, de kettő sem — s nem is igyekezik arra komolyan — ugyanazon vonásához Krisztusnak a saját lelkében. Ez onnan van, mert Krisztus jelleme oly nagy, oly felséges, oly dicső, hogy lehetetlen rövid életben mindazt utánozni s minden egyes emberi jellem oly tökéletlen s korlátolt, hogy Krisztus határtalan jellemét utól nem érheti s vissza nem tükrözheti.

Olyan ez, mintha egy sereg festőt bíznanak meg azzal, hogy fessék le az Alpokat. Mindenik kiválasztja a maga nézőpontját, a melyből az óriási hegycsoport képét le akarja venni. Mindenik haza hozza a maga festményét; de ime kettő sem ugyanaz, nem is hasonlít egymáshoz. Az egyik vásznon egy szelíd völgyes táj látszik, csöndes folyóval s tarka virágokkal; a másik egy kopasz csúcsot tett műve központjává, komor fellegektől megszállva; egy másik hóborította s napfénytől csillogó tetőt, meg más a kősziklákön alárohanó patakot, ismét más hatalmas gletsert ábrázol. De a versenyzők egyike sem mondhatja a másiknak, hogy nem hű. Egyik olyan hű valószínűleg, mint a másik, de egyik sem festette az összes Alpokat. Mindenik az egész felséges jelenségnek csak oly kis részletét — a melyet épen látott — vette vásznára.

Épen így vannak azok is, kik Krisztust igyekeznek utánozni saját életökben. Ezer keresztyén, komolyan és őszintén indulnak őt követni. Egyik azon a jellemvonáson kezdi, a mely neki Krisztus jelleme szép középpontjául tűnik fel; a másik ugyanazt a felséges személyt más szemmel nézve vagy más tapasztalatok szempontjából tekintve egy más alakot lát s azt Krisztusnak nevezi; mindenik arra törekszik, hogy Krisztus jellemének

azokat az elemeit sajátítsa el, a melyeket ő lát. Egyik felvétel sem azonos a másikkal; s kettőnek nincs egy felfogása a Krisztus hasonlatáról. De egyik sem mondhatja a másikról, hogy nem igaz keresztyén, hogy az nem látta jól a Krisztust s a maga életébe nem másolta híven azt, a mit látott.

Az igazság az, hogy az Alpok oly változatosak, oly nagy terjedelműek, hogy egyszerre szemügyre venni lehetetlen s a legjobb, a mit egy festő tehet, hogy egy kisebb látkört vesz magának, a mennyit egy pillantásra áttekinthet, s a mit az magába foglal, azt festi le. Krisztus is oly nagy, végtelen tökélyeiben, jellemének határtalan fenségében, szépsége sokféleségben, hogy véges követői, korlátolt életökben azt egészen fel nem foghatják s le nem másolhatják. A legtöbb a mit közülünk bárki is tehet, hogy az Úr bámulatos képéből egy kis töredéket másoljon le.

Innen van, hogy a keresztyének egyéni jelmeiken oly változatosságot látunk, míg mindenik előtt az a minta áll, az az egy vágy lebeg s mindenik ugyanarra a hűségre törekszik másolatában s ugyanazt az igaz valódiságot akarja adni élete munkájának. S e tény gyakorlati tanulsága az, hogy Krisztus egyik követője se vesse meg

a másikat azért, hogy szellemi életének más bélyege van, mint a magáénak. Mártha, a maga fáradhatatlan szolgálatával, minden missziói találkozássra siettében, vagy a betegek és szegények látogatásával, ne találjon hibát a Mária csendes, zajtalan, elmélkedő, nyájas és szerető ájtatosságában, mivel nem fejt ki hasonló tevékenységet mint ő. De Mária se vesse meg Mártát s ne mondja kegyességét felületesnek. Sőt becsüljék meg egymást s lássák egymásban a Krisztus határtalan szeretetre méltóságának más-más oldalát.

Végtelen különbség van a Krisztus különböző követői által teljesített szolgálatokban. Mindenik egyaránt helyes és elfogadható s még sem olyan egyik mint a másik. Mindenik Krisztust követi a maga útján s az ő munkáját teljesíti a maga módja szerint. Bármit mondunk a Mária szépsége s édes voltáról, a mint őt oly csendes nyugalommal látjuk ülni Úra lábainál, nem szabad elfelednünk, hogy Mártának nem a szolgálata volt, a mit Jézus megrótt, hanem ideges szorgoskodása. Az ő szolgálata fontos, sőt lényeges volt az Úr kényelmére s hű és vendégszerető ellátására barátai otthonában. A Máriák nagyon szeretetre méltók, s minden nőnek a Mária nyájasságával s békés lelkületével kellene bírnia s oly gyakran kellene a Jézus lábainál ülnie s beszédét

hallgatnia, hogy magát a legjobb szolgálatra készítse. De a Mártha dolgát is végezni kell s egy keresztyén nő se hanyagolja el munkáját és kötelességeit a kegyesség s ájtatosság jogczímén.

«Bíz úgy, Uram! Némelyikének
Szolgálni kell; ott boldogan
Lábadnál mindenik nem ülhet,
Halk áhítatba nem merülhet,
Más dolga van!

Bíz úgy, Uram! Némelyikének
A terhet is viselni kell;
Izzadva a nehéz munkában,
Míg mások, lábadnál imában
Merülnek el.

Bíz úgy, Uram! Némelyikének
A napi munka része jut,
Szent éneket dalolni vágyna,
De csak dolgozni kell! — hiába,
Dalolni sohase tud!

Bíz úgy, Uram! A férj aratni
Jár — míg kenyeret süt a nő.
Sok fárad, fut, viraszt álmatlan,
Másokért gondban, gondolatban,
Míg gondja egyre nő!

Bíz úgy, Uram! Tenéked is van
Részed kezünk munkáiban.
Én is hozok bort, kenyeret még;
Asztalodon, oh égi vendég!
Imám — ím ebbe van!

Hadd kísérjék e jó asszonyok mind nyomon Krisztust, hogy minél tisztábban láthassák jellemének kedvességét s utánozzák, a mit belőle látnak, a magok életében minél hívebben; de ne képzelje egyik is, hogy épen ő utánozta az egész Krisztust, hanem lássa minden más keresztyén nőben s ismerje el, ugyanannak a Krisztus képének egy másik hű vonását. Hadd teljesítse minden férfi, komolyan és híven, azt a munkát, a melyre képes és hivatva is van, de ne gondolja, hogy ő az egyetlen szükséges és Istennek kedves dolgot végezte a világban; sőt tekintsen minden hű szolgát, a ki más munkát végez, olybá — mint a ki ép oly hasznos a világban s oly kedves az Úrnak.

A kis madár dallal dicséri az Urat; a virág illatozva adja áldozattömjénét, a mint kelyhe a szellőben, himbálózik; a csillagok ezüst sugaraikat hintik szét az űrben, egymás s a földnek vidámítására; a felhők csendes esőben öntik áldásukat alá: és hivatását mindenik egyenlő hittel s jóhiszemmel teljesíti. Így Krisztus megváltott szolgálói között is, egyik folytonos munkával szolgál otthon, egész családot tartva fenn; a másik tollával szolgál ezereknek eszméket, segélyt, áldást, biztatást adva; ez élő szóval, tanítással, buzdítással, meggyőző és elragadó ékesen szólással

indít meg sokakat s viszi őket igaz útra; az szívhez szóló édes dalokkal lágyít meg, enyhít és vigasztal; míg emez csendesen ülve Krisztus lábainál, elmerülve szavai hallgatásába, mohón szívja magába szelleme szeszét, hogy azt másokkal is közölhesse — s úgy adja ki magából, mint illatát a virág, hogy azok üdülhessenek tőle, kik ahhoz közvetlenül nem juthattak. De mind ezek egyaránt a Jézus nyomdokain s az ő szolgálatában vannak — s napjok alkonyán azt a halk, de szívreható szót hallják: «Jól van!»

V. FEJEZET.

A te akaratod, ne az enyém!

Éltünket mi, szeszélyes tervre
Úgy szabjuk mint illik emberre,
De Isten, magasb művészettel,
Úgy szabja öröklétre, mint kell.

Sok csak félig olvassa el a bibliáját. Csak a felületét érintik s mellőzik az arany szavak teljes, mély értelmét. Csak féligazságot kapnak; féligazságok pedig gyakran félrevezetnek. Még az összetett mondatok is, magokban, nem mindig adják meg a teljes s végleges jelszót a tanhoz, vagy a kötelességre, a melyről szólnak s más ihletett mondatokat kell még az előbbiekhöz kapcsolni, hogy az igazság teljes legyen s kikerekítették. Mikor a kisértő néhány helyet idézett Urunknak, ez így felelt: «Meg van írva az is...» A tetszetős szó is, magában elkülönítve, csak töredék s még több kell hozzá, hogy valódi értelmét megadja.

Néhány félreértett fogalom az imádság felől, az Írások felületes olvasásából származik. Valaki rá akad e szavakra: «Kérjétek és megadatik!» S tovább nem keresve azt következteti, hogy megtalálta a kulcsot Isten összes kincstáraihoz, megkaphatja mindazt, a mit kíván. De csakhamar észreveszi, hogy a válasz nem az, a mit várt s elkedvetlenedik, elveszti hitét az imádságban. Egyszerűen tény az, hogy Krisztus ama szavai, nem foglalják magokba a teljes imádságot. «Az is meg van írva» — s tovább kell olvasni, mélyebben kell keresnie, összeböngésznie az Úr minden szavát e tárgyról s teljességökben kell azokat egybevetnie. Ennek az általános igéretnek feltételei is vannak. Ez a szó: «kérj» más mondások által világosíttatik meg s ha ez megtörtént: a megállapodás akkor lesz igaz, csálhatatlan és hiteles.

Minden igaz és elfogadható imának feltétele — melyről gyakran megfeledkezünk — minden óhajtásnak és sürgetésnek az isteni akaratra való hivatkozása. Minden hitünk, őszinteségünk és követelésünk mellett, kéréseinket mégis Istenre kell bízunk, azzal a megnyugvással, hogy ő csak azt teszi, a mi a legjobb. Mert, hogy' tudhatnók mi, hogy a mit kérünk valóban áldás volna, ha megnyernők? Bizonyára Isten jobban tudja, mint mi; s az egyetlen biztos és üdvös, a mit tehetünk,

hogy komolyan s teljes hittel fejezzük ki kívánságunkat s aztán tegyük Isten kezébe ügyünket. Így tanít minket a Szentírás mindenütt, Istenhez imádkozni.

De megértjük-e ezt teljesen? Nem sokkal mélyebb-e ez, mint sokunk gondolja? Nem merő néma megnyugvás-e azon, ha kérésünk visszautasított? Az ily megnyugvás lehet lemondó és makacs, lehet kétségbeeső és reménytelen s egyik sem helyes. Isten akaratához alkalmazva kérni annyi, mint abban bízni, mikor imádkozunk hogy Isten megadja azt, ha csak azt nem tudja bölcsességében, hogy megtagadni vagy eltérő választ adni kérelmünkre, jobb lesz ránk nézve; a mikor a tagadó vagy eltérő választ, mint nekünk javunkra szolgálót elfogadjuk.

Ha ezt megértjük, az sok kétséget eltávolít, a mi az imádság és az arra adott válasz közé tornyosul. Komolyan imádkozunk s nem kapjuk meg a mit kérünk. Elkeseredésünkben azt mondjuk: «Nem ígérte-e Isten, hogy megadja, a mit kérünk?» Úgy van; de nézzük csak az imádság természetét. Jézus maga így imádkozott: «Atyám, muljék el tőlem ez a pohár» — muljék el az elárultatás, a törvénszolgáltatás, a kicsúfoltatás, a gyalázat, a keresztrefeszítés, s mind az a névtelen és rejtelmes fájdalom, a mi e nyilvános fájdalmak s kínok mögött fekszik — muljék el —

s még sem múlt el. Pál imádkozott, hogy vétesék ki testéből az a tövis, s nem vétetett ki. Mind az idők folyamán, anyák kétségbeesetten, kezeiket tördelve könyörögtek haldokló gyermekeik életéért s még imádságok alatt sötét árnyék ereszkedett alá s a parányi ártatlan szívek utolsó dobbanása a halál mély csendjébe fült. A keresztén kor egész folyamán, összezúzott lelkek, bánat vagy szégyen súlya alatt nyögve, így kiáltottak: «Meddig, uram Istenem, meddig?» s az egyedüli válasz — valamivel több súly a teherben s új túske a tövis-koronába.

Hát semmi válasz sem jó az imánkra, épen semmi? De bizony jó. Egyetlen szó, melyet a hit szárnyai emelnek égre, nem marad figyelembe vétel s válasz nélkül. De sokszor a válasz nem megszabadulás, hanem megnyugvás Isten akaratán. Az imádság sokszor, sokszor, csak közelebb viszi Istenhez a remegő esdeklőt. A pohár nem múlt el a Mestertől, de akarata oly teljes összhangba jött az Atyáéval, hogy fájdalmas kiáltásai a szabadulásért elhaltak a békés önmegadás édes hangjába. A töviset sem vették ki, de Pál képessé vált azt viselni, az Úr tagadó szavában való megnyugvással. A kisdéd sem gyógyult meg, de a király fel tudott kelni a porból, letörülte könnyeit s dicsőítette Istent.

Ne gondoljuk azért, hogy Isten minden terhünket, melytől való könnyebbülésünket kérjük, leveszi rólunk. *Ezt* soha sem ígérte. «Ez a bizalom, melyet belé helyezünk: hogy ha olyant kérünk, a mi akaratával megegyez, meghallgatja». Annak az imádságnak, a melyre minket Jézus tanított, mondván: «Így imádkozzatok», a magva ez: «Legyen meg a te akaratod». Krisztus saját imádságát a kert fenekében, megfigyelve, gyötrődésének vergődései közt halljuk e szavakat: «mindazáltal ne úgy legyen a mint én akarom, hanem a mint Te!»

Imádságunk legfőbb kívánsága tehát necsak az legyen, hogy óhajtásunk teljesejék. Ez annyi volna, mint akaratunkat Istené fölé helyezni s nem adni helyet az ő bölcseségének, hogy eldöntse mi a legjobb. Mondjuk azt: «Ez az én óhajtásom; szeretném, ha ezt elérhetném; de magam nem határozhatok; nem vagyok elég bölcs arra, azért a Te kezébe teszem le s Rád bízom az elhatározást. Ha ez a Te akaratod, add meg kérésemet; ha nem, tartsad azt távol tőlem kegyelmesen s segíts megnyugodni abban, mert bizonyára a te elhatározásod a legjobb!»

Például: egészséged megtörött. Helyes annak helyreállításáért imádkozni; de legkomolyabbimádságodon ismétlő sorként vonuljon át, dallamosan,

hitteljesen: «mindazáltal nem a mint én akarom, hanem a mint Te!» Anya vagy s beteg gyermeked bölcsőjénél küzködöl, imádkozol. Isten nem veszi tőled rossz néven anyai szeretetedet, nem, a ragaszkodó, követelő szeretetedet, melylyel kisdededet kebledre szorítod s meg *akarod* tartani. A szeretet helyes, az anyai szeretetnek igaza van, talán a világon az van legközelebb az isteni szeretethez. Az imádság is helyes, semmi sincs annál bensőbb, sem jogosultabb. S mégis kétségbeesett vágyad minden vergődései között, a legfőbbnek, az uralkodónak kellene lenni: hogy legyőzd a természet indulatát s minden érzésedet és gondolatodat összhangba hozzad azzal a megadással: legyen meg Isten akarata!

«Nem a mint én akarom!» — lágy harang-
Szóként zeng ajkamón e hang.

«Nem a mint én —» az éji csendben
Világosabban szól az bennem,
Mint napfénynél, világi zajban,
Mélyebben érzem s ejti ajkam.

«Nem a mint én —» mert az az Egy, ki
Úgy szeretett minket, mint senki,
És ment előttünk, példát adva —
— A szeretet útját mutatva —
S értünk magát Istennek adta,
Mondván: «Nem a mint én, de mint Te
Akarod!» mondjuk mi is szinte!

E megnyugvás alapja: az Isten szeretetében s bölcsességében való bizalmunk. Ő a mi Atyánk egy atyának teljes gyengédségével s a mellett végetlen bölcsességével, úgy hogy sem tévedhet, sem kegyetlen nem lehet. Megállapított terve van felőlünk. Szívében és gondolatában hordoz. Az a mit mi tudatlanságunkban óhajtunk, végül nagy kárunkra vagy romlásunkra lehet; a mitől mi visszariadunk, nagy áldást hozhat reánk. Azért nem válogathatjuk ki magunknak, mely úton járunk az életben. A világon az a legjobb nekünk, a mit Isten akar velünk. Inkább a magunk esze után járni, mint az Isten szabta úton: annyi volna, mint az ő gondolatának szentségét bemocskolni s elrontani.

A legmagasb czél, a melyet az imádság által elérhetünk: hogy minden kívánságunkat Isten lábai elé tegyük, az ő rendelkezésére. A hit legmagasabb foka a szeretet, életünk öntudatos alárendelése Isten akaratának.

Oltárodon, mennybéli Istenem,
 Fogadd ez ajándékot Jézusért!
 Oltárod' ékesíteni nincs nekem
 Kincs-aranyom, mi csak csábít s kísért;
 De reszkető kezemben itt hozom:
 Akaratom'. Kévés becsű bizony!
 De Te megérted, — s csak Te, Istenem,
 Hogy ezt áldozva, hozom mindenem'.

Elrejtve benne, szemed látja csak,
 Küzdő vágyak, álmodott gyönyörök ;
 Mind, a mit vágy s remény sugallanak,
 Nagyság, dicsőség, mely felé török ;
 Sohajtva kértem, könnyel öntözém,
 Markomba szorítám, s nem élvezém, —
 Most zsámolyodnál összezúzva ládd!
 — S imádkozom : legyen, mint akarád !

Vedd, oh Atyám, míg el nem csüggedek —
 S mártsd úgy saját akaratodba, hogy
 Ha majd bubánat s kétség gyötrenék,
 Megszánva jajjaim', meg' vissz'adod :
 Legyen úgy átváltozva, megtisztulva,
 Oly egy veled, hogy annyi idő múlva
 Ne ismerjek a magaméra benne :
 Mintha csak a Te akaratod lenne !

Ha egy szép élet reszketve függ a mérlegen,
 nem kellene — minden szerető vágyunk és aggá-
 lyaink között is — arra döntenünk igyekeznünk,
 megmaradjon-e nekünk vagy elszóltassék? Ha
 szívünk valamely forró kívánságáról van szó :
 teljesedjék-e vagy meghiusuljon, nem szabad fel-
 tennünk a kérdést megnyerjük-e vagy elveszít-
 jük? Nem tudhatjuk, mi lenne jobb. Végre is
 tudjuk, hogy Istennél tökéletes terve van éle-
 tünknek, az ő végetlen bölcseségével megállá-
 pítva; s bizonyára nem mondhatjuk, hogy a mit
 gyarló eszünkkel terveztünk, az jobb volna s azt
 kellene választanunk, ha tőlünk függene.

VI. FEJEZET.

Isten tartaléka a jóból.

Isten soha sem ad mindent a mit adhatna. Soha sem jó oly idő, mikor nem lesz többé mit adjon. Soha sem érjük el a legjobbat az isteni áldásokból, mindig fenmarad még valami jobb. Minden ajtó után, mely a szeretet adományainak kincstárába nyílik, egy új ajtó következik, mely a következő kincstárba vezet. A következő s még fel nem nyitott mindig jobb az előbbinél. Nem tarthatunk attól, hogy Isten jóságának már végére jutottunk vagy oly helyzetbe jutunk, a melynek számára nem volna új áldás készen.

Az Isten jósága nincs kimerítve a lábaink elé ömlő tömeggel, mikor a hit ösvényén fennakadunk; sőt ellenkezőleg új adományok vannak fentartva számunkra, mikor azokra szükségünk van s akkor megkapjuk a mit előbb nélkülöztünk. Az Írások Isten nagy jóságáról szólnak, mely félre van téve azok számára, a kik őt félik. Ez

az Isten módszere, úgy a gondviselésben, mint a kegyelemben. Az élelem felhalmozott garmadájára gondolunk nyáron, mikor arany kalászkok tengere hullámszik a mezőkön, mikor gyümölcsök terhétől hajlanak meg a faágak s a dombok oldalain piroslik az éredő szőlő, — hogy' fogjuk a bőtermést eltenni téli használatra, mikor a mezők kopárok lesznek s gyümölcsfák és szőlők kopaszok. Vagy gondoljunk egy vagyongyűjtő gondos apára, ki biztos helyre teszi félre s őrzi vagyonát gyermekei számára, ha majd felnőnek. Úgy takarít meg Isten minden jót a maga népének.

Az Isten sok jót tett el már a teremtésben s a föld előkészítésében számunkra. Sok korszakkal előbb mint az embert teremtette, elkészítette hazájául a földgömböt, emeletenként alkotva meg hegyeket, dombokat és lapályokat; vizet, levegőt és földet a természet megannyi kincses házaiul, minden emberi szükség ellátására. Gondoljunk például a széntelegekre, elhelyezve a föld rétegei közé, sok korszakon át, arra a végre, hogy az ember melegedhessék s világíthasson e késő századokban; aztán, hogy aranyat, ezüstöt s különféle érczeket szótt a sziklák ereibe; orvos-szereket s gyógy-erőket a lombokba, gyökerekbe, gyümölcsökbe, fahéjakba, ásványokba,

vízforrásokba; minden elrejtett titkos erőket és sajátságokat a mindenféle termékekbe és anyagokba, hogy azokat időről-időre az emberek szükségeire kiszolgáltassa. Értelmes ember nem mondhatja, hogy mindezek csak véletlenül lettek; mindez isteni előrelátásból történt, az ő jóságából s gondoskodásából gyermekei jóllétére.

Ugyanez áll a szellemi szükségek kielégítéséről is. Szeretetének szerződésében, a múlt végetlen korszakaiban, Isten az emberek javára tette félre jóságát. A megváltás nem volt utógondolat; tervezve volt már világteremtése előtt. Aztán Krisztus megtestesülésében, emberré létében, engedelmisségében, szenvedéseiben és halálában, megannyi jót készített elő övéi számára. Sokszor elfeledjük, mikor fejünket Isten ígéreteinek párnájára lehajtjuk s megnyugszunk Krisztus elégtételében, örvendezünk a megváltás áldásában és reményében s dicsőségében, hogy mibe került mindez Megváltónknak! A szegénység e hosszú éveiben, a kísértés ama küzdelmei közé, a halálharcz metsző fájdalmaiba — ő mind számunkra tette félre a dicsőség és áldás kincseit. Keresztyn hitünknek nincs egyetlen reménye, sem öröme, mely nem a Megváltó által, az ő megaláztatása éveiből s halálra menetele kínos óráiból értünk megtakarított kincsekből eredne.

Mind ez számunkra volt megtakarítva E kincsek nem voltak kezdettől fogva nyilván; mint a természetben, úgy a kegyelemben sem. A menyire tudjuk, a kezdet óta nem volt új teremtés, de folytonos fejlesztés az elrejtett kincsek és erők nyilvánosságra hozatalával, hogy új szükségek, a faj sokasodásának s fejlődésének megfelelőleg kielégíttessenek. Így mikor a tüzelő anyag már nem volt elég, felfedezték a kimeríthetetlen kőszéntelepeket, nem akkor teremtettek a mutatkozó szükség kielégítésére — sok, sok évezredek előtt el voltak készítve s tartalékban tartva; de a raktár csak akkor nyílt meg, mikor szükség volt rá. Így mikor a világító anyag kimerüléssel fenyegetett, a kőolaj forrásai — zárva és elrejtve addig — egyszerre megnyíltak. S most e legújabb időben, az emberek feltalálták a villanyos erőket — nem új teremtés, hanem kezdettől fogva csöndesen és észrevétlenül működő erő a mindenség üregében, de csak e legújabb korban emelve érvényre. Az emberi szükség az a kulcs, mely az Istennek emberek számára tartalékban tartott nagy raktárait megnyitja.

Szellemi dolgokban is ugyanez a módszer. Nézzük a bibliát ennek megvilágítására. Ez az áldások tartalékának nagy kincstára. Nincs benne egy fejezet, nincs benne egy vers, nincs egy sor,

nincs egy szó adva hozzá, mióta az ihletett toll az utolsó *ament* beleírta; mégis minden új nemzedék új eszméket talál e szent könyvben. Ezt minden egyéni tapasztalás bizonyítja. Gyermekeinkben tanuljuk a bibliát szórul szóra, de legbecsesebb mondásait nem értjük. Van benne világgosság, vigasztalás, de mi nem látjuk; nem is láthatjuk, míg több tapasztalást nem szerzünk s szükségét nem érezzük. Egy ideig a biblia gazdagsága mintegy elrejtőzik előttünk s nem tárja fel kincseit nekünk. Majd olvassuk verőfényes ifjúságunkban, de még sem találjuk meg benne az áldást vagy a segílyt, a mi benne rejlik. Azután elérjük a valódi élet küzdelmeit, megpróbáltatásait s új érzelmek nyilatkoznak meg bizalmas mondásaiban. Igérettek, melyek előbb színtelenek voltak, mintha láthatatlan tintával irattak volna, most ragyogni kezdenek. A tapasztalás fölfedezi becsöket. Minden keresztyén, a ki soká élt, sok küzdelmen s megpróbáltatáson ment át, tudja, hogy sok szentírási helyet gyermekkorától jól ismert, tán könyv nélkül is tudott, de a melyben akkor semmi vigaszt, segílyt nem talált, egyszerre — új tapasztalatai nyomán — kilobbant, mint az épen meggyújtott gyertya s fényt hinte útjára. A gyertya nem új, világíthatott volna elejétől fogva, de ő nem láthatta azt mostanig,

mert más világok égtek körülötte, melyek ezt elhomályosították.

Ily módon történik a személyes megismerkedés a bibliával. A szavak emlékünkből vannak bevésődve már gyermekkorunkban, korunk haladtával tapasztalataink föltárják valódi értelmüket. A földi örömek fénye elhalványul; az egészség megbomlik; kellemetlenségek jönnek ránk, emberekben való bizalmunk megtörik; szomorúság vesz erőt rajtunk s csapások zúdulnak ránk; a napfény, mely tegnap sugarakkal özönle körül, lealkonyodott s útunk setétben halad. Ekkor az Isten szava, mely oly régóta van emlékünkből a nélkül, hogy fényben ragyogna, most fellobban, mint égi lámpa, ránk löveli áldott sugarait. Nem volt előbb is ily fényök ezeknek a betűknek? De volt; ezek a lángok akkor is úgy égtek, mint most, de szemünk nem látta meg fényöket, míg a világ lámpái ki nem aludtak s setétben nem maradtunk. A jó tartalékban volt félretéve, míg szükségünk lett rá.

Istennek lelki kincsekkel teljes raktárai addig nem nyílnak meg előttünk, míg elevenen nem érezzük szükségöket. Úgyszólván életünk útjának hosszában vannak elhelyezve, mindenik a maga helyén, hogy reá találjunk, a hol épen kell. Isten rendelete szerint minden pusztán van oázis; min-

den setét oduban világító lámpákat gyűjtanak; minden meredek szikla alján találni mászó botokat; minden folyón hidat építenek vagy kompot tartanak az átszállásra. De mindeniket csak akkor találjuk meg, mikor oda érünk, a hol szükségünk van rájuk. S miért is? Nem elég korán van-e meglátni a hidat, mikor a folyóhoz érünk? nem elég-e akkor gyűjtani meg a lámpát, mikor besötétedett? S nem elég-e, ha Isten akkor ad kenyeret, mikor éléskamránk kiürült?

Isten jóságának tartalékát magokban tartó rak-tárai mindenütt a szükség pontján és idején találhatók. Vegyünk ennek megvilágítására egy-pár ígéretet. «A veszedelem idejében sátorában rejt el engemet.» Világos, hogy ezt az ígéretet nem kapjuk az öröm és jóllét idejében, csak ha bajban vagyunk s veszedelem fenyeget. «Ha át-mégysz a vizeken, veled leszek.» A jóság e segítsége a sors hullámainak a háborgásaira van fentartva s nem verőfényes, sík mezőn jártunkra. «Hagyd el apátlan gyermekeidet, életben tartom őket s bízzék bennem a te özvegyed!» Ily ígéret nem szólhat a boldog nőnek, ki erős férj karjaira támaszkodik; sem a boldog gyermekeknek, kik boldogan játszadoznak atyjok térdei körül; azt csak a koporsó körül, vagy a megnyilt sír szájánál hallani; ez a búbanat tátott

torkába van elrejtve. Így az isteni kincsek mindenütt a valódi szükség helyén várnak ránk s a segítséget csak akkor találjuk meg, mikor már a szükség közléről fenyeget.

Sok anya, mikor olvassa, hogy egy más kereszttyén anya csöndes megadással tudta viselni gyermeke halálát, így szól: «én nem tudnám gyermekemet *így* oda adni, erre nem bírok elég erővel». Ily erőre nincs is most szüksége; majd ha lesz — megnyeri azt a kegyelemtől. Ezt a kegyelmet csak akkor kell kérnie, mikor igazán reá szorult, míg a gyermek él, az anya kötelessége nem búsakodni, nem önmegadás, hanem hogy szerető hűséggel nevelje gyermekét ez életre s a jövő életre; s e kötelesség-teljesítésért az anya megnyeri a szükséges kegyelmet, ha hitben keresi azt. S ha gyermekeért eljő a halál, megnyeri azt a kegyelmet, mely elkészíti őt veszteségére, hogy nyugodtan vesse alá magát Isten akaratának s végzésének.

Sokan félnek a haláltól s félnek, hogy sohasem nézhetnek azzal diadalmasan szembe; de Isten nem adja kegyelmét diadalmas halálra annak, a kinek kötelessége még élni. Akkor az életre, a becsületre, a hűségre, az élet harcaiban való diadalra adja kegyelmét; ha majd eljő a halál ideje, az óra, melyben válni kell, akkor kegyel-

mét ad a halálra. Az a raktár, melyben ez a segítség van tartalékban a halandók számára, csak az árnyékok völgyében van, s ehhez az előkészített és tartalékban tartott jóhoz nem juthatunk addig, míg oda nem jutunk, a hol az számunkra le van téve.

Isten legnagyobb java az égben vár reánk; azért a keresztyének a halál mindig legdrágább nyereség. A költő úgy írja le első szülönket, a mint remeg a naplementén élete első napján, s az éj közeledtén. Úgy képzelem, hogy veszedelem következik e szép világra. De bámulatára a mint a nap csöndesen lement, ragyogó csillagok ezerei tündöklenek s egyszerre végtelenül kitágul előtte a mindenség. Az éj sokkal többet fedezett fel előtte, mint a mennyit eltakart. Fűvek és fák, virágok és madarak helyett, melyeket a nap fényénél látott, a setétség az ég egész dicső boltozatát tárta fel előtte. Így félünk és rettegünk mit is a haláltól. Azt hisszük, az csak merő setétség, mely bezáruló szemeink elől mindent elrejt, a mi szép és kedves volt nekünk, de valóban az többet fedez föl, mint a mit elrejtett. Ha bezárja szemeinket a föld csekély, szűkkörű s mulandó dolgai előtt, feltárja nekünk az örökkévalóság dicső világát.

A tartalékban tartott jóság ez elve vonul át

Isten egész gazdaságán. Áldások vannak fentartva s megadatnak nekünk, mikor szükségünk van rájuk. Minden tapasztalás meghozza a maga gyümölcsét. Bánat jó, de a bánat fátyola alatt vele jó a vigasz angyala is. Setét lesz, de az ígéret lámpái remény világosságát terjesztik. Veszteségeink vannak, de ott az isteni titok, mely a veszteséget nyereséggel cseréli fel. Keserű poharat nyújt az élet, de kisül, hogy a keserű pohárban orvosság volt. Jó a halál s úgy tetszik — mindennek vége! S íme, csak kezdete az életnek, mert üres arnyak közül az örökkévaló igazsághoz vezérel!

VII. FEJEZET.

A czélt nem érés áldása.

A jó, melyet reméltünk, elmaradt! — de
Végét belátni nem tudjuk. Lehet,
Hogy Isten azt számunkra félretette,
S egyszer kiönti ránk a várt kegyet.

Az örök végzetben egy hó, egy év
Csak annyi mint egy áprilisi óra.
A rügy burokba még; egy nyári hév
Kibontja — s nyílik a remény valóra!

Vannak olyan jótétemények és ajándékok, melyeket nem igen szívesen fogadunk el olyanokul. Ezek olyan dolgok, a melyeket Isten megtagad tőlünk. Több vagy kevesebb hálával emlegetjük azokat a jókat, a miket Istentől nyertünk; de vannak olyan áldások, a melyek abban állanak, hogy nem kaptuk meg, a mire vágytunk. Idézhetjük Mózes e szavát az Izráel népéhez: «Az Úr nem engedte, hogy ezt cselekedd». Ebben a kőben sokszor megbotlunk. Gyakran könnyezve, s ha-

bozva adunk hálát olyanokért, a mik velünk történtek; de mily végtelen mezeje volna a tagadó kegyelemért való hálaadásnak! Nem is képzeljük, mennyi mindent *nem* engedett nekünk Isten cselekednünk, vagy velünk történni. Kétségen kívül sokszor abban nyilvánul Isten kegyelme rajtunk, hogy váratlan és látatlan veszedelmektől szabadít meg, s oly dolgokat akadályoz meg, a mikre vágytunk vagy törekedtünk, de a mik bizonyos kárunkra, vagy veszedelmünkre váltak volna, áldás helyett, ha elérhettük volna.

Valami jelentéktelen ok egy órai késedelmet okozott egyszer egy vasúti vonatnak. Egy azon utazó hölgy nagyon bosszankodott e késedelmén, mely őt bizonyos gőzös indulásától lekéslette, s barátai, a kikhez azzal menni akart, nagyon aggódának, hogy reggelre még nem érkezett. Azon éjjel a hajó, a melylyel annyira kívánczozott menni, a víz árja által a sziklaparthoz csapódott s az utasok nagy része odaveszett. Bosszankodása Isten iránti hálaadássá változott, a veszedelemből való csodálatos meneküléseért. — Egy vasuti állomásra gyorsan hajtott be épen a vonat indultakor, egy kocsí, melyben egy úr ült egész családjával. Nagy volt bosszuságuk, hogy épen csak egy perczcel, de mégis elkéstek. Sürgős és fontos ügyök volt, a miért sietniök kellett. Szidták a

kocsist, mért nem hajtott jobban, mert ő volt a hibás, mivel tíz perczel később állott elő, mint rendelve volt. Az úr egész úton hazáig mindig haragos volt s békételenkedett; egész nap nem felejtette bosszúságát. Másnap reggel olvasta az ujságokból, hogy azzal a vonattal, melynek elhalasztását annyira sajnálta, nagy szerencsétlenség történt, egy híd leszakadt alatta. A vonatban csendesen alvók soha nem ébredtek többé, álmukban készületlen érte a halál. E két hasonló esetben az isteni gondviselés nem engedte, hogy gyermekei azt megtehessék, a mit akartak volna.

Ezek a véletlenség kiáltó esetei. Majdnem mindenki életében fordulnak elő oly esetlegék, melyek egy vagy más rossztól megóvják, veszélytől megmentik, bár nem mindig ily nyilvánvaló módon. A ki saját élete folyamát figyelemmel kísérte, emlékezhetik a gondviselés oly közbelépéseire, melyeket kedvetlenül fogadott s hálával kísért a kimenetelért, melyre nem számított, de valami bajtól vagy kártól mentette meg vagy számításán kívüli nyereséget hozott reá. Terveinket jóhiszemű reménnyel s felületes számítással állapítjuk meg, oly ingatag alapokra építve, melyekben teljes bizalmunk van, de Isten közbe lép, terveinket félre teszi, más alapokat téve helyökbe, melyekbe mi nem bízunk. Kénytelenségből enge-

dünk, de zúgolódva, párt-ütő szívvel, mert úgy tetszik nekünk, hogy ez a balsors csapása. De csakhamar meggyőződünk, hogy az akadály, mely ellen berzenkedtünk, Isten jókedvű kegyelméből támadt — ez lévén az ő módja, minket bajtól s veszteségtől megmenteni. Ha a magunk útján hagyott volna haladni, a baj vagy megbánás kikerülhetetlen lett volna. Azzal áldott meg, hogy nem engedett nekünk úgy tenni, a mint akartunk.

Ki tudná megmondani hány előre nem látott veszélyt került ki, hány meg nem gondolt bajtól szabadult meg ily módon? Há az utas egy zivataros út végén szerencsésen haza érkezik övéihez, hálát ad, hogy megszabadult a veszélyből; de ha utazása nyugodt, zivatar nem érte utól, vagy bőszen habok nem ostromolták, nem érez hasonló hálát; egyszerűen a természet rendén valónak találja. Pedig mért nem érez épen olyan vagy még nagyobb hálát? hisz, nemcsak minden veszélytől, de még a félelemtől s aggálytól is mentve volt. Hajdan, egy papi gyűlés alkalmával, a különböző vidékekről összesereglett atyák egyike, hálálkodva beszéli csodás menekülését. Útjának egy mélység fölött forduló veszélyes pontján lova megriadt, ágaskodott s csak Isten kegyelmes keze tartotta meg, urával együtt

a mélységbe bukástól. Egy másik pap azt mondta, adjanak még nagyobb hálát Istennek, *az ő* még teljesebb szabadulásáért; *ő* is ugyanazon a veszedelmes úton s azon a fordulóponton jött át, de az *ő* lova meg sem riadt, sem föl nem ágaskodott, hanem ló és lovas nyugodtan lépkedett át a veszedelmen. Bizonyára igaza volt. Mindnyájunk élete, hasonló elhárult vagy megelőzött veszélyek folytonos sorozata. Nincs oly pillanat, melyben hasonló veszedelem nem fenyegetne. De azért ritkán jut eszünkbe, hálát adni Istennek a veszedelemtől mentve maradásunkért. Hálát adunk, ha a veszedelemből megment; de nem, ha a veszedelemtől megóv.

Áttérve a lelki élet esélyeire, hasonló tágas tér áll előttünk. Az Isten áldása folytonosan velünk van azzal, hogy nem enged olyant cselekednünk, a mit akarnánk. Keresztül húzza világi nagyravágyásunkat, mert azt elérnünk, a mire vágytunk, erkölcsi veszedelmünkre válnék, vagy jellemünkre foltot vetne. Egyik gazdagságra szomjazik, de eme törekvésében megbukik; panaszkodik csalódása s bukása miatt, szerencsétlen spekuláció megghiúsultán s most boldogul más, kevésbé iparkodó, kevésbé lelkiismeretes ember, míg *ő* csődbe jut. Még azt is feszegeti, hogy Isten útai nem következetesek, mérlege

nem egyenlő. Pedig kétségtelen, hogy épen azok a balesetek, melyekért zúgolódik, épen javára szolgáltak. Az Isten tudta, hogy tervei valósulása lelki életében sokkal nagyobb kárt tett volna. A legnagyobb áldás, mit neki Isten adhatott, az volt, hogy ne engedje őt czélt érni terveiben s gazdagsághoz jutni. Czélját érve, kevély, szívtelen, telhetetlen és rideg szívű lett volna; bűnös eszközökhöz nyult volna vagyona gyarapítására, vagy fényüzése s pazarlása által nyomorba süllyedt volna vissza, mélyebben mint a középszerű jólétben volt, melyből nagy erőfeszítéssel emelkedett ki. Így áll a dolog minden emberi nagyra-vágyással. Engedni mindenkit, hogy elérje a mire vágyik: annyi volna, mint kaput nyitni a romlásnak s az erkölcsi halálnak. A mire éheznek, ők kenyérnek vélik, pedig hideg ércz. Az út, melyet képzetök virágokkal himez, s a paradicsomba vezetőnek gondol: tövisekkel van tele hintve s lelki halálra és kárhozatba vezet. A mi után esengenek s kiáltoznak, vélve, hogy abban boldog megnyugvásuk lesz, hozzá jutva keserű hamunak találják.

Isten megadja néha, mért esengtünk
Sok éven át mind hasztalan,
Csakhogy lássuk meg, hogy mit czélba vettünk,
Mily kis becse és mily nagy kára van!

Embert nagyobb vezeklés már nem érhet,
Mint hogyha kénytelen bevallani:
Hogy megcsalódni abban, mit reménylett,
Jobb — mint megnyerni s kárát vallani!

Isten útai sokszor keményeknek látszanak. Legédesebb reményeink meghiúsulnak, legszebb örömeink elhervadnak mint a nyár virágai. Szivünk vágyait az élet megtagadja. De ha Isten fiai vagyunk, nem vonhatjuk kétségbe, hogy e veszteségekben s megtagadásokban áldás rejlik. Épen ezekben csillan föl sok, választ nem nyert imádságunk rejtélye; sok a miért könyörgünk, nem javunkra, sőt kárunkra vált volna; sok a mit elhárítani igyekeztünk utunkból, épen előmenetelünkre s legfőbb érdekünkre lényegesen szolgált. Az egészséget rendesen jobbnak tartjuk a betegségnél; de jöhet idő, mikor Isten jobbnak ítéli ránk nézve, hogy betegek legyünk; ő nem találja örömét abban, hogy szenvedésekkel sújtsa; bánatunk megindítja atyai szívét s érzi minden bajunkat, szenvedésünket. De sokkal jobban szeret, mint hogy mindazt eltávolítsa vagy visszatartsa tőlünk, a mi nekünk fájdalmat okoz, vagy megkiméljen minden rossztól, ha lelkünk javára szolgál. Mint a földi atyák is vérző szívvel büntetik meg gyermekeiket, ha büntetni szükséges. Végül kitűnik, hogy a leggazdagabb áldás

az által árad ránk, hogy Isten tőlünk sok vágyunkat megtagadta s reményeinket és örömeinket feldúlta. Azzal, hogy keresztyéneknek nevezteünk, nincs nekünk minden földi jó, öröm és gazdagság ígérve. Igaz, hogy a legfőbb örökségből osztályrész van ígérve mindenünknek, mert «Isten örökösei s Krisztus örököstársai» vagyunk, de a mi örökségünk nem olyan, a minőt az emberek hagynak fiaiknak végrendeleteikben. «Krisztus örököstársainak lenni» azt foglalja magában, hogy osztozzunk először az ő életében, önmegtagadásában s áldozatában, mielőtt az ő örömeiben s felmagasztaltatása dicsőségében osztozhatunk.

Osztályrészem! Ma bánat és halál —
 Holnap gyönyör lesz és élet talán!
 Hálát adok, hogy az üdv asztalán
 Sok búra szívem ily nagy jót talál.
 És könyeim közt így ujjongok: «Nézzed!
 Krisztus örökös társa, itt a részed.»

Soha se felejtjük el, hogy minden istentisztelet tárgya: megszentelni magunkat s alkalmas edényei lenni Urunk szolgálatára. E magas és dicső végre gyakran fel kell áldoznunk a pillanatnyi örömet s földi jókat. Ez a gondviselés minden titkának a kulcsa. Minden, a mi a Krisztussal való egyességünket akadályozza, kárunkra szol-

gál; s ha legédesebb örömünk volna is, jobb volna, ha nem volna. Van, a ki a Krisztus szolgálataiba állott, de nem akar mindent teljesíteni, a mit az kíván. Azt mondja: én rám ezt bízta az Úr, ezt az édes feladatot írta szivembe gyöngéd kezével, ezenkívül más nem fér szivem táblájára. Jézus azonban többet kíván tőle s nem akarja, hogy koronájába csak egy gyöngyöt tegyen, hanem egész fűzért.

«Akkor az Úr hozzájött, Ó maga.
 S megfogta kis kezét gyöngéden,
 A hárfás angyalok közé vivé.
 — Eljött az Úr megint s szelid kezét
 Remegő szivére tette s elcsitítá.
 És láthatatlan szókat írt belé.
 «Szabad szolgálni mindenben!» — s avval
 A megdermedt setéten, ragyogó
 Sugárt lövelt keresztül, mely feloldja
 A láthatatlan írást, míg világos
 Betűkben égett és a lány szivét
 Sugárba vonta, mind, teljes-teli
 S a szolgálatban boldoggá tevé.»

(*Miss Havergal egy költeményéből*).

Ez a töredék csak egy leczkének a megvilágítása, mely mindig megújul, átvonulva Krisztus tanítványainak életén. Az imádság sikere soha sincs biztosítva, még ha a szív a legszentebb érzéssel is csüng legdrágább vágyán. Megszente-

lésünket semminek sem szabad akadályoznia. Soha se gondoljunk először arra: mi okozna nekünk legtöbb örömet, mi szolgálna kedvünkre vagy jóllétünkre, hanem hogy mi eszközölné Isten szent akaratának teljesültét bennünk s képesítene tőlünk kívánt szolgálatára. A bánat sokszor hasznosabb nekünk, mint az öröm, a veszteség mint a nyereség, a csapás mint a szabadulás. A hitnek tudnia kell, hogy a mit Isten tőlünk megtagad, ha nem teljesíti, a mit kértünk, azzal nagyobb jótéteményt nyújt annak a kincstárnak összes tartalmánál, a melynek ajtaján mi zörgötünk. Viszonzás és teljesítés nélkül maradt imáink, hallgatólag, sőt tagadólag is, ép oly áldott választ nyernek, mint azok, a melyek meghozzák azt, a mit kérünk.

VIII. FEJEZET.

«Majd!»

Csak bízzuk azt Istenre! — Kétleném-e,
Hogy azt utóbb majd mind kimagyarázza,
A mit ma érzek, szót bár nem lelek rá.

Browning Róbert.

A kifejlődés csodás ereje van a «Majd» szóban. A dolgokat nem úgy látjuk ma, a hogy holnap fogjuk látni. Ezt a kulcsot adja kezünkbe az Írás levertségünk rejtélyének megoldására. «Semmi fegyelmezés nem kedves a jelenben, hanem fájdalmas; utóbb azonban az igazság engesztelő gyümölcseinek ad helyet.» Az Isten utai-
ban, melyen népét vezérli, akkor sok setét és homályos van, mit a jövő megvilágít és földerít. A mai terhes felhők holnapra eloszlanak, s a nap fényes kisütésével, az ég mély kékjével, a virágok szebbek, a fű zöldebb s az egész élet kellemesebb lesz. A mai könnyek holnap lencsékké válnak, melyeken át, a többé nem homályos

szemek jobban belátnak a tiszta égbe s meglátják az Isten jóságos arcának ragyogását.

Az élet jelen homályosságának egyik oka a mi tudatlanságunk vagy korlátolt tudásunk. «Csak részenként van bennünk az ismeret» — «csak tükörben és homályosan látunk» — mondja az Írás. Csak az elemeket tanultuk meg, s a távolabbi és elvont dolgokat nem értjük. A gyermek iskolába megy s kezébe a mester egy görög könyvet ad — egy Új Testamentumot, mondjuk — s azt mondja neki: olvasson az előtte levő lapról; de egy szót se bír belőle kibetűzni, mert a görög betűket sem ismeri, csupa hieroglifák neki. De az évek mulnak, telnek, szorgalommal adja magát a görög nyelvre s kitartással annak birtokába jut. Eljő a vizsga napja, s a mester ugyanezt a szöveget adja kezébe, a melyen, belépése napján, annyira fennakadt s megütközött. Minden világos előtte most; könnyen olvassa, megért minden szót s készen fordítja, minden sorban valami szépet talál. Minden mondat egy arany igazságot tár föl előtte. Egy lapja a János evangéliumának: a szavak, Jézusnak saját ajkairól jönnek, tele szeretettel, bölcseséggel s mennyei tudománnyal. A mint olvassa, átrezegnek lelkén, szívét meleggel és gyönyörrel töltik el. Minden mondat Isten szeretetének elrejtett tük-

rétől ragyog. Érettebb tudása elhárított minden rejtélyt s föltárta a legbecsesebb kincseket.

Mindnyájan tanítványok vagyunk Isten iskolájában. A gondviselés könyve előttünk még ismeretlen nyelven van írva; de muló évek, tapasztalásaikkal, érettebb ismeretre vezetnek, mind többet s többet tanulunk, a nehezebb rejtélyek fölnyílnak, s a kételyek eloszlanak. Mikor végre tanfolyamunk végére értünk, a régi zavaros lapok tisztákká s világosakká válnak előttünk, s a gyermekkor első nehéz leczkéi — akkor oly nehezek — később érett, férfias bölcseséggé tömörülnek. Akkor átlátjuk, hogy minden bonyolult tétel arany-leczkévé lett szívünk bölcseségének, s hogy a gondviselés könyve Isten számos testamentumainak egyike lön.

Macdonald György egyik költeményében egy kis lány az apjához szalad — a ki épen lelki küzdelmeibe van elmerülve — s azt kérdi tőle: «Apám, mi a költészet?» «Isten munkáinak egyik legszebbike», feleli az apa; kinyit egy könyvet s néhány költeményt mutat abban. A kis lány mohó vágygial nézegeti, de arcza elborul s így szól: «én nem látok benne semmi szépet». Akkor az apa néhány sort felolvas belőle s már tetszik a gyermeknek; de még sem érti, mi szép van a költészetben. Az édes anyja szép, a virágok szépek,

a csillagok is szépek; de a költészet ezek egyikehez sem hasonlít, mi szép van hát benne? Akkor az apja megmondja neki, hogy még ezt nem érti, míg nagyobbra nem nő, de akkor majd megérti s nagyon szépnek fogja találni a költészetet.

De az apa leczkéje inkább a saját nyomott lelkének szólott mint a gyermeknek. Neki magának is nőnie kell még s okosodnia, hogy ő is megnyugvását találja abban, a mit még nem értett meg az isteni gondviselés rejtelméből.

Mindnyájan olyanok vagyunk, mint a kis gyermek. Isten oly költőileg ír, a mi bizonyára nagyon szép, a mint azt az ő szemei olvassák, de nekünk még többet kell tanulnunk, míg becses mondatait s arany eszméit érthetnők, melyek abban írva állanak. Szomorúságainkban s kedvetlen állapotunkban jó emberek jönnek hozzánk s azt mondják: hogy Isten mindent jól tesz; hogy minden keserű pohárban valami áldás rejlik; hogy minden kelleetlen válasz, a mit imáinkra feleletül kapunk, a legjobb ténye Istennek, ámbár így el van burkolva. Fölnyitjuk a bibliát s ugyanezeket a nyilatkozatokat találjuk benne; de nem látjuk az áldást, a jót, a szeretetet, életünk fájdalmas és szomorú tapasztalataiban. Homályos szemeinknek minden csak setétség s hitünk in-

gadoz, csaknem megbénult. Akkor az Úr szava megszólal lelkünk fülében: «A mit én cselekszem, te azt nem tudod; de majd meg fogod tudni». — «Majd!» ez a titok kulcsa. Talán e szóban, bizonyára az ég «majd»-szavában az isteni gondviselés nyilatkozatát kell látnunk s bizonyára e fájdalmas és sujtó gondviselésben áldás és jótétel rejlik. Semmi kétség, látni fogjuk később, hogy életünk legfőbb kincsei, a mint a Krisztus dicső arczában felénk ragyognak azokból az oly fájdalmas tapasztalatokból származnak, melyek akkor annyira nehezünkre estek.

Az élet egy szövet; az összevert
 Szálak között csillogva vonul át egy
 Arany fonál, s a minta szelíden
 Mutatja a sötétes színeket.

Másik ok, a miért Isten útai sokszor oly különöseknek tetszenek nekünk, mert nem látjuk őket teljességökben soha. Be kell várnunk, míg kiegészülnek s befejezést nyernek, mielőbb teljesen megérthetnők Isten célját s felismernők abban jóságát. A szobrász állványa mellett állunk, a mint vésővel és kalapáccsal dolgozik s munkája durvának látszik, a szépség minden vonásai nélkül. De látjuk később, kiállításon, mikor le van leplezve a világnak s majdnem lehelni lát-

szik, oly tökéletes a bevégzett szobor. — Egy új épület emelkedik. Előbb csak egy kivájt gödör, kőrákások halmaza körülötte, gerendák és vasrudak hevernek mellette; ha később visszatérünk, szabályos szép épület magaslik előttünk, fenséges méltóságban. Sem ama szobor, sem a palota nem volt szép, készületlenségében. — Most látjuk magunkban, életünk sorsában Isten munkáját — folyamatában, bevégzetlenül; mikor be van fejezve, akkor értjük, miért alkotta azt így és nem másképp.

Mintha egyszerre egy nagy szöveten
 Dolgozna sok munkás, mindegyik a
 Nagy műnek egy kis részét látja csak;
 Megannyi töredéket, a melyekből
 Egymásután tűnik ki az egész,
 S egyik se látja azt előre át.
 — Szint'úgy keressük éltünk szövetén,
 Kutatva, az egészet: hogy mi lesz
 A vége, az egymásra tóduló
 Sok napi munka, gond és küzdelem
 Mi eredményt hoz s mily képet mutat?
 Azt egy szem látja, Isten szeme, csak;
 Nekünk — csak a halál mutatja meg!

A márvány nyöghet a kalapács-ütések alatt,
 mely úgy tetszik csak töri, zúzza, mintha meg
 akarná semmisíteni; de mikor a szobor készen
 áll, minden szem csodája s bámulatának tárgya,

nem panaszkodik többé. A szőlőtőke jajgat és vérzik a metsző-kés éle alatt; de mikor pirosuló fürtökkel van tele rakva, örömtől ujjong gazdagsága fölött.

Most az éles, kiméletlen
 Metsző-kés, lecsonkitott ág . . .
 Majd az ágak, gyümölcs-telten
 Dicsérik a kertész gondját!

A legtöbb tárgy különböző képet mutat más-más oldalról s különböző világításban nézve. Események s élmények nem úgy tűnnek föl, ha közepettök vagyunk, vagy ha rajtok átmenve kívülről s utólag nézzük őket. Azonban az utóvizsgálat a hívebb. Különösen így van ez az élet baleseteiben. Míg bennök vagyunk, súlyosak; ha túl rajtok, kibékülünk velök. Helvetia felső részében, Bern kantonban, egy havasi folyam rohan le a mély völgybe, mintha az alatta levő városokat mind el akarná söpörni; de a mint a közel kilenczszáz lábnyi mélységbe lezuhan, a szelek körmei közé jut s ezek őt oly sűrű, finom párává szitálják, hogy jóltevő zápora a mezőket örök zöldbe öltözteti. Így jó a bánat, rohanó folyamként, romlással fenyegetve; de Isten lelkének fuvallata átváltoztatja mikor lesújt s enyhévé és szelídebbé teszi s jóltevő záporban hul-

latja szívünkre, megharmatozva édes kegyelemmel s dús áldást hintve egész életünkre.

Meg kell tanulnunk Istenben bízni, még leg-sötétebb óráinkban is. Mindenesetre földerül a reggel s fényében az a mi rémületes volt, barátságosan fog ránk tekinteni. S azokban a körvonalakban, melyek oly rémületesen vigyorogtak ránk, Jézus édes arczára ismerünk, a mint szeretettel közelít hozzánk. Szívünket az Úr, mint földjét a gazda, azért szántja föl, hogy termékenyebb legyen. A fekete felhők, mik oly fenyegetőleg tornyosúlnak, elhúzódnak, csak jótékony esőt hagyva magok után, mely mindenben megújítja az életet, s a kopárt kertté teszi.

Mi lesz az a te «majd»-od, oh Uram?

Csodálva és kétkedve várom,
(Sujtó kezednek meghajolva).

Eltünve annyi kínos álom,
Mi jó gyümölcs érik számomra?

IX. FEJEZET.

A vágy áldása.

Az Úr kívánja: vágyjunk rá s keressük
Mert minket ő is vágyva keresett;
Mehalt értünk, hogy ő hozzá mehessünk,
S siratja mindazt, a ki elveszett.

Első tekintetre a vágyakozás állapota kellemtelennek látszik s teljességgel nem kívánatosnak. A vágy valaminek a hiányát s elégedetlenséget feltételez s a lelki békének, mely magával egyensúlyban van, a nélkülözését, mely a boldogság teljességét rajzolja elénk s a hit legmagasabb eszményét, melyet elérni nem birunk. Minden vágyunkat teljesedve látni: ezt tartjuk a legkivánatosabb állapotnak az emberi életben. De ha jobban meggondoljuk, észreveszszük, hogy a vágyban van valami áldásszerű. A költőnek igaza van:

A myriád érzés között,
Mi a szív húrján átrezeg,
Majd lángoló, majd enyhe, lágy:
Melyik oly fénybe öltözött,
Melyik oly édes, oly meleg,
Melyik olyan szép — mint a vágy?

Ha ezt talán nagyon merész állításnak véljük, jusson eszünkbe Krisztus ama mondása a nyolcz boldogság között: «Boldogok, a kik éheznek és szomjuhozzák az igazságot, mert azok kielégítetnek». A vágyakozás tehát egészséges állapot, a lélek a magasba néz s onnan lelki gyarapodás ígérését nyeri. A ki megelégszik a törekvés s az eredmény kezdődő csillámával bármiben, különösen a lelkiekben s a szentségben: nem bátorító állapot s még káros is lehet, sőt a hanyatlás előjele.

Valószínűleg a legtökéletesebb márványalkotás, melyet emberi kéz állított elő, a Krisztus-szobor Thorwaldsentől. A kik azt a kopenhágai székesegyházban látták, azt mondják, hogy az evangéliom történetének egész fénye sugárzik e kőből rájuk, a mikor ránéznek. A művész soká dolgozott rajta s nagy örömmel és lelkesedéssel, de mikor a szobor elkészült, mély búskomorság nehezedett lelkére. Mikor ennek okát kérdezték, azt felelte, hogy tehetsége hanyatlóban van. «Itt a Krisztus-szobrom; ez az első munkám, melylyel meg voltam elégedve. Eddig mindenben, a mit alkottam, eszményem sokkal felette állt annak, a mit végezni tudtam, most már nem úgy van; soha sem lesz többé nagy eszmém.» — Thorwaldsen abban, hogy művével meg van elé-

gedve, biztos jelét érezte annak, hogy a bevégzettség határát elérte. Érezte, hogy nem fog többé nőni, mert magasbra törni vágya már nincs.

E törvény minden életre alkalmazható. Az anyagi világban, az éhesség az egészség jele s az étvágy hiánya betegségre mutat. Így nő a lélek is a vágy által.

Az ismeret kapui tárva állanak a tanuló szemei előtt, kilátást nyujtva a végtelen mezőbe, mely minden irányban elterjed s vágyat és szomjat ébreszt az ismeret után s mindig növeli a mohóságot a tudomány kincseinek elnyelésére. Míg e lelki éhség megvan, az ismeret-szomj folyvást növekedik, s mindig új részleteket, új vidékeket törekszik felfedezni; de mikor az éhség megszűnik, akkor a szellemi gyarapodásnak is vége — s a lélek elérte, de be is fejezte legfőbb sikerét.

Az erkölcsi életben sincs máskép. A vágy a legreményteljesebb hangulat. A legmagasabb lelki állapot az igazság utáni éhség és szomjúság, a belső vágy több élet, több jó, több erő után, bensőbb közlekedés s a lélek nagyobb egysége Istennel. Az evangéliom megnyugvást ígér azoknak, a kik Krisztushoz jönnek. Békesség — volt a legnagyobb ígélet, a mit Jézus örökül hagyott

övéinek. A megelégedés egyike a keresztyénséghez kötött kötelességeknek s áldásoknak, de a lelki éh és szomj nem összeférhetetlen sem a békével, sem a megelégedéssel. Az nem nyugtalanság, nem aggály vagy gyötrellem, nem, zúgó-lódó békétlenkedés, csak minél több áldás utáni vágyakodás; nyugodtabb pihenés, édesebb béke, teljesebb megelégedés, mindig gazdagabb szív-teljesség Krisztussal, s mindig több a Szentlélek ajándékaiból. Úgy van leírva a Zsoltárokból, mint benső szomjúság Istenhez, nem mint a vezeklő léleknek keserű kiáltása kegyelemért, hanem a szerető lélek mély, szenvedélyes sóvárgása teljesebb, dúsabb, kielégítőbb egyesülés után Istennel. Ezt találjuk az apostolok legnagyobbikának életében is, valahányszor őt a legfényesebb magaslaton is kielégítetlen vágyban, eloltatlan szomjúságban, lángoló vágytól hevítve látjuk, még magasabb csúcspontok s ragyogóbb tetők után, Krisztusnak még bensőbb ismeretére s Istennel való nagyobb teljességre szomjúhozva. Az eszményi keresztyén élet elolthatatlan szomj, a lelki megnyugvásnak lomb-árnyában soha sem csillapodva, de mindig új örömök és sikerek látása után törekedve.

A vágy e hiánya a lelki gyarapodás megszüntét bizonyítja. Minden igazi imádságnak lé-

nyege és lelke a vágy. Ha nem vágyunk többre, nem is kérünk semmit. A vágy üres kéz, melyet új ajándék után nyujtunk ég felé; az a szív kiáltása, melyet Isten meghall s elfogad s mindig jobban-jobban teljesít; az a meredek létrán fölhágó angyal, ugyanazon a sugár-lépcsőn áldásokkal tér vissza Isten trónjától; az a kulcs, mely az isteni jószág és gazdagság kincstárait fölnyitja; az a merész hajós, mely ismeretlen tengerekre szállani bátorkodik s új világokat fedez fel; valóban, nem más, mint Istennek élete az emberi lélekben, mely arra törekszik, hogy Krisztus alakjának nagyságára nőjön. A vágy az átalakító lélek, mely szüntelen földi életünket megtisztítja s isteni fénybe öltözteti. A mire vágyunk az csak egy átszellemitő pillanat, s aztán folytonos vágy a jó után, mely minket a jóhoz felemel! A mennyei eszmény, szüntelen szemünk előtt lebegve, s teljes vágygyal csüngve rajta, maga vési be magát szivünkbe. Mint a költő mondja:

A vágy: Isten s az ég felé törés
 S a földiség közötti küzdelem,
 El-elnyomjuk, ha csak is lenni és
 Élni — elég szivünknek szüntelen.
 De szivünk, hogyha nemcsak földi kényre
 Fordítanók s nem nyűgözők evel,
 De emelkednénk reményről reményre:
 A vágyak szárnyain repülve fel!

E versszak második felén ne suhanjunk át figyelmetlenül. Ha a vágy Isten angyala, hogy ég felé vezessen, kövessük, a merre az angyal vezet. A puszta vágy nem nyit előttünk korlátokat, nem visz magaslatokra, nem talál gazdag kincseket, nem fedez fel új szavakat. Vágnyi, csak szenvedőleg: egészségtelen állapot; merő érzelgős ébren alvás, mely üresebben hagyja a lelket, mint az, ha álmodunk s az álom elröpül. A vágnak, hogy áldott legyen, ihlettel kell birnia. Mikor Rafaeltől azt kérdezték, hogy tudott oly felséges alakot festeni, azt mondta, «Álmokat álmodom s akkor álomlátásaimat festem le». Csodás ügyességgel öntötte keze ragyogó szépség-formákba lelke teremtményeit — a nélkül soha sem bájолhatta volna el a világot csodás fényökkel. A vágy nem csak látja a mennybéli látásokat, de enged is azoknak s igyekszik valósítani azokat. Feltörekszik az előtte ragyogó magasságba, s igyekszik utolérni azt a magasztost, a melyet bámul. Nem éri be a jó szándékkal, nem elégszik meg a nemes elhatározásokkal, de rajta van, hogy meg is valósuljanak. Mikor Jeanne d' Arctól azt kérdezték: micsoda erőt vélt lakozni fehér zászlajában, mely őt diadalra vezette? így felelt: «Azt mondtam neki, menj vakmerőn az angolokra s aztán én is men-

tem utána». A fehér zászló a lilium-fehér leány nélkül nem nyert volna diadalt, de a leány sem a benne vetett hit nélkül. Így, mikor tiszta, nemes vágyaink fehér lobogóit kibontjuk, el kell határozva lennünk, hogy magunk is követjük azokat, ha meg akarjuk nyerni azt az áldást, melyet szívünk sovárog.

Ne töltsék egy perczet se csak sohajjal,
 Más célra adva van nekem az élet!
 Kötelesség, küzdéssel s ezer bajjal,
 Magasb rendeltetésem: élni Véled,
 Uram, Tevéled!

Minden váagnak egyszerre tevőleges törekvéssé kell válni a lélekben. A kéznek egyszerre meg kell mozdulnia, hogy lefesse, vagy kivésse azt az eszményt, melyről a szív álmodik, mely után a lélek sovárog. Vágyainknak a Krisztus szolgálatának minden ösvényére kell vezetniök s minden hőstetre vállalkozniök. Csak az égen merengeni, a mennybe ment Krisztus után, nem elég, az ő áldott dicsőségében osztozásra. Munkálkodnunk kell, hogy az ő eljövetelére készüljünk — s annál hamarább s annál szivesebben eljő azokhoz, kik legtöbbet tesznek országa elövetelére!

X. FEJEZET.

A részvét ára és becse.

Ha boldogsággal áldva vagy :

A boldogság fényét, mely téged ére,
Hagyd sütni, kin a bánat súlya nagy,
Felebarátod háza fedelére.

S ha bú nyom téged :

Örvendj felebarátod örömének !

Hamilton.

A részvét valódi természetét nem mindig értik meg. Több az, mint a könnyek, melyek gyakran csak a felszínen vannak s a külső benyomásra könnyen kiömlenek. Némely természet bámulatosan érzékeny a mások örömének s bánatának a nyilvánulása iránt. Meredek szikla előtt állasz s minden hangot, mely közeledben támadt, a visszhang füledbe kiált. Ha egy gyermek sír, a szikla visszazokog. Egy halk dal úgy ismétlődik, mintha egy másik dalnok ismételné. A beszéd szavai is úgy rezegnek vissza a légben. A szikla érzékeny a hang minden hulláma iránt s felel

reá. Vannak emberi szivek, melyek szintoly érzékenyek minden emberi érzés érintésére, mely hozzájuk ér, oly fogékonyak, hogy az idegen öröm és bánat minden hangjára megrezzenek, mihelyt húrjokat érinti. Visszhangozzák a víg nevetést, a fájdalom jajját, de nem többek a visszhangnál; csak felszínükön vetik vissza mások életének hangjait. Mélyökben meg sem mozdu-
nak. Mit sem tudnak részvétről. A részvét több mint visszhang: háttere az egyéni benső érzés. Az erő nem elég a részvét megnyilatkozására, még a legtisztább, legnemesebb, leghatalmasabb erő sem; a szenvedés vagy küzdelem tüzén kellett annak átmennie, hogy e szent munkához a kellő finomságot és gyöngédséget elsajátíthassa. Erkölcsi derékség és tisztaság sem elég arra; megtisztítatlanul még e felséges tulajdonok is hidegek arra a szolgálatra, melyekre a bánatos és sebzett sziveknek szükségök van elhagyatottságukban és gyöngeségökben. A legtisztább szentségnek is át kell mennie a fájdalom megpróbáltatásán, mielőtt a mások bánatát megérteni s azt egészen magáévá tenni képes volna s azokkal együtt érezhetne, gyöngeségökben és szenvedésökben. Érezhet valaki szánalmat, a nélkül, hogy érezné azt az állapotot, mely részvéthez szól; de a szánalom nem részvét. Szent angyalok szánhatják

a szükségében szomorkodó embert, de mocsoktalan tisztaságuk magaslatán nem osztozhatnak a halandók bajaiban.

Nem a verőfényes halom
Magasából lenéző szánalom
Adhat vigaszt a búsajtolta szivnek.
De a részvevő szeretet,
A mely leszáll a megvetett
Nyomorhoz ; ad vigaszt keserveidnek !

Maga Krisztus sem érezhetett részvétet a szenvedő halandók iránt, a mielőtt emberi testbe öltözött s tetteleg emberi életet nem élt. Azt mondhatnók, hogy isteni mindentudása bizonyára képesítette őt az emberi részvétre. Ismerte az emberi élmények minden esélyeit, abban az értelemben, hogy mindent látó szemei behatoltak az emberi sziv minden zugába s redőjébe s megértette és megkülönböztette a fájdalom minden rezzenését, minden küzdelmet, minden gyötrődést : emberré kellett lennie. De ez sem volt elég : magára kellett vennie az emberi természetet s azzal egyszerre a mennyei dicsőségbe kellett lépnie. De tényleg emberi életet kellett átélni s természetét a tapasztalással kellett gazdagítania, ismernie kellett a földi életet, nemcsak mindentudása által, hanem mert át is ment azon. Ez a háttere a Krisztus szeretetéről szóló becses tannak. Krisztus meg-

kisértetett minden oldalról s ennél fogva a mi gyarlóságaink érzése által érintve volt. Bármely alakja vagy mozzanata a kísértetnek és küzdelmeknek tűnik szemébe a földön, azt mondhatja: «Értem; Ismerem ezt! Galileában vagy Bethaniában, vagy a pusztában, vagy a Gethsemánéban, vagy a Kálvárián — átmentem mindezek a megpróbáltatásokon».

Így a leggyöngédebb érzésű emberi lélek, a megindító benyomások iránt legfogékonyabb szív sem képes igazi részvétet érezni irántunk, ha saját élményei arra nem képesítették. Az elkülönzötten, az élet küzdelmes harczaitól elzárva növekedett ifjú, nem értheti meg, nem is rokonszenvezhet a férfi küzdelmeivel, a ki egy nagy város vagy rossz környezet csábításaival s kísértéseivel birkózik. A fiatal nő, ki maga soha sem szenvedett, nem nélkülözött, kinek egyetlen vágya sem maradt teljesítetlen, egy reményében sem csalódott és soha sem görnyedt egy teher súlya alatt, nem képes arra, hogy egy elrabolt öröm vagy egy csalódott remény kínjai alatt nyögő nővér mellé leülve a porba, igazán átérezze annak fájdalmát s osztozzék keservében és valódi részvételre gyűljön iránta.

Mindenki tudja: hogy' érik a gyümölcs. Ezer meg ezer külső hatás érleli meg a nyár folya-

mában, az égalj, a napsugár és eső, hűs éj s forró nap, fény és setétség mind hatnak rá. Némely gyümölcs meg az ősz első derére vár, hogy a teljes megérésre jusson. Sokakban hasonló lefolyása van az emberi élet megéredésének. Számtalan különböző befolyások, öröm, bánat, kétely, küzdelem, munka, pihenés, elcsigázó fáradság s kényelem, balsors és siker, véletlen és számítás, diadal és bukás, míg végre a jellem megpuhul és megszilárdul s teljesen megéri.

Öreg ember ezt megérti. Elkedvetlenedés, veszteségek, aggodások, gyöngéd örömek, a szívet mélyen felszántó fájdalmak és csalódások, s az egymást négyével ötével követő évtizedek tapasztalatai mennyire gazdagították s érlelték a mindezekben átment szívet, mely mindezek folyama s változatai alatt a Krisztus oltalma alatt, az ő szeretete melegétől tápláltatott. Ez az egyik legnagyobb áldása a szép és érett keresztyén öregségnek, melyet sokszor számba sem veszünk s meg sem becsülünk. Mennyit tud az öreg ember az életről, ha azt jól élte át! A segélyforrások mily gazdagsága van felhalmozva szívében! Semmi sem hasznosabb a világon, mint azok tanácsa, kik a tapasztalás iskolájában sajátították el az élet titkait s azzal a tudással járnak szerte, tanítva, vezetve, ihletve a fiatalokat, a kik utánok jönnek!

Az ekkép nevelt és fegyelmezett szív el van készítve a részvétre, a szó legmélyebb s legigazabb értelmében. Nincs szüksége csiszolt szavakra, sem kerülő beszédre, hogy megértse a mások baját, gondját, a bánat keserűségét s a teher alatt roskadozó erőtlenség nyomását. Ő ezeket mind átélte, érezte s most át van hatva a rokonszenvtől azok iránt, a kiken hasonlókat lát. A részvét csodálatos dolog: erős és hatalmas ereje van benne az ihletnek. Mily erősekké tesz munkába állanunk, ha észreveszszük, hogy mások érdeklődnek irántunk s gondolnak ránk. Van valami egy barátságos kéz érintésében, vagy egy jóakarató szem pillantásában, vagy egy komoly arcz meghatottságában, a mitől biztató mozdulat rezdül meg lelkünkben. Ha valaki mély bánatban ül, mennyire erősíti s fölemeli, ha egy meleg kézszorítás gyöngé nyomását érzi, mely az őszinté rokonszenvet minden szónál világosabban fejezi ki! Halottját nem hozhatja vissza; ledöntött bálványát nem állíthatja talpra; nem csillapíthatja le a körüle tomboló vihart; egy szalma-szállal sem könnyítheti meg a terhet, sem egy vonást sem húzhat ki a bánat fejezeteiből; de van egy másik emberi szív, mely vele érez, egy szerény lény, mely vele együtt s szorosán mellette botorkál a setétben, a rögös úton; nincs társtalan

— nincs egyedül s ez a boldogító tudat erőt ad neki.

A szeretet legkisebb jele, melyet gyöngéd kéz beteg-szobádba küld, mikor abból minden emberi jelenlét ki van zárva, bizonyoságot téve egy ott kívül levő szívről, mely rád gondol: mily követe az a vidulásnak! Egy angyal látogatása se lehetne örvendeztetőbb. Egy történetet olvastam egy fogolyról, a ki csak szigorral találkozott börtönében, és soha sem érzett emberi gyöngédséget. Egykor egy barátságos ember látogatta meg, testvérileg szólt hozzá, őszinte és szives érdeklődést tanusított iránta. Egészen új és váratlan esemény volt ez szomorú állapotában; s miután az ember eltávozott, ezt mondá szegény rab: «Már itt maradhatok, mert tudom, hogy van egy ember, a ki rám gondol s érdeklődik irántam». S ez a tudat néhány napra megvilágította s földerítette magános börtönének sötét napjait. Az élet tele van ily megvilágításokkal.

Egy kézadás gyakorta kelt
Rokonszenvet; visszhangra lelt
S fölolvasztá szívünk jegét;
Borús egünk rá kiderül,
Gondunk oszol, bú elkerül
És szép lesz a világ megint!

Ha tehát képesíteni akarjuk magunkat erre az áldott hivatásra, meg kell elégednünk a tapasztalás iskolájában keresni ezt a tudományt. Maga Krisztus is azokban tanulta meg, a miket szenvedett. Az angyalok nem képesek a részvétre, mert semmit sem kóstoltak meg az emberi életből. Domenichinó egy festményében egy angyal áll az üres kereszt mellett, melyről a Krisztust már levették s ujjával a töviskorona egyik tövisét érinti, melyet a Megváltó viselt vala. Arczán legnagyobb bámulat van kifejezve. Megkísérli abból kihüvelyezni a szenvedés rejtélyét. Semmit sem tud a szenvedésről, mert azt soha sem kóstolta. Az angyal természetében s az angyal életében semmi sincs, a mi fogalmat adna a fájdalomról s a szenvedésről. Egészen ehhez hasonlítható a még meg nem próbált emberi élet. Ha vigasztalás fiai akarunk lenni, tapasztalásokon kell keresztül mennünk. Természetünknel fogva nem vagyunk jók mindenki iránt. Bizonyos ridegség van bennünk, melyet meg kell lágyítanunk. A fékezetlen emberi jellem alkalmas, mérész és szilárd, sőt még szeretetlen magaviselésre is a gyöngeggel szemben. Alkalmasak vagyunk a közönyösségre s érzéketlenségre mások érzelmei iránt, elfeledkezni arról, hogy sok szenvedő van, sok, a ki súlyos terhet hordoz. Nem ismerünk rész-

vétet a tehetetlenség iránt, mert nem tudjuk tapasztalásból, hogy mi az. Nem vagyunk gyengédek a bánattal szemben, mert a mi szívünket még nem szántotta fel a bű, a gond. Szóval és tettel folyvást bántjuk az érzékeny szívűeket, mert nem tanultuk meg azt a finom és gondos gyöngédséget, melyet csak abból tanulhatunk meg, ha a mi szívünket mások gyöngédtelenül sértik és sebzik. Ez pedig oly leczke, melyet csak személyes élményeink iskolájában szerezhethetünk meg. A legjobb egyetemen sem tanítanak meg a részvét felséges mesterségére. Mély és setét völgyekben kell járni magunknak, akkor másokat is vezethetünk a setétben. Éreznünk kell a feszültséget, hordoznunk a terhet, kiállanunk a küzdelmeket, magunknak is, akkor mi is meg leszünk hatva, rokonszenvezhetünk és segílyt nyújthatunk másoknak is bánatukban, vérző sebeik s égető szükségök ellen.

Csak érhetném a legtisztább eget
S az égi üdvöt el:

Mások bajában

Vigasztaló s erősítő kehely

Lehetni, vívódó sziveknek; egy

Mosolylyal beteget gyógyítani — és

Hő szeretet lángját fuvallani;

S terjeszteni illatot magam körül,

Mely felüdít mindent, a merre száll!!

XI. FEJEZET.

Hivatásunk megtalálása.

Isten akaratját tenni,
Nem bírálni, kérdezgetni :
A mi tisztünk, érjen bármi !
Jót és rosszat elfogadni,
A mit Neki tetszik adni —
S a végét nyugton bevárni.

A legmeggyőzőbb igazságok egyike: hogy Istennek határozott terve van mindnyájunkat illetőleg, mikor a világba küld. Nem csak hogy mindnyájunkat arra teremti, hogy hasznosak legyünk s valami részünk legyen a világ ügyeiben, hogy őt valami úton tiszteljük és dicsőítsük, hanem minden egyest valamely kiszabott helyre s valamely saját munkába állít. Nemcsak azért küld a világba, hogy itt valamely ürt betöltsünk, melyet véletlenül találunk az élet viszonyai között, vagy hogy elvégezzünk egy falat munkát, mely kezünk ügyébe esik az emberi ügyek óriási s bonyolult hálójá-

ban. Istennek nagy terve van, mely minden teremtményét s annak teendőit magába foglalja, s e tervben minden értelmes lénynek megvan kijelölt helye s kiszabott munkarésze. Istentől ennél fogva mindnyájunknak valamely rendeltetés jutott s csak az a hű élet, mely egyszerűen megfelel Isten czéljának, elfoglalva azt a helyet, mely neki van szánva s elvégzi azt a külön munkát, mely Isten tervében neki van kiszabva.

Egy kiváló prédikátor mondá: «Minden ember létének egy határozott és bizonyos vég s kimenetel van előrendelve, oly vég, mely Isten gondolatában a legjobb rá nézve s melyre rendeltetett; a melyre joga van, hogy azt elérje, melyre hivatást nyert, s melyet meg kell kapnia; melyre őt Isten segíti s melyet csak saját hibájából szalaszthat el. Minden ember életrajzát Isten előre megírta gondolatában s szerető szívében, melylyél az életbe lép, hogy a szerint éljen». Bizonyára nagy gondolat, mely minden életnek, — a legkisebb s legjelentéktelenebbnek is — szent méltóságot s fontosságot ad.

Semmi sem lehet hitvány vagy közönséges, mit a nagy Isten tervez és körvonalaz teljes szabatosággal. A legalacsonyabb hely e világon, arra az emberre nézve, kit Isten arra

állított, ép oly dicső rang és állás, mint egy angyal széke, miután Isten a maga képére és hasonlatosságára alkotta azt, a kit abba helyezt, kiszámíthatatlan czélzattal. Mac Donald György mondja: «Inkább akarok az lenni, a mivé Isten rendelt, mint a legfényesebb és dicsőbb helyet foglalni el, a mely nem nekem rendeltetett, mert arra gondolni, a mi Isten gondolatiban született s általa határozottat el, a legnagyobb, legjobb és legbecsesebb, a mit csak gondolni lehet».

A nagy és kicsiny kérdése itt nem jöhet számba. Hogy Isten általában rá gondolt s úgy alkotta, hogy bizonyos helyet foglaljon el s töltsön be, elég dicsőség a legnagyobb, legdicsvágóbb életnek is. S a legmagasb állás, melyre valaki juthat az életben, az, melyre alkotva s állítva van. A legnagyobb, a mit az ember elérhet, az, a mire Isten rendelte, legyen az egy birodalom igazgatása, egy nemzet énekeinek teremtése, vagy egy kis csinos, meleg házi kör. Az élet legigazabb feladata, nem «előre menni» s «fölkapni» mint az emberek szavajárása vagy «nagy dolgokat cselekedni», hanem azzá lenni, a mivé Isten akarta. Ha ez nem sikerül, még ha sokkal fényesebb állapotra jutunk is: az élet el van hibázva.

A valóban gyakorlati kérdés tehát: mi módon tudjuk megtalálni a magunk helyét, azt, a melyre Istentől rendeltettünk? Hogy' tanuljuk meg, mit kíván, hogy tegyünk ebben a nagy világban, ennek határtalan tágas terén s munkakörei közt? S mikép lehetünk bizonyosak a felől, hogy betöltjük Isten nagy tervében a magunk részét? Hajdan az emberek hivatása különös kijelentés által volt megadva. Ily természetfölötti irányadás híjjában mikép tudjuk meg: mire teremtett s hív el minket Isten?

Egy irányban teljesen világos, hogy magunkat feltétlenül Isten vezetése alá kell adnunk. Ezt a leczkét Krisztus tökéletes életéből tanuljuk meg. Ő csak — és mindig — Isten akaratát teljesítette. Ajkán folyvást ily szók lebegtek: «Azokat kell cselekednem, a melyekre Ő küldött», «Nem azért jöttem, hogy a magam akaratát tegyem, hanem azért, a ki engem küldött». Még a kertben is, hol a legrettenetesebb tusában vért verítékezett, így szólt: «Mindazáltal ne úgy legyen, Atyám, a mint én akarom, hanem a mint Te!» Perczről-perczre az Atya kezéből vette munkáját, nem maga csinálta terveit. Tudta, hogy az Atyának nagy tervében határozott rész van osztva neki s ő csak azt akarta betölteni. Hogy meg tudjuk így találni hivatá-

sunkat s be tudjuk azt tölteni és elvégezni a ránk bízott munkát: nekünk sem a magunk, hanem Isten akaratán kell járnunk. Az ő lábához kell letennünk minden személyes dicsvágyunkat, neki alárendelnünk minden terveinket, akár fogadja el s teljesíti, akár félre teszi s jobb útra térít. Ha teljesen Istenre bízuk magunkat, nem szólhatunk semmit életünk felőli rendelkezése ellen; az ő kezében van rendelkezni életünk felől. Ha megakaszt kedvencz szándékainkban, vagy valamely mással metszi át terveinket, vagy egy időre félretesz minket: ne zúgolódjunk, ne bosszankodjunk. Életünk, időnk az övé, ő tudja, mit tegyen velünk minden nap. Ha híven tőle vesszük életünk irányát: készen kell lennünk lemondani a magunk terveiről s szándékairól s a helyett azt kell tennünk, a mit ő parancsol. Ebben kell a legnehezebb harcokat vívnunk, mert nehezünkre esik lemondani vágyainkról, törekvéseinkről. Ha egyszer erre elhatároztuk magunkat, a többi könnyen megy. A ki valóban kész Isten akaratát teljesíteni s komolyan akar azzá lenni, a mire Isten rendelte, egy vagy más úton bizonyosan elérkezett a kitűzött célhoz.

A mi pedig az irány megjelölését illeti, Isten azt különböző módon adhatja meg. A biblia az

alapja minden helyes életnek. Abból tanuljuk meg Isten akaratát és kötelességeinket. Isten tervében kiszabott helyét senki sem találhatja meg, ha nem követi az isteni parancsolatokat. Hiába való, hivatásunk felől kérdezősködni, ha nem járunk a Szentírás által egyenesen s világosan kijelölt ösvényen.

Különös útmutatásért útunk iránya s egyes pontjai iránt, lelkiismeretünket, ezt a belénk plántált isteni szózatot kell folyvást, készséggel s bizalommal meghallgatnunk. A gondviselést is meg kell figyelni. Az Isten nyit és zár ajtókat. Szemközt állít kötelességeinkkel. Alkalmakhoz vezet. Ha készek volnánk vezetésének engedni s világosan látnók a Gondviselés kézírását, nem tévesztenők el az egyenes utat, a melyen Isten minket vezetni akar.

«Bekötött szemmel álltam, egyedül,
Ismeretlen küszöb jobb s balfelül;
Tapogatózva vak setétbe' —
Nem félve, de nem is remélve;
De azt az egyet tapasztaltam,
Hogy uapról-napra biztosabban
Megyek. Járt utat, nyílt ajtót lelék,
Batyúmat föladá, meg levevék —
Egy látatlan erős kéz, szeliden . . .
S minden nap utat mutatott nekem.
Én azon biztosan haladtam,
— Nem a hogy én akartam!»

Az emberek sokszor bosszankodnak, hogy körülményeik közt nem bírnak nagy dolgokat vinni véghez; mintha nem lehetne isteni végzés, ha csak nem valami nagyon feltűnő. Egy anya, apró gyermekei gondjával elfoglalva, panaszkodik, hogy nem ér rá semmi oly hivatásban fáradozni, a mit talán számára jelölt ki az Isten. Hát nem tudja, hogy gyermekeit gondozni, ápolni, a legnagyobb feladat, melyet magára vehet, minden lehető kötelesség közt? Bizonyára az ő kezeinek, legalább az ő munka-idejének, ennél nagyobb s áldottabb munka nincs a világon. Missió-gyűléseket rendezni, összejövetelen beszédeket tartani, jótékony egyesületeket látogatni, könyveket írni, képeket festeni, mind szép dolog, ha Isten adja; de ha az anya elhanyagolja gyermekeit ilyenek miatt, akkor kezéből a legfontosabbat tette le, hogy oly csekélyégeket vegyen föl.

Más szókkal: a mit a Mester munkásai kezébe ad, mindig az a legnagyobb, az első kötelesség. Isten akaratát teljesíteni, minden perczen a legszentebb feladata annak a percznek.

Másik a mit a hivatás keresésében tekintetbe kell venni az, hogy Isten nem rajzol elő szokás szerint minden részletet az egyes ember életének tervezetében. Mikor a megtérített Saul el-

fogadta Krisztust élete mesteréül s kérdezte tőle: mit tegyen? csak egy pillanatra szóló utasítást kapott tőle: hogy keljen föl s menjen be a városba: ott majd megtudja, mit kellend cselekednie. Rendesen ily módon mutatja meg az Úr az embernek küldetését, csak egy lépésre az időben, csak egy napi vagy egy órai munkára s azután a következőre s a továbbiakra is. Az iskolába járó ifjú sokat aggódik azon, mi pályára fog lépni, ha iskoláit végzi s folyvást tépelődik és bosszankodik, hogy nem tudja megtalálni az igazit. Panaszkodik, hogy Isten mért nem mutatja meg neki az utat s jelöli meg kötelességét. De mire menne a fiatal ember pályája iránti elhatározásával, holott arra csak évek múlva léphet? Mostani kötelessége az egyetlen, a mire most gondolnia kell: s ez, hogy szorgalmasan tanuljon, feküdjék tanulmányainak, használja fel idejét s alkalmát a lehető legjobban. Egy lépés az időben: arra már az Istennek van gondja. Egy napi kötelesség, jól végezve, képesít a következőre.

Egy fiatal iskola-lányka aggódik élete kötelességeinek feladata fölött: lépjen-e a missiói vagy tanítói pályára, vagy szentelje magát a házi dolgoknak? Legalább öt esztendőbe telik, míg előkészítő pályáját bevégzi. Világos, hogy most

még semmit sem szükség tennie s nem bajlódnia azzal a kérdéssel, a mely neki ily aggályt okoz. Mostani kötelessége csak az, a mire ez idő szerint szüksége van: ez pedig, hogy jó alapot vessen általános művelődésének. A mi végleges hivatása lesz az életben, azt kimutatja neki Isten a maga idejében; jövő hivatásán aggódnia felesleges, mert az úgy is világos. Csak végezze jól mindennapi feladatát, napjait szorgalmas tanulásnak szentelve. A mindennapi közönséges kötelesség az az út, mely fölfelé s az égbe vezet. Az Isten mindig csak egy lépését világítja meg egyszerre az útnak, a melyen járnunk kell; de mikor azt a lépést megtettük, a világosság a következőre esik s így tovább — mindenütt megvilágítva az utat, a melyen járunk, míg végre ahhoz a sorompóhoz érünk, mely az égbe nyílik.

Úgy élj, úgy tégy, hogy minden órád
 Egy virág-szirmot hullasson rád,
 Mert minden szód' és minden tettet'
 Megannyi magként kell elvetned,
 Melyből, gondold meg jó előre,
 Ízes gyümölcs legyen jövőre!

Azért, hogy föltaláljuk életünknek Istentől meghatározott tervét, engedjük át magunkat neki, feltétlenül, teljes odaadással, s akkor vegyük

magunkra, óráról-órára azokat a kötelességeket, melyeket előnkbe szab. Hivatásunk, egészében, nem kérdés; egyetlen a mi minket illet, az a perc, a melyben épen élünk s hogy elvégezzük, a mit tőlünk Isten kíván. Ha minden óra munkáját híven teljesítettük, egy egész élet munkáját befejezzük a végén. Ha elhanyagoljuk hétköznapi kötelességünket, várva hivatásunk napját, annyi mint egész életünket eldobni, s végre is teljesítetlen hagyni életünk hivatását.

Minden emberrel együtt születik
Munkája is, melyet végezni kell,
S a munka-szerszám azzal.

Munka mindenütt van
Annak, ki azt akarja. És a munkás
Kezén van áldás. A munkás világ
Az összetett kezekre kancsalul néz.
Alkalmat a munkára mindenik
Talál; s ki tátott szájjal vár csupán
Az alkalomra — meghalt s végezetlen
Feladatát hagyá csak örökül!

XII. FEJEZET.

Jó szándékaink szerint élni.

Vágyunk, remélünk, akarunk, hiszünk,
Ha tetre és munkára hí a reggel,
De szívünk fáradt s míg az éj fedett el,
Vonszolva, birhatlan terhet viszünk.

Szárny angyalé: embernek lába van ;
De kölcsönözzünk tőlök szárnyakat !
Vágy és remény, imádság s akarat
Emelnek ! A test máskép lezuhan.

Holland J. G.

Ha mindig legjobb szándékaink uralkodnának egész életünkön, mindnyájan helyesen élnénk. Mind azt hisszük, hogy helyesen élünk ; legalább vannak perczeink, mikor elhatározzuk, hogy úgy éljünk. Új év, születésünk napja, úrvacsora-vétel s más oly időpontok, mikor az élet valóságos világozása áll szemünk előtt, mint máskor, s szokatlan elevenséggel tölt el: legtöbbünkben komoly gondolatokat ébresztenek s magasabba törő ösztönt és nemes elhatározást támasztanak. Akkor magasztosabb elszánás kél bennünk s új és szent szándékokra lelkesedünk. Jó volna, ha

módját találhatnók, állandókká tenni e jó szándékokat, s egészen azoknak élni. Ámde sokszor a komoly benyomások is csak ideiglenesek s a jó feltételekben és elhatározásokban is kevés az életrevalóság arra, hogy húzamosb ideig hatályban maradjanak, s az élet egyéb esélyei s mozgalmi által magukat elsodortatni ne hagyják.

Valóban nem tehetjük életünket széppé csupán azzal, hogy a hiba helyrehozására elhatározzuk magunkat s botlásainkat nyögve panaszoljuk. Az élet árja mélyebb mederben foly, mint a szavaké. Elrepülő jó feltételek nem teszik széppé az életet, vétek- és szégyenfoltokat nem takar el s nem mos le a megbánás sohaja. A tiszta élet egy-egy görcsös rándulása még nem teszi nagygyá, széppé az életet. Ha szilárd és méltóságos templomot akarunk építeni, az alaptól a kupoláig minden egyes követ jól kell kimetszennünk s gondosan raknunk egymásra. Ha a gyárban szépnek s erősnek kívánjuk a készülő szövetet, minden szálát jól meg kell válogatnunk hogy el ne szakadjon szövés közben, szinei összhangzólag legyenek megválogatva s a szövés gondos és hibátlan legyen a meghatározott minta szerint. Csak az az élet lesz, végeztével, bámulatra méltó, melynek minden szaka, folytonos jó szándék által erősítve, szilárd elvektől vezetve,

minden tettét gondosan ellenőrizve s minden napján és óráján uralkodva folyt le.

Nem volna lehetetlen, hogy minden jó szándékaink fellobbanását túléljük, vagy legalább is többet közülök, mint rendszeren szoktuk. E jó szándékok közül sokban a gyöngeség egy eleme rejlik, mert határozatlanok s ingadozók. Egyszerűen felteszszük magunkban, hogy ez évben jobbak leszünk, mint az elmúltban; de nincs világos és határozott fogalmunk arról, hogy mi-ben akarunk jobbak lenni, sem azokról az utak-ról, melyeken járnunk kell, a megjobbulás el-érésére. Esméink a jobbálétel felől ködösek és körvonalazatlanok.

Új feltételeink jobban sikerülnének, ha azokat szabatos és gyakorlati alakba öntenők. Mi tekintetben akarjuk útunkat változtatni s megtisztítani? Ez a kérdés egy másikat ébreszt. Mik a hibáink? Mi fogyatkozásaink vannak? Micsoda ballépéseket tettünk? É kérdésekre adandó feleletek megmutatják az irányt, melyre törekednünk s az út, melyen járnunk kell. Azután: mely végcélzt tüztünk magunk elé, hogy életünk mi-nél hasznosabb lehessen? Mily keresztyéni munkára vessük kezünket? Mily szolgálatba kell állanunk Isten dicsőségére, kedvére? Különösen, mily előbbi ballépéseinket kell helyrehoznunk?

Ha határozatlan, laza eszméinket szabatos és gyakorlati formákba tudjuk önteni s akkor kezdünk elhatározásaink valósításához, akkor sokkal könnyebben lesznek tényekké s nőnek bele életünkbe.

Sokan sohajtoznak szegényes keresztyén életök felett s hogy mily távol maradtak Krisztus példájától. S könyörögnek, és pedig komolyan, több hitért, több szeretetért, Krisztushoz közelebb létért, — holott elmulasztották szorosabban körvonalozni s meghatározni magukban, hogy mire vágnak, mire törekednek tulajdonképen. Sohajtozásuk alig egyéb, mint öntudatlan s határozatlan békétlenkedés. Azt hiszik: őszinték; pedig nem, mert valóban nem igyekeznek jobbakká lenni, közeledni Krisztushoz s beállani szolgálatába; ha úgy volna, mihamar menekülnének szegény s ki nem elégtő helyzetökből. A valóban komoly vágy ég felé, bámulatos erővel bír. De nagyon sok a képzelt lelki vonzódás bennünk. A mi éneklésünk —

«Mint a szép hives patakra
A szarvas kívánczik:
Lelkem úgy óhajt Uram ra
És hozzád fohászkodik,
Tehozzád én Istenem
Sohajtozik én lelkem!
Vajjon színed eleiben
Mikor jutok, élő Isten!» —

többnyire csak a leggyöngébb faja a lelki érzégsnek. Az ilyen tartalmatlan jó szándékok semmire se vezetnek, mivel épen az elhatározás hiányzik bennök, hogy tényleg hozzáfogjanak. Ha ez a nappali lelki álmadozás egyszer igazi komoly szándékká izmosul, akkor aztán hamar vezet eredményre; igazi vágygá érik s legalább megindul a cél felé. Valódi szükségnek kell annak lenni, a mire vágyunk, különben soha sem ériük el. Akkor magunk is segíthetünk, hogy imáink meghallgattasanak, mert teljes erővel küzdünk lelki szükségünkkel s törekszünk felhágni a merdek útra, mely a magasba visz.

Jobb élet utáni s hasznosabbra törekvő vágyunk gyöngé voltának másik eleme, hogy igen nagy, talán elérhetetlen célra törekszünk s figyelmen kívül hagyjuk azokat az egyszerű dolgokat, a melyek elérhetőek s kezünk ügyében volnának. Nem erőszakos, túlfeszített erőlködés kivántatik egy nemes életre, nem emberfölötti nagy dolgok s feladatok kivitele és keresztülhajtása, — hanem csak a mindennapi kötelesség hű teljesítése. Legtöbbünknek be kell érnie azzal, ha köznapi életet élhet a nélkül, hogy magára vonná a világ figyelmét, vagy babérokat arathatna. Nekünk, legnagyobbbész, azoknak a kötelességeknek kell magunkat alávetnünk, melyek rendes foglalko-

zásainkból erednek, társadalmi s családi viszonyainkból folyólag. Az élet szükségeinek nyomása oly nagy, hogy ritkán fordulhatunk oly dolgokhoz, melyek rendes hivatásunk körén kívül esnek. Bármely szolgálatot teszünk Krisztusnak, azt a viszonyok vonalán kell tennünk s azon parancsoló kötelességek korlátai közt, melyeket minden nap szab élénk.

Épen ebben hibáznak legtöbben. Egész életüket arra fordítják, hogy oly helyet keresnek magoknak a világban, a minőt elfoglalni vágyának, de soha sem elégsznek meg azzal, a mely nekik rendelve van s melyet tényleg elfoglalnak. Magas, de többnyire egészen ködös eszményt hajásznak — egy csodásan fénylő élet után, a melyet minden áron el akarnának érní, melyben erejük megfelelő tágas tért találna s nagy dolgokat végezhetnének, — de jelen körülményeik korlátai közt semmit nem végezhetnek, a mi erejüknek megfelelne. Így sorsukkal mindig elégedetlenek, jobb után sohajtoznak, s míg sohajtoznak, az évek tétlen suhannak el felettök — s csakhamar elérkeznek a véghez, a hol észreveszik, hogy minden alkalmat elszalasztottak, a melyben valami méltót tettek volna egy halhatatlan lélekhez, az időből az öröklétbe vezető úton.

Tény és igaz: hogy az ember hivatása soha sem valamely távoli lehetőség; hanem mindig a közvetlen jelenben, a tegnapról mára átjött kötelesség egyszerű teljesítése. Valaki úgy festette a napokat, mintha fátyolozott arczzal jönnének hozzánk, de mikor elsuhanak mellettünk, hogy vissza már nem hívhatjuk, a fátyolozott arcok ragyogó fényben tündökölnék s a velök hordott kincsek, melyeket elszalasztottunk, királyi palotákhoz illők volnának. Egy nap sem volna pedig hétköznap, hacsak szemünk volna meglátni a burkolt kincseket, melyek alkalmakban rejlenek s nekünk kínálkoznak. Nincs oly kötelesség, mely kezünk ügyébe jó, hogy né hozna valamely lehetőséget királyi szolgálatra s mennyei jutalomra.

Nagyon tévedünk tehát, ha azt hisszük, hogy közönséges embereknek nincs alkalmok ragyogóvá tenni életöket, ha azt elfogadható krisztusi szolgálatokkal egyszerűen töltik el. Az élet legegyszerűbb viszonyai közt nem egy tér nyílik, nemcsak a hűségre, de a hősiségre is. Nincs az Úrnak tetszőbb szolgálat az alantas kötelességek önkéntes és jókedvű teljesítésénél, ha nincs is toll azok történetének megírására, sem hang dicsőítésökre. Ha valaki jó férj, szerető, gyöngéd, önzetlen, áldozatkész, — ha jó feleség, gondos

segítő társ, elégedett s bátorító, — már szép életet él. Úgy élni, valamely helyet betöltve a világban, hogy ékesítse, bármely alacsony állását, szorgalmasan s becsülettel végezve legprózaibb teendőit s önzetlen szeretettel viseltetni övéi s minden embertársa iránt: jó és nemes élet. Diadalmasan leküzdeni saját rossz ösztöneit, véralkatát s meggyőzni a számtalan kísértést s csábítást, melynek mindennap ki van téve: keresztyén-hősiség.

Van hát mező a szűk otthonban is, nemesen élni. Legtöbbünknek e közönséges dolgokban kell haladnunk s kitűnnünk, — tévednünk és bukunk. S van elég tér e prózai kötelességek s viszonyok közt a nemes és szép életre. Az ember nem tehet jobbat és nemesebbet, mint ha hűséggel teljes. «Megtette, a mit tehetett» — ez volt a legnagyobb dicséret a Mester ajkáról. Angyal sem tehetne többet. Ha felteszszük magunkban, jobban s nemesebben élni ezután, mint eddig, ez arra ösztönöz, hogy szemeinket a legmagasb hegyek csúcsairól s a csillagok köréből — a hol semmi teendők nincsenek — lábaink elé fordítanók, a hol sok végezetlen teendők hever, sok még ki nem próbált alkalom kínálkozik s még sok magasabb célú lehetőség fekszik, szívben, lélekben, szívben, szóban.

Még más eleme sok szándékunk gyöngeségének abban áll, hogy egyszerre nagyon sokat akarunk markolni. Egészet akarunk felölelni a helyett, hogy egyes részleteket vennénk, napról-napra. Az élet mozaik, melynek minden kockáját gondosan kell kivágni, hogy jól összeillesztve, szép egészet alkossanak. Tökéletes lánczot csak úgy fűzhetünk, ha minden szeme ügyesen s gondosan megy át kezünkön. Egy napot csak úgy tehetünk ragyogóvá, ha minden egyes óráját kipróbált hűséggel fényesítjük. S ha azt akarjuk, hogy a lejáró év a végén mocsoktalan, szép legyen, minden egyes napját a kötelesség teljesítésével, magában széppé kell tennünk. Így, rövid napokban, egymás után pereg le az év, de mindig csak egy kis darabja van kezünkben, hogy azzal jól bánjunk el. Az év egy beiratlan könyv, mikor elénk kerül; mi a művész vagyunk, kinek kötelessége annak minden lapjára valami szépet rajzolni; vagy a költő, a ki egy kedves gondolatot, bölcs mondást, vagy jó tanácsot ír bele; vagy a történetíró, a ki minden lapra egy jól végzett tényt, egy kivívott diadalt, egy lélekemelő emléket örökít meg rajta s visz magával.

Senkinek sem lehet nehéz: jól élni egy napig. Emlékezzék csak Istenre mindenki, emelje

hozzá szívét, jussanak eszébe a mások szükségéi s szenvedései a maga körében, nyujtsa nekik segílyre kezét csak egy nap! De ez minden teendőnk: mindig csak egy nap az életünk, a miről rendelkezni hatalmunkban áll. Holnapunk nincs. Isten soha sem ad nekünk éveket, még heteket sem, — mindig csak napokat. Ha minden napot jól használunk fel, egész életünk szép és fényes lesz a végén!

XIII. FEJEZET.

Az élet kettős munkája.

Két befolyás irányozza s kíséri minden ember életét; az egyik tervszerű és szándékos, a másik önkénytelen és öntudatlan. Egy ember például ötven éven át tevékeny életet él egy községben; szegénységből gazdagságra emelkedik s mikor meghal, kétféle eredményeket hagy maga után. Ott vannak az épületek, melyeket emelt, a javítások, melyeket a városban létre hozott, s a vagyon, melyet munkájával szerzett s felhalmozott: ezek mind tervszerűen nyert eredmények. Azért élt, hogy ezeket létrehozza; kieszelte s munkával és fáradsággal el is érte, de mi alatt dolgozott és épített, komoly akarattal s lelki és testi erélylyel, a közben napról-napra, az eredmények egy más csoportját is hagyta hátra, melyek nem voltak tervében; oly oszlopok, melyeket nem állít talapzatra, mikor számba veszi, hogy mit tett és épített egész életében, s a me-

lyekre nem terjeszkedik ki, mikor végrendeletét megírja. Ezek oly dolgok, melyeket munkás élete folyamán szavai és tettei által teremtett, a mint a környezetében emberekkel naponként érintkezett; mellesleg tett szolgálataival, melyeket szándéktalan s öntudatlanul gyakorolt a magán- és közügyekre jellemével s befolyásával, mint a hogy a virág édes illata szétterjed vagy a csillag szelíd sugarainak szétszórt fénye, vidámító s derítő világosságával.

Minden életnek ily kettős története van s mindenik ily kettős emléket hagy hátra. Az ember által elért eredmények összegezésében csak a szándékos és tervezett tényeket szoktuk felsorolni. Elmondjuk, hány százezernyi vagyont gyűjtött; vagy hány hidat épített, hány templomot tervezett, vagy a képeket, melyeket festett, a könyveket, melyeket írt; vagy elmondjuk, mely s hány mértföldnyi utazásokat tett, mely országokat s városokat látogatott meg, mennyit prédikált; vagy elősorolják nekrológiájában, s a felette tartott emlékbeszédekben életpályája nagy és szembeötlő tényeit s azt hiszszük ezzel teljes életrajza van adva; pedig nem! Élettörténetének egy nagy része nincs s nem is lehet megírva; pedig valószínű, hogy a legtöbb életben az a legjobb rész, a mi egy jó s nagy ember öntu-

datlan s elő sem sorolt, észre sem vett hatása és befolyása több a végeredményben, mint szándékos cselekedeteinek egész összege.

Ha valaki gondos összehasonlító jegyzéket vezetne az egy községben élők tetteinek becséről, arra az eredményre jutna, hogy abban volna az értékesebb elem, a mit személyes befolyásnak nevezünk. Adhat valaki nagy összegeket egyházi, vallásos, erkölcsi és emberbaráti czélokra vagy intézetekre; egy másik lehet nagy szónok s szava gyakran hallható nyilvános gyűlésekben; a harmadik lehet nagy vállalkozó s minden haladási mozgalomban előcsahos; egy másik tekintély a tanügyekben vagy író és tudós; ismét más a művészetben, az ízlésben s mindenben a mi szép és finom; s mégis, ezek egyike sem gyakorol akkora befolyást a község ügyeire, mint némely csendes ember, a kinek sem gazdasága, sem tudománya, sem ékesen szólása nem akkora, s mégis valami rejtelmes és leírhatatlan hatalommal, jótékony személyes befolyással bír. Van benne valami finomabb, mint a pénz s a beszéd hatalma, mint a fáradhatatlan tevékenység; valami szellemi erő, mely életéből kisugárzik s minden másnak lelkébe behat s különös befolyást gyakorol. Olyan, mint a virág láthatatlan illata, olyan mint a lámpa világa; egy része magának, de magán kívül is terjed.

Úgyszólván az ember saját jellemének kisugárzása, mely életéből mások életébe átlövell; az ember szellemének ható ereje, mely testén kívül lép s kéz nélkül munkálkodik. A jó embernél jószág, mely lelkében lakik, de úgy hat, mint a ház ablakából a setét éjbe kisütő világosság. A keresztyénben több mint egyszerű emberi jószág: Istennek lelke lakik benne. Minden igazi keresztyén, bizonyos értelemben, egy új megtestesülés. Pál apostol azt mondja: «A Krisztus él bennem», s másokért is így imádkozik: «teljesüljete meg Isten teljességével!» A lámpa, mely egy keresztyén szívében ég, az isteni lélek lángja s azért a keresztyén ember személyi befolyása szellemi hatalommal bír. A Péter árnyékához hasonló: éltető és gyógyító hatást gyakorol mindenütt, a hová esik. Az ilyen ember jár-kél a maga mindennapi dolgaiban s teljesíti kötelességeit, mint mások. De míg közügyekkel is el van foglalva, folyvást áldás magvait hintegeti, melyek nyomai-ban kikelnek, mennyei szépségű illatos virágokban.

Minden jó élet folyvást terjeszti, öntudatlanul jótékony hatását. Egy anya egész nap fáradatlanul dolgozik otthonában, rendben tartva házat, kényelmet szerezve családjának, örködve gyermekei fölött. Este elmondhatja, hány ruhát fol-

tözött vagy javítgatott, hány szobát tisztított ki, s egész napi munkája történetét; de egész nap türelmes, jókedvű és nyájas volt. Minden fordulatában volt egy fénylő mosolya gyermekei számára, nyájas szava s szerető figyelme férjéhez, szives üdvözlete látogató ismerőseihez; mindezekben öntudatlanul szórta azokat a termő magokat, melyek a mások szívében s életében virágokat fognak hajtani.

Ki kétkednék azon, hogy e kétféle szolgálat közt valóban melyik a gazdagabb és gyümölcsözőbb? S még is az elfáradt nőnek eszébe sem jut elő sorolni melleleg tett szolgálata s befolyása tényeit, mikor este napi munkájáról magának számot ad. Ha tenné, az nagy örömet okozna neki s megerősítené őt a következő nap munkájának kezdetén. Sokszor a nap estelét kifáradva, csüggedten éri el, mert úgy érzi, hogy házi kötelességei végtelen körén túl semmit sem tehetett. Mikor a házban minden lecsöndesült, ő bibliájával leül asztala mellé s a nap lefolytára visszapillant, egy komoly szó sem jut eszébe, melyet Urához, Mesteréhez szólt volna. Az egész nap csak földi, köznapi szólamokkal volt tele s ő leverten, bátorítlanul gondol e mulasztására. Pedig, ha nyugodtan s türelmesen élt bajai s munkája közepett, nyájas szavakat

intézve családjá tagjaihoz, önkénytelenül dal-
töredékeket zengve munkaközben, szeretettel s
hittel forgolódva minden teendőiben — ön-
tudatlanul is teljesítette áldott tisztét, melynek
becsét csak akkor tudja megítélni, majd ha
mennyben számol le vele.

Egy darabka életrajz beillik ide. Egy fiatal
ember, távol otthonától, egy másik idegen ifjú-
val egy szobában hált. Mielőtt aludni menne,
szokása szerint térdre borult s halkan imádko-
zott. Társa soká ellenszegült az isteni kegye-
lemnek; de ez a nemes példa felrázta s azt tette
hogy felébresztette konokságából. Később, öreg
korában, ritka hasznosságú élete végén ily bi-
zonyságot tett: «Majdnem egy félszázad mult el
azóta, sok különböző eseményeivel; de az a kis
szoba, az az alacsony ágy, az a halkan imádkozó
ifjú — még mindig eleven emlékemben van, —
nem is fogom elfeledni soha, még az ég dics-
fényében, az örökkévalóság végeiglen sem!» —
Az pedig a közönséges hit egyszerű ténye volt
tüntetés nélkül, s a nélkül hogy jótetre vagy
erélyre gondolna és semmi másra, csak hogy az
imádság jól esik s áldást hoz rá; de abból ön-
tudatlan befolyás származott, mely a világot egy
ritka értékű eredménnyel gazdagította!

Nem akarjuk értékesíteni ez öntudatlan jó

szolgálat fontosságát. Ez folytonosan így megy minden szivesség, melylyel ismerőseinket az utcán üdvözöljük, minden pillanatnyi érintkezés másokkal, valami láthatatlan finom hatást rejt magában, mely belőlünk gyakran mélyebbre hat s nagyobb benyomást tesz, mint más, talán fontosabb dolgok, a miket ugyanakkor végeztünk. Végre is, ez maga az élet, megszentelt élet, vagy is Istennek legszentebb, leghatátosabb működése e világon, — tiszta, édes, türelmes, komoly, önzetlen, szeretettel teljes élet! A mit *teszünk*, kevesebb értékű a világnak, mint a mik *vagyunk*, ha az szellemi benyomást s eredményt idéz elő. A jó élet a virághoz hasonló, mely se nem fon, se nem sző ugyan, de mindig jó illatot lövell magából s azzal szent szolgálatot végez!

Sehol ez az öntudatlan hatás nem oly hatalmas, mint otthonunkban. A szülők által gyermekeiknek adott leczkék ezredrésznnyire sem oly fontosak, mint életök, melylyel nekik napról-napra példát mutatnak. A következő eset több ujságban megjelent s bár nagyon egyszerű, világosító értékű. Egy úri ember, kinek hároméves, aranyhaju kis leánya volt, először vitte gyermekét a templomba, a ki otthon nagyon tetszett magának s a család nagyobb tagjainak is azzal a szo-

kásával, hogy mindig utánozni próbálta azt, a mit apja tett. A templomban a kis leány egyenesen, szép csendesén ült apja mellett, s hallgatta a tanítást, bár alig érthette. Épen úrvacsora-osztás vasárnapja volt. Atyja — a többiek sorában, — az úrasztalához járult, észre sem véve, hogy kis lánya követi. Mikor az apa felvette az úrvacsorát s kezeit összetéve magában imádkozott, a kis lány is összefogta parányi kezeit s úgy követte apját székébe vissza. E jelenet mindenkinek feltűnt, de senkit sem botránkoztatott meg, oly komolyan, szendén s zajtalanul folyt le. E kis történet mutatja, mintegy például, mi minden történik a házi körben. A gyermek nemcsak majmolja szüleit, de mintegy magába szürcsöli szokásaikat, mint a virág a harmatot, vagy a nap-sugárt, hogy szülői modorát, szokásait, életét állandóan követhesse s elsajátíthassa.

Hogyan adhatunk hát irányt és jellemet életünk ily öntudatlan szolgálatának s tisztének? Ha szándékosan és czélzatosan mondunk vagy cselekszünk valamit, akkor alakot adunk az eredménynek is; de hogy' tarthatjuk fenn az öntudatlan befolyás ily folytonos hatását? Egyedül az által, ha szívünket folytonos őrizet alatt tartjuk. Ez annyi, mint ha nem akarunk tüntetni a világ előtt azzal, a mik valóban vagyunk, s ez a

mi magunkviseletében őszintén nyilatkozik. *Le-gyünk* azért, bensőnkben, titkos életünkben is olyanok, a milyen állandó befolyást óhajtunk gyakorolni. Ezt pedig elérhetjük, de csakis úgy, ha belső valónknak a szerető s bennünk lakó Krisztus szelleme által átalakítására törekszünk.

Senki sem mondhatja, hogy a jó élet e tulajdona s jó szolgálata, nem Isten vezetése alatt áll. Bár mi alig tudunk arról, hogy ily áldásokat sugároztatunk magunkból: Ő tud róla. Életünk minden befolyását, hatását, szolgálatát, Isten úgy használja fel, a mint akarja, oly célra, a mi neki tetszős, s oda, a hová áldását szánta.

Véletlen ez? — Egy kis magocska,
Kóbor szelektől hajtogatva,
Földön s vizen, a tenger keblén
Ringatva, — végre egy szigetkén
Megnyugszik a szittyó között,
Melyet a sósvíz öntözött.
De im a puszta kis szigetke,
Egyszerre szép zöld környezetbe'
Virág-ruhába öltözött.
— Véletlen ez?

Egy nyájas szó, egy jótett gyakran,
A szívet, mely kintől csikartan
— Mert szeretetet sohse látott —
Nyög: ujjászüli s rá virágot
Hint, a gyomot kiirtva nyomban.
— Véletlen ez?

Imádságunkban minden nap foglaljon helyet az is, hogy Isten a mi befolyásunkat használja fel a maga céljaira, s vegye jó néven a legcsekélyebb forgácsát is a mi életünk hatásának, fordítsa mindazt a maga dicsőségére s hintse el magul az ő lelki világának valamely kopáron maradt pontján!

XIV. FEJEZET.

A jó kívánság hatása.

Nem a tett, a mit megtevé,
Legyen az bármi szép, mi nagy :
De a mit a szív rejteget,
Az Isten-látta szeretet,
Mi által boldog s áldva vagy !

Kevés szív van olyan, melyben ne volnának jó kívánságok mások iránt. Elvetemült ember az, a kinek csak rossz kívánságai vannak s kárát kívánja embertársainak. Legalább minden keresztyén jót kíván másoknak, mert a keresztyénség alapja a szeretet. S vannak alkalmak, melyeken a szívbeli jó kívánság az ajkakon is nyilvánul. «Jó reggel»-t mondunk, ha szomszédunkkal találkozunk s «Isten áldja»-t, ha tőle elválunk. Ha barátunk születés- vagy névnapját éri, szokásunk valamely gyöngéd és szívélyes módon adni kifejezést jó kívánságainknak. A karácsony, az újév napján felolvadnak szívünkben a lassan mozduló

jó kivánságok s egy nyájas szóra vagy tette ösztönöznek. Jó, hogy vannak időpontok, melyekben a szív megmozdul s virágot hajt, ha csak rövid ideig tartanak s csak a naptár szabja is meg. Jó, hogy bármi is a szeretet oltáráról vett jól tevő tüzzel érinti ajkainkat, s megtanít oly szavakat mondani, melyeket a körülünk levők oly szomjasak hallani.

Egyik legszomorúbb jelenség az életben, hogy mikor ily könnyű volna másoknak örömet szerezni, mégis sokan hallgatva mennek át az életen, szivökbe rejtve a jó kivánságokat s üdítő szavakat, melyeket kimondhatnának s kimondva annyi erőt és ihletet adhatnának! Sok szív majd megszakad a bánattól, teljesen elhagyatva érezvén magát; sok ember majd leroskad az elviselhetetlen teher alatt; a kötelesség nagyon sok, a küzdelmek nagyon keservesek. Jobbról, balról, minden életben szükség van a szeretet szolgálatára, mely nélkül sem férfi, sem nő el nem lehet. Pedig e kívánatos szolgálat se nem nehéz, se nem kerül sokba: egy részvét-érzés nyájas kifejezése gyakran megadhatja az óhajtott erőt és bátorítást. S ez az érzés mindig készen áll rendelkezésünkre, csak néhány szó kell, kifejezzük ott, a hol a bajjal küszködőnek szüksége van rá. Sokan mégis a jóakaratot kimondatlan hagyják heverni szivökben s hall-

gatva állnak felebarátjok mellett, míg összeroskad a küzdelemben, holott egy bátorító szóra felemelkedhetnék s diadalt nyerhetne azon. Talán nem is a szeretet hiánya e hibának oka, csak az a fukarság, mely lelakatozza a szeretetet s nem adja ki, hogy embertársa részesüljön benne. Van-e ennél aljasabb hitványság? Szíveket hagyunk halálra dermedni magunk mellett, holott kezünkben van a táplálék, mely őket életben tartaná s megerősítené; aztán, mikor a megsemmisülés porában fekszenek, eljövünk hozzájuk szeretetünkkel, halotti koszorút fonnunk nekik s ékesen szóló dicsbeszédet tartani felettök!

Mit ajkaink soha ki nem mondának
 Azok előtt, kik hozzánk közel állnak,
 Nap-nap után kikkel együtt vagyunk
 S beszélünk mindenről, — de hallgatunk
 A jó szóval, mely ajkunkon lebeg
 S darálunk közönyös beszédeket . . .
 — Egyszer csak elveszítjük . . . Ah, megholtak,
 A kik szerettek s jó barátink voltak;
 S mi — ülve hátrahagyott árnyaikban --
 Magunkban, szomorúan, elhagyottan,
 Késő bánattal gondolunk a szóra:
 Mit elmondhattunk — s ők hallottak volna!

Mennyivel jobb volna, mindig, szabadabb gyeplőt engedni ajkainknak, a nyájas és barátságos szavak kimondására! Valóban, semmi sem

lehet szomorúbb, mint hogyha csak jó ismerőseink halála csikarhatja ki késlekedő és rideg szívünkből a szeretet és segély tartozását, melylyel nekik életökben adósok maradtunk.

Súlyos kereszt az életben nekünk,
 Ha késő megbánásra ébredünk.
 Hogy kit bújában leroskadni hagyunk:
 Meghalt — s üres helyén magunk maradtunk.

A szeretet jóakarátának legmelegebb kifejezése sem indíthatja meg a szív fennakadt dobogását. Késő már az elszállt lelket új s diadalmas harczán követni. Ez már az angyali szolgálat ideje, a harcz már eldőlt. Mikor a halál bekövetkezett: csőd, vagy bukás: a segítség már késő!

De a barátok jó kivánsága, csak kimondva, még nem válik életünkben ténylegessé; ha az volna, mily gazdagok, mily boldogok lennénk! De az őszinte jó kivánságok meg is valósulhatnak: imádsággá válhatnak azoknál, a kik kimondták s Krisztus kezén átmenve, üres lehelletből áldássá válhatnak, mely életünket gazdaggá teszi, lelkünket táplálja, vagy ragyogó gyöngygyé lesz halántékainkon. A legjobb út barátainknak, nekünk jót szerezni, ha Krisztus kezén át adják jó kívánataikat.

Kétségen kívül sok jó kivánság, mely ismerőseink ajkáról ellebben, csak üres szó és forma,

mely nem gyökerezik a szív őszinte melegében. Aztán sok, a mi elég őszinte is, csak haszontalan dolgokra vonatkozik. Boldogság — az a szó, melybe a jó kívánság legtöbbször öltöztetve van, de az úgynevezett boldogság épen nem az élet legfőbb áldása, épen csak a nevetés egy hullámfödra az élet tengerének felszínén. Boldog lehet valaki, a nélkül, hogy az élet mély eszméjével tisztában volna. Az úgynevezett boldogság csak a földi jók eredménye: jó barátok, tisztesség, gyönyörök arany birtoka; ezek pedig a legolcsóbb s legértékteleőbb kincsek s a legkevésbé kielégítők, a mit az élet adhat. Bölcs és gondolkodó igaz barátok ezeknél jobbat kívánnak nekünk: oly dolgokat, a miket elérhetünk, melyek az élet minden változásai közt állandó sajátaink maradnak, nem külső ékeink hanem bennünk vannak s magunkkal viszzük az örök életbe.

Oh drága dolgok, mikor messzi tájról
Nincs mód behozni, ott — keresni távol,
Csak várni kell, a míg megjő magától.

A *türelem*, mely elrejtí magát
A szívbe, hogy zajon s viszályon át
Hallgassa égi seregek dalát;

A *boldorság*, mely soha nem remeg,
Szól: s «harcsi zaj nem rémít engemet,
Vészszel, halállal én szemközt megyek!»

A *szeretet*, mit vágy s kétely növel,
Bú, gond, csalódás még sem űzhet el,
S örökre él, ha méltó tárgyra lel:

Ezek a drága tárgyak — melyeket
Király a koldustól meg nem vehet,
Ki gonddal s munkával szerezte meg!

Ilyen javakban igyekezzünk gazdagodni! A boldogság csak olyan mint a harmat, mely a fűvön s lombokon csillog, nyári reggelen, de eltűnik, mihelyt rásüt a nap melege. Az élet mélyebb jelentőségű a boldogságnál s valódi áldás csak az, a mi az élet belső rostjaiba van bevésve. A legbecsesebb jó kívánságok azok, a melyek jellembeli gazdagodásunkra vonatkoznak, melyeket a gyémánt kapun is átvihetünk magunkkal. Oly barátok, kik csak a világi jókra, tisztességre, méltóságra, előmenetelre, vagyonra gondolva ilyeneket kívánnak velünk s nem ismerik azt az árfolyamot, mely szerint az ég becsli a dolgokat.

Kérdés, mikép vihetjük át életünkbe e drága dolgokat? Legjobb, leghívebb barátaink sem ültethetik életünkbe a szeretet semmi hatalmával; kifejezhetik óhajtásukat, átvihetik azt imájokba is, de életünkbe csak magunk vehetjük fel az áldást s imákra nyert választ. S ezt sem érhetjük el csupa föltétel s elhatározás által. Ujévi s születésnap-i föltételek, mint ilyenek, elég jók;

de ha csak be nincsenek írva a szívbe és az életbe, mint világos sorok a papírra, nem sokra mehetnek velök. A szándékok nagyon jók lehetnek, de át kell őket élni, hogy gyakorlati értékkel bírjanak. A szivárvány fényes kép a rétek és mezők felett, de eltűnik, a míg megbámuljuk; kezünk, bármily ügyes, nem foghatja meg s nem tarthatja vissza a földön. Így vagyunk a szépség vagy kitünőség bájos tüneteivel is, melyek jó óráinkban szemünkbe ragyognak: ha csak azonnal nem sietünk azokat életünkbe szőni, eloszolnak a levegőbe. Szivárványainkat le kell hoznunk az égből, szívünkbe. Barátaink jó kívánságait is meg kell ragadnunk s életbe foglalnunk; lelkünkbe vennünk, mint a hogy a kopasz tuskés ág magába veszi az esőt és napsugárt s virágokká, illatos rózsákká változtatja.

Hogy' tehessük ezt, íme a fontos kérdés. A biblia nyomatékosan hangsúlyozza, hogy a lélek minden növekedésének belülről kell kiindulnia. Lelkünk megújításával lehet csak átalakulnunk. Szívünk alakítja életünket. A mik vagyunk szívben lélekben, életünkben, azok vagyunk valóban Isten előtt, s tényleg azokká kell lennünk véglegesen is, jellemben s külső alakban is. A belső idomítja az arczot is. Minden teremtés maga építi házát, a melyben lakjék, s magához ala-

kítja azt. A ridegség rideget, durvát épít; a romlott lélek össze-vissza ront-bont s végre mindent oly elvtelenné változtat mint ő maga. Irigység, féltékenység, kesernyesség, önzés képét és jellegét mind arczára vési, ha elég ideje van rá. A tiszta, szép és nemes lélek, szent s isteni lakást alkot magának. Goethe, egyik elbeszélésében, egy csodalámpáról beszél, mely egy halász-kunyhóba helyezve, ott mindent ezüstté változtat. Krisztus szerelmének lámpája, ember-szívbe helyezve, annak életét bűnösből s földiesből a Krisztus lelkének hasonlatosságára változtatja. Hogy a jó kivánságokat megvalósítsuk, szívünkbe kell foglalnunk, így csakhamar valósággá válnak életünkben.

Egy kivánság sem hangzik gyakrabban, mint hogy legyünk boldogok; de a valódi boldogság a szívtől függ. A nyugodt békés szív, nyugodttá teszi életünket, békéssé egész világunkat. A lelkünkben fénylő világosság megvilágítja minden útunkat. A bányászok kis lámpát hordanak süvegökön; s a merre fordulnak a setét bányában, ott világosság van. Úgy van velünk is, ha bennünk az öröm lámpája sugárzik. A világ néha elsötétül, de körülöttünk világos van mindig. Bizonyosan boldogok vagyunk, a szó igaz értelmében, ha a Krisztusban való öröm tölti el

szívünket. Ez a lámpa a leghosszabb éjet is át-
világítja; semmi szélroham azt el nem fújja, sőt
fénye annál jobban ragyog, minél sűrűbb a setétség
s minél inkább tombol a vihar körülünk. Krisz-
tus öröme, lelkében, oly lámpa volt, melyet még
a kereszt rémes sötéte sem homályosított el.

Ha barátaink jó kívánságait örömmel akarjuk
valósítani, bizonyosaknak kell lennünk a felől,
hogy Krisztus szerelme él szívünkben, s akkor
mindig megvan a saját lámpánk s örömet talál-
unk, akárhova megyünk. Soha sem kell felettébb
aggódnunk körülményeink és sorsunk felett, ha
belsőnk rendben van, minden jól fog menni. Ha
lámpánkat égve tartjuk szobánkban — a szív
kamarájában — ott világolni fog, bármily setét
legyen is odakünn.

XV. FEJEZET.

Segély, pénz nélkül.

Csekélység: adni egy pohár vizet,
De forró ajknak üdítő ital,
Mely a gyönyör villanyütését adja,
Az elaléltnak nektárnál becsesb,
S boldognak életét megújító.

Csekély dolog: egy jó szót szólani,
Mely a mindennapos használaton
Már elkopott s becsét veszté; de annak,
Ki azt hívé, hogy siratatlan hal meg,
Mint égi dallam biztatása hangzik.

Tafourd.

Sok jó ember van a világon, jótételre hajlandó, a ki azt hiszi, hogy nem sok jót tehet, mert nincs pénze, a mit adjon. Irigylik azokat, a kiknek nagy vagyon áll rendelkezésükre s könnyen segíthetnek a szegények terhén s tényleges segélyt nyújthatnak annak, a ki rászorult. Azon búslakodnak, hogy a saját szegénységök miatt

nem segíthetnek azon a sok szűkségen és nyomorúságon, a mit magok körül látnak. Semmi útat, módot nem látnak a jótételre pénz nélkül — s csüggedten ülnek a sok emberi szűkség és bánat közepette, el sem gondolhatja, hogy üres kézzel is lehetne valakin segíteni és sorsán javítani.

Kétségen kívül vannak szűkségek, a melyeken csak pénz segíthet. Szeretet, bár gazdag, hű és gyöngéd, nem fizeti ki az özvegy nyugdíját, nem vásárol orvosságot a beteg embernek, sem czipőt az árva lábára. Alamizna-adásra mindig szűkség lesz, míg a földön bűn és nyomorúság lesz s a kinek pénze van, annak adnia kell. «A ki világi javakkal bír s szegény felebarátját szűkségben hagyja s részvétét attól megtagadja: hogy lakoznék abban Isten szeretete?» Krisztus iránt vallott szeretetünknek, ha valódi, szűkségben levő felebarátaink iránti szeretetben kell nyilvánulnia, Krisztusnak magának nem szolgálhatunk tetteleg s közvetlenül, mert ő nincs köztünk s nincs szűksége arra, a mit mi adhatnánk; de az övéi velünk vannak, s a mit ezekért teszünk, érte teszszük. A régi Krisztus-legendák egyike megvilágítja ezt az igazságot. A régi százok közt szokásban volt a Yule-fa (a más alakban ma is dívó karácsonfa) felgyújtása karácsonykor. «Egy

önző, fukar ember, kinek sok pénze volt, de kevés szive, a karácsont mindig magányosan töltötte; s a szokás ellenére egy kicsike fát, csekély kis tüzön gyújtott meg. S a mint kis szobája hideg levegőjében didergett — elaludt és álmodott. Álmában hangot hallott, mely figyelmét egy szép kis gyermekre vonta, a ki ott mellette állt — s így szólt: «Jézuska fázik». Ingerült mozdulattal az önző ember kissé felszította a tüzet s mondá: «Miért nem méssz a majorba, oda lenn, ott jobban melegedhetnél?» — «Igen, felelt a gyermek, mert itt fázom, te nagyon hideg vagy.» — «Hát mit csináljak veled?» — «Adj nekem egy aranypénzt.» Nagy vonakodással, kelletlenül, a fukar kihúzta a pénzes fiókját s egy aranypénzt adott a gyermeknek. A gyermek elvette. S egyszerre a rideg szoba megvilágosodott s kellemessé változott, mialatt a gyermek néhány babérlombot s pálmaágat aggatott a fatuskóra s mondá: «ezek az életnek!» és egy kargyertyatartót tett a deszkapadra, mondván: «ezt a világosságnak!» s jól felszította a tüzet, mondván: «ezt a szeretetnek!» Erre megnyílt az ajtó, azon egy szegény özvegyet, egy beteg embert és árva gyermeket vezettek be s leültették egy gazdagon terített asztalhoz, mialatt a gyermek azt mondá: «Jézuska

nem fázik már» s a fukar ember úgy érezte, hogy ő is örvend e látványnak s mindjárt azt mondá: «úgy tetszik, én sem fázom már!» Erre a gyermek azonnal eltűnt s helyét Isten jelenléte foglalta el és e szók hallatszottak, ünnepélyesen: «Bár én a mennyben vagyok, mindenütt jelen vagyok, mert a menny van mindenütt a hol én vagyok. Én nem szenvedhetek úgy, a hogy egyszer szenvedtem; de a hol az én gyermekeim fáznak és éheznek, vagy üldöztetnek: én velök szenvedek; s a hol ők melegben vannak és jól laknak, a hol ők szeretetet élveznek, én is velök örvendezek; azért is Jézus néha fázik, néha fölmelegszik».

Sokszor pénz kell a segítségre, s a kiknek pénzők van, fordítsák arra, hogy szenvedő és nélkülöző felebarátaik szükségén segítsenek azzal. De ne felejtsük el, hogy mire az emberi szükség szorul, tiz eset közül kilenczben nem a pénzsegély. Péter apostol azt mondta a sántának, a templom tornáczában: «Ezüstöm, aranyom nincs nekem, de a mim van, azt adom.» S a mit adott, végtelenül jobb volt és becsesebb, aranynál és ezüstenél. Mondván: «A názárethi Jézus nevében, kelj föl és járj!» S megfogván a sánta ember kezét, felemelé őt s ime gyöngé lábai egyszerre megerősödtek, úgy hogy jární tudott magától s nem

kellett többé a templom ajtajában ülnie és koldulnia. Jobb segílyt nyújtott neki minden almizsnánál, a mit valaha kapott!

Ez a történet, az Apostolok Cselekedeteiben, a mily való igaz, ép úgy beválik parabolának. Tanulsága az, hogy vannak jobb dolgok, a mit adni lehet, aranynál és ezüstnél. Ha bátorságot s új életet ébreszthetünk egy elcsüggedt szívben úgy, hogy kétségbeeséséből fölemelkedik, s ismét elfoglalhatja helyét a tevékeny életben, sokkal nagyobb jót tettünk vele, mint ha kezünket zsebünkbe dugva a pénzt adtuk volna neki, hogy nyomorúságos életét még egy ideig tengethesse s azért kétségbeesett maradjon. A valódi részvét nem az a gyöngé megindulás, mely leül a bánkodó mellé s együtt sír a szenvedővel, de nem ad neki sem bátorságot, sem reményt: hanem az a bölcsebb szeretet, mely — meghatva nyomorától és bánatától — együtt érez vele s igyekszik új erőt csepegtetni belé, képessé tenni arra, hogy szenvedését legyőzze s küzdelmét diadalommal fejezze be.

A mire a legtöbb embernek szüksége, van bajában, nem hogy terhét levegyék válláról vagy legalább megkönnyebbítsék, hanem hogy szívét új reménnyel s kedvvel megerősítse, hogy ne riadjon vissza kötelességétől s győzze a küzdel-

met. Nem segítséget kér terhe emelésében, hanem új sugalmat bátorságra és erőre, hogy azt maga emelhesse s elbírhassa — ez a legjobb segítség a legtöbbszörnek. Az élet valódi föladata, nem hogy könnyen haladjon a legkisebb erőfeszítéssel, a legkevesebb bajjal, hanem hogy minden nehézség által erősebbé legyen: annál fogva valóban ártunk annak, a ki valami bajban van, ha csak könnyítünk baján, nem nézve föbb javára. Rendesen sokkal jobb az embernek, ha harczát maga vívja meg s terhét maga hordozza, s mások segélye nélkül viseli keresztjét, a mit Isten reá adott. Ő jobban tudja mint mi, hogy mire van szüksége, s mindig azon van, hogy megpróbáltatása ne legyen nehezebb, mint a mennyit elbíri. Könnyebbségét mindig meg fogja találni, ha javára van könnyebbülést találni. Nekünk tekintetbe kell vennünk Isten figyelmét, mikor — a baj bármely perczében — segítségre sietünk. Bátorság, vidámság s ihlet által mindig új reményt s erélyt kelthetünk a csüggedő szivekben, s rendesen ez az egyetlen segély, melyet nyújthatunk. Mindig sokkal jobb is valami munkát adni a szütkölködőnek, a mi által megkeresheti kenyerét, mint kezébe adni kenyeret, s őt heverni hagyni. Az első esetben felbátorítjuk, hogy tevékeny s ember legyen, a másodikban megkönnyebbtjük

neki a gyöngeséget és kétségbeesést s megfosztjuk a leczkétől, melyet Isten adott fel neki megtanulás végett. A legsilányabb jótétemény: az iskolás fiúnak kidolgozni a feladatát s a kitűzött kérdésekre megadni a feleletet. Ezzel a leczkét értéktelenné, vagy épen hiába valóvá teszszük. Ha csak szabatos feleletet tud adni, sokkal kevesebbet ér, mint ha elméje megerőltetésével s fáradtságos kereséssel tudott a kívánt eredményhez jutni; s azzal a legrosszabb szolgálatot tesszük neki, hogy úgy juttatjuk a célhoz, hogy az oda-jutás fáradtságos részét mi végezzük helyette. A valódi jószolgálat az, hogy bátorítjuk feladatai megoldására s arra, hogy maga keresse a megoldást. Az ismeret minden morzsája, melyet maga keresett meg nagy fáradtsággal, örökre emlékében marad. Akkor igazi sajátja, melyet fáradtsággal keresve szerzett meg s azt soha sem veszíti el s a mellett a nehéz feladat még új erőt adott szellemi tehetségéhez s a nehézségen nyert diadal új reményt költött benne a következő még nehezebb feladatokkal való birkózásra. S ez áll az élet minden köreiben is. A legrosszabb szolgálatot azzal tesszük másoknak, ha botorul segíelyezük. Ha a könnyen élés volna a legfőbb cél; akkor legjobb volna mindenki válláról leemelnünk a terhet, melyet viselnie kell, minden nehéz

kötelességet teljesíteni helyette, s megmenteni minden fáradságtól és küzdelemtől. Ámde az élet iskola, s a föladatok, a nehézségek, munka és küzdelem és szenvedés, megannyi lecke, mely által neveltetünk s idomíttatunk az erős és nemes jellemre; azért az, a ki másnak csak útja egyengetésére s megkönnyítésére dolgozik, megfosztja azt attól a gyakorlattól, a melyet Isten a végből szabott elébe, hogy emberré legyen.

Embertársaiknak legjobb vigasztalói és segítői ennél fogva azok, kik reménységgel és derült kedvvel szívökben azzal a feltétellel indulnak meg, hogy több reményt, életkedvet öntsenek mindazokba is, a kikkel érintkeznek. Pénzadományok, gyakran, míg pillanatnyi szükségét talán elhárítanak s az életet egy órára kellemessé teszik, csak a gyáva tétlenséget bátorítják s növelik s a tehetetlen közönyt táplálják. Sokkal jobb volna, néhány erős szóval arra ösztönözni az embert, hogy álljon talpra, fogja meg újra az életet s hódítsa meg magának.

Világos, hogy ebből a szempontból legjobb a mit embertársainkkal tehetünk, hogy a legjobb, a mivel nekik szolgálhatunk, a legbölcsebb, legigazabb, valódi jótétel pénz nélkül gyakorolható. Ha aranyunk, ezüstünk nincs, hogy adhatnánk, megfoghatjuk kezét az úton elesettnek,

segíthetjük, hogy ismét lábra álljon; új bátorságot önthetünk a csüggedő szívébe, hogy ismét fölvehesse terhét s beállhasson megint a versenypályába; erőt és kedvet adhatunk azoknak, a kik elfáradtak a munkában s lehangoltak a bánattól; ösztönt adhatunk s önérzetét ébreszthetjük azoknak, kik hátra kezdenek maradni a küzdők sorában, s valamivel könnyebbé tehetjük mindazok életét, a kikkel találkozunk, — nem azzal, hogy terhüket megkönnyítjük, hanem hogy annak viselésére képesebbekké tesszük. S végre, ha nincs módunkban valakinek egy forintot adni, segíteni a nyomoron, látni való, hogy több áldást önthetünk vagy csepegtethetünk az emberek életébe, s ez sokkal számosabb eset és sokkal becsesebb adomány is, mint ha pazar kézzel ezüstöt és aranyat osztogatnánk egész életünkben.

Az ily személyes segélyek alkalma végtelen sok. Van a sokféle, gazdag s könnyű útszéli szolgálatnak egy neme, mely számtalan apró, de szívszerinti udvariasságokból, nyájas szavakból, jóakaró nyilatkozatokból áll, azok életére s körülményeire vonatkozva, a kikkel összejövünk vagy esetleg találkozunk; szokásos köszöntésünknel valamivel melegebb hangú üdvözlések; közvetőleg vagy közvetlen érintése oly körülményeknek, melyek ismerősünket fájdalmasan érdeklik; pél-

dául: egy barátunkkal találkozunk az utcán, kinek szive valamitől nehéz: menőben egy perczre megállunk, hogy egy reményt adó biztató szót adjunk neki s az egész nap visszhangzik szivében mint egy angyali szó dallama. Egy darabon együtt sétálunk egy fiatal emberrel a ki abban a veszélyben forog, hogy rossz útra tévedjen s őszinte szót ejtünk, mely iránta érdeklődésünket fejezi ki vagy szeretetteljes intést, mely őt a jó úton maradásra, vagy arra visszatérésre ösztönözzé. A legkomolyabb helyzetben vagy nehéz bonyoldalmak közepett, a szivélyes segély soha nem szünő készségével, mely virágok fakadását idézi elő mögöttünk útunkon, vagy visszhangot kelt a szivekben, hasonlót egy szent ének dallamához vagy ragyogó lámpa világát mások életében.

Leonardo da Vinciről mondják, hogy gyermekkorában, mikor kalitkában vásárra kitett madárkákat látott a florenczi piacon, megvásárolta mindet és szabadon bocsátotta. Ritka vonás egy gyermekben, mely kiváló rokonszenvvel teljes nemes szivről tanuskodik. A mint az utcákon járunk, sok rab madarat látunk, melyeket megszabadítani szeretnénk, sok bilincsbe vert örömet, a mit feloldozni kívánnánk, azzal a hatalommal, melylyel birunk a mások segélyére. Természet-tudósok állítják, hogy a gölyák, miután fiókái-

kat gondosan felnevelték s szárnyra bocsátották, alattok repülnek, mikor első szárnypróbálgatással repülni kezdenek s ha hanyatlani kezdenek, magokra veszik s úgy segítik őket a repülésben; és ha egy gólyát egy vadász megsebez, társaik oda sereglenek, alája terítik szárnyaikat s úgy viszik fészkébe vissza. A madár ez ösztöne példát ad nekünk felebarátaink segítésére, hozzá sietni csoportosan, oly bajában, melyen maga egész erejével sem segíthet s a magunk erejét alája terítve, fölemelni őt elestében s megmenteni a mélységbe lebukástól; vagy ha egy másik embertársunk megsebezve vagy eltiporva fekszik előttünk — akár bánata, akár bűne által — kötelességünk körül csoportosulni s megkísérteni, ha fölemelhetjük s megmenthetjük. Ily módon nyújtható segélyünk alkalmainak valóban határtalan a lehetősége.

Szegény vagy bizonyára, ha körüléd
 Sehol nem csillog egy örömsugár,
 Ha szeretetnek szived nem örülhet
 S bajodban egy jó szív sehol se vár;
 Ha nyájas szemből részvét nem mosolyg rád,
 Ha panaszkodra vigasz nem felel;
 S ha jó barátod bánatát és gondját
 Te sem oszlatthat'd részvevően el.
 De küzdve bátran, bár magadra hagyva:
 Gazdag jutalmat ad minden napod,
 Ha magad lelsz erőforrást magadba'
 S azt más küzdőkkel is megoszthatod!

«Ez az ember! — mondá egy városi ácsmes-
terről a szomszédja. — a ki több jót tett e köz-
ségben, meg vagyok róla győződve, mint akárki
más az itt lakók közül. Nem tud valami jól
beszélni a vallásos összejövetelekben s nem is
gyakran próbálja. Értéke sincs ötezer forint s
nem sokat írhat alá, bármi czélra is a gyűjtő-
ívekre. De nem jöhet új család a községbe, hogy
föl ne keresné s szomszédi barátsággal ne üdvö-
zölné s bármi szolgálatot, a mi tőle telik, föl
ne ajánlana. Mindig szétekintget, nem jött-e a
templomba idegen s annak mindjárt helyet csinál
az ülőszékekben. Mindig kész virrasztani vala-
mely beteg szomszédnál s helyette eligazítja dol-
gait. Sokszor gondoltam, hogy ő és a felesége
virágágyakat tartanak a szobájokban, csak azért,
hogy télen is csokrokat küldhessenek a rokkan-
taknak. Időt talál egy nyájas szót intézni min-
den gyermekhez, a kivel találkozik; s látni kell,
mint csüggnek rajta a gyermekek s kapaszkod-
nak egylovas kocsijára, ha más teher nincs azon.
Mintha azok igazi jó-szelleme volna, hogy min-
den ember útszéli apró bajain segítsen s nekem
is minden nap jól esik az utcán találkozni vele.»
Ez a kép, bár nagyon köznapiasan van rajzolva,
megérdemli, hogy sokan megnézzék — úgy írtam
le, a hogy hallottam s így is maradjon e lapon!

Így tehetjük életünket pénz nélkül is hasznossá e szükségekkel teljes világban. A rokonszenv többet ér a pénznél; így a bátorság, a nyájasság, a remény is. Mindig jobb magunkat adni oda, mint pénzünket; bizonyára magunkat kell adni mindazzal, a mit adunk. «Az adomány, adója nélkül, sovány.» Krisztus maga nem adott pénzt; mégis minden élet, mely vele hit által érintkezett, megsegítve s meggazdagodva jött el tőle. Ő szeretetet adott, s a szeretet a legfényesebb és legdrágább pénz, a mit e földön vertek. Szeretetet közlünk is mindenki adhat; nincs olyan szegény, a ki azt nem adhatna.

S végre Jézus *önmagát* adta; nekünk is magunkat, szivünk önkéntes jóságát kell adnunk ajándékainkban.

XVI. FEJEZET.

A kötelesség ideje.

Az idő lényeges elem sok kötelességben. Magok idejében teljesítve, áldás van a kötelességeken; halogatva s elkésve annyi, mintha megtéve sem lettek volna. Ha elaluszszuk a kötelesség óráját, akkor azon túl is tovább alhatunk; ha felébredünk is utána, az nem hozhatja helyre, a mit elmulasztottunk.

Ennek az elvnek számos alkalmazása van. Mind, a mit barátainkért tehetünk, akkor kell tennünk, mikor segítségünkre szorúlnak. Ha egyikök beteg, szeretetünknek s rokonszenvünknek akkor kell nyilvánulnia, míg a betegség tart s nem a mikor már meggyógyult. Ha úgy hagyjuk őt betegségén átesni, hogy addig még részvétet sem éreztetünk vele, mikor már ismét fennjár, semmi haszna nincs akkor pazarolni rá részvétünket, mert már nincs rá szüksége s az nem is használ neki.

Ha barátaink egyike nehéz válság küzdelmén megy át valamely kísértéssel szemben s az elbukás veszélyében forog: akkor van ideje mellette állanunk s a magunk szeretete erejét az ö gyöngesége istápjául adnunk, hogy őt fentartsuk. Ha akkor ezt elmulasztottuk, akár hagyjuk őt a maga útján menni jobbra vagy balra. Mit használ a részvét, ha a küzdelmen már túl van? Mit ér a mi rokonszenyünk, ha nálunk nélkül már megvívta a harcot s győzött? Vagy tegyük fel, hogy elbukott a harczban, elbukott, mert senki sem jött segítségére, minthogy mi nem állottunk mellette részvétünk erejével; tegyük fel, hogy segítség nélkül marad az ellenséggel vagy nehézségekkel való harczában, legyőzetett s megtörve és reménytelenül összeroskadt — mi haszna, ha aztán hozzá sietünk, segítségünket felajánlani? Nem mult-e már el a segítség lehetőségének az ideje? Visszaadhatja-e neki a mi részvétünk, a mit már elveszített? S mai hűségünk kipótolhatja-e tegnapi hűtlenségünk kárát?

Legtöbben közülünk, egy vagy másik tekintetben más lelkek őrizői vagyunk. Örököségi kötelességünk teljesítésének ideje akkor van, mikor fenyegető veszedelem függ őrizetünk tárgya fölött. Mi haszna akkor nézni örökös szemmel a hajó után, mikor az már a sziklák közé jutott?

S mi haszna van a tábori őrszem vigyázatának, ha akkor áll ki az őrhelyre, mikor az ellenség már belopózott s elfoglalta a tért?

Testvéröcséd őrizője vagy? Arra vagy-e hivatta, hogy erkölcsi őre légy, ha lelke veszélyben forog? — Szülő vagy, kinek kötelessége saját gyermekeit óvni a bűn ellen, mely rejtekben ólálkodik körülöttök? Tanító vagy, egy se reg ifjú őre, megbízva, hogy őket gondozd, óvd és megtartsd? Nővér vagy, öcséid őrizője, hogy őket védj balesettől s kísértésektől? Vagy bátya vagy kis hugaid védelmére, kik veszedelemnek vannak kitéve? Barát vagy s barátaid egyikét veszély fenyegeti, bűn ostromolja, kit barátid vezetésére és védelmére állított Isten? Virrasztasz-e vagy alszol? Gondold meg, hogy a virrasztásra addig van idő, míg az ólálkodó veszedelem be nem következett s gyilkos munkáját el nem követte? Ha hanyagságod miatt már bekövetkezett s te meg nem óvtad és a drága élet elveszett — akkor már alhatol. Akkor bármily híven virrasztanál, a bekövetkezett rosszat többé el nem háríthatod, ha a maga idején meg nem előzted!

A saját magunk életében is a kötelesség vagy a küzdelem előkészítésére ugyanez az elv alkalmazható. Erre az előkészülésre is addig van idő, a míg az végrehajtható; s ha addig meg nem

tetted, azután már meg sem teheted. A gondviselés vezérletének szabálya, hogy alkalmat mindig ad az előkészületre, minden irányban s minden esélyre, a melylyel találkoznod határozta. A napok láncz-szemenként összekapcsolva követik egymást, úgy, hogy a mindennapi kötelesség hű teljesítése magában, előkészíti a következő nap teljesítendő kötelességet. A napok olyanok, mint a grádics lépcső-fokai, mindenik arra való, hogy lábaink egygyel magasbra emelkedjenek s képekké tegyenek ismét fölebb haladni. A ki elfogja s fel is használja az alkalmat, a mint kínálkozik egymás után, azt soha sem lepi meg váratlan akadály, akár kötelesség, akár megpróbáltatás, a melyre nem volna elkészülve. Így például a gyermek- s ifjúkor évei csöndes előkészületre szolgálnak, mielőtt az élet komoly kötelességei s nehéz harcjai meglepnének, melyek a férfi s érett kort, mikor a lélek és test leg-erősebb idegei is próbára tétetnek. A ki jól felhasználta az élet ez előkészítő korszakait, készen van mindenre, a mi ezután érheti.

Épen mivel az előkészület ez alkalmi oly rendszeren s bejelentés nélkül jönnek meg, sokszor nem is vesszük észre a maga idején, nem érezzük fontosságukat s nem gondoljuk meg, hogy életünk sorsa bennök rejlik, azért esnek el s

törnek meg oly sokan közülünk. Az iskolás gyermek nem látja át, mit használhatnak neki azok a köznapi tárgyak, melyek naponkénti leczkéisben föl vannak adva s elhanyagolja és nem tanulja meg. Húsz, harmincz évvel azután, botor-kál abbañ az állásban, a melyre hivatott, mert átsuhant gyermekkora leczkéis, melyeknek most jó hasznát vehetné. Az iparos inas nem vett magának fáradságot, hogy üzlete s iparága minden részleteiben otthonosságot szerezzen magának s azért csak harmad-negyedfokú mester válik belőle, a ki amúgy kitünő lehetett volna a maga mesterségében. A fiatal üzletember rös-telli az aprólékos és unalmas pepecseléseket, melyeket növendékkorában kellett volna végeznie, gondolva magában, hogy majd ha valamely fontos és kiváló feladat alkalma nyilik, akkor feszíti meg figyelmét s egész erejét. Az alkalom végre egyszer elkövetkezik, de ő belebukik, mert a teljes előkészület idejét elhanyagolta s az oda-jutás lépcsőit átugorta.

Egy másik iskolás fiú minden feladatát jól elvégzi, minden leczkéjét megtanulja s elméjébe vési; egyet sem mulaszt s mindennap teljesíti az napi kötelességét; ő sem lát, sem hall többet az iskolában, mint a másik; de nem kérdi, hogy mi hasznát veszi majd felnött korában annak, a

mit most elébe adnak s vele megtanultatnak; egyedüli gondja, hogy mindennapi kötelességét végezze s feladatát megoldja. Évek multán magas polczra emelkedik, melyet nem tölthetett volna be, ha gyermek- s fiatalkorát így nem használja vala fel. Egy orvost sietősen hívnak beteghez egy kritikus esetben, mely a lehető legnagyobb ügyességet és jártasságot követeli. Czélt ér s hírt-névet szerez magának, hogy ily nehéz feladatot végzett s egy halálveszélyben forgó életet megmentett — mert az egyetemi tanulmányok s még homályban folytatott orvosi gyakorlat éveit folytonos szorgalomban s tanulmányozásban töltötte. Ha ezt nem teszi vala, elveszti a véletlenül jött alkalmat, mely egyszerre egy nagy sikerre hívta föl. E siker csak úgy következett be, mert előkészülete komoly tanulság s folytonos gyakorlat volt. Egy másik, hasonló esetben, mivel éjjel s esőben felkelni s kimenni nincs kedve, nem megy a beteghez. A beteg reggelre meghal; s ő kötelességét a kellő időben elmulasztotta s egy embert, kit esetleg megmenthetett volna — halni engedett.

Megismerésre s szüntelen észbentartásra méltó titok, hogy a legbiztosabb az egyedül lehetséges előkészület az élet kötelességeire s megpróbáltatásaira: csakis a mindennapi munkában való

kitartó hűség. Egy elpazarolt nap: a leejtett szem, mely miatt az egész szövet megbomlik s kúszált lesz. Egy elmulasztott tanóra, egy elhanyagolt lecke talán épen azon ismeretet foglalta magában, a melynek hiánya miatt a tanuló, talán sokkal azután pályája folyamán, megbukik. Egy elszalasztott alkalom talán az első lépcső lett volna egy magasba vezető létrán s annak felső fokai soha sem lesznek elérhetők, mivel az elsőt nem hágtuk meg, soha sem tudjuk mi a lényeges, sem hogy mikor állunk a nagy alkalom nyitott ajtajánál az életben. A legjelentéktelenebbnek látszó kötelesség, mely talán egy nemes hivatásra való készülletben az első leckét adná, ha elmellőzzük vagy elhanyagoljuk, talán azt a nagy alkalmat vesztettük el, mely annak elérésére nyílt meg. Valóban, az élet minden órája a következőknek kulcsát tartja kezében s talán még több órákét is; s azok egyikében kötelességünk elmulasztása talán az életünkben előfordulható legfényesebb alkalmat szalasztatja el velünk, örökre.

Így jó a készüllet napja, lassan, észrevétlenül; sokan elhanyagolják, nem tudva mi függ tőlök, de elhanyagolva vagy elszalasztva soha többé vissza nem térnek. Az, a ki magát egy nagy teendővel vagy kínálózó alkalommal találja szemben, de nem tudja megragadni vagy elfogadni

azért van, mert nem készült el rá s nem térhet vissza a szükséges előkészületre. A katona nem tanulhatja meg a fegyverforgatást a harc közepette. A keresztényen, egy váratlanul felmerülő kísértetben, nem gyűjtheti össze a szükséges lelkierőt, a melylyel nem rendelkezik. Előre el nem készülni nagy kötelességekre, annyi, mint azokban megbotlani s elbukni.

A leczke fontos — és határtalan sok alkalmazása van. Ma nem mehetsz vissza, a tegnapi elmulasztott munka teljesítésére. Nem végezheted az életre való készülést, mikor az élet terhe már nyakadon van. Az alkalmak soha sem térnek vissza. Szárnyukon kell őket megragadni, különben elrepülnek s többé meg nem foghatók. Minden kötelességnek megvan a maga ideje; teljesítve akkor, következményei s eredményei végtelenek s örökre tartanak; elhalasztva vagy elmulasztva, hiába való újra kezdeni.

Némán, burokban, kétszínű napok
Járnak magán, végetlen ösvényen,
Kezőkbe lim-lom és dícskoszorúk;
És osztogatják, kinek, mit kíván:
Kenyért, koronát, csillagot, eget.
— Én, kertem tekervényein lesém,
Feledve, még a reggel mire vágytam —
És hirtelen néhány almát, meg egy
Marék füvet ragadtam. Így a nap
Fordult s el is mult. — S — későn! — a komor
Álarcz alatt látám a gúnymosolyt!

Sokan, késő éveinkben, csak az élet legsilányabb tárgyait tartjuk kezünkben — száraz leveleket, hervadt virágokat, üres szalmát, értéktelen selyem-foszlányokat — míg távolról nézzük a királyi pompa fényét s koronákat, melyeket elnyerhettünk volna, de nem ragadtuk meg, mikor felénk nyújtották. Tanulják meg a fiatalok e leczkét s ne szalaszszák el az élet által kínált alkalmakat s ne utasítsák vissza az áldásokat, melyeket minden hétköznapi megnyerhetnének bármely alakban és világításban. Talán csak egy silány száraz magocska, melyet feléjük nyújtanak, de a mely ritka szép virágot rejt magában, mely majd egyszer édes illattal töltheti el szobájokat; azt a virágot soha sem kapják meg, ha a mitsem ígérő magot el nem fogadták!

XVII. FEJEZET.

A vígasztaló szolgálata.

Jobb s nyájásabb, mint mind a többiek,
A gyöngé és bús nála felüdül,
Szürcsölve nedvét édes kelyhinek,
Mint szomjú vándor, forrás vizibül.

Vannak emberek, a kik egyenesen arra vannak rendeltetve, hogy vígasztalók legyenek. A zavarban levők vagy bánkodók önkénytelenül vonzódnak hozzájuk, mint aczélszilánkok a de-lejhez, vagy a szomjúzó a forrás hús vizéhez. Az ajtajukhoz vezető ösvény mindig a bajban levők s elfáradtak lábai által van letiporva. Az emberi hivatások közt egy sincs szentebb s áldással teljesebb; mert egy téren sem nyílik több alkalom segílyt s támogatást adni és az emberiséget szolgálani. Erre a szolgálatra volt, minden mások fölött, kiválasztva Krisztus. Ő mondta magáról, hogy őt Isten lelke küldötte a sérelmes szivek gyógyítására. Egész küldetése s minden szolgálata a bánatosok vígasztalására volt irányozva. Az elfáradt és megszorodott hozzá

jött a maga terhével; a bűnbánó az ő lábához borult s megvallotta bűnét; a gyászolók nála kerestek vigasztalást; s a merre járt, mindenhova világosságot, bátorítást és enyhületet vitt. Senkit, a ki bajában hozzá fordult, nem bocsátott el vigasztalan. Mély és mindig kész részvéte, nyájas és felemelő segélye őt mindenek fölötti vigasztalóvá tette.

A kik Krisztus nyomdokain akarnak járni s emberi mértékek szerint az ő szeretetének, jóltevőségének példáját akarják követni, a vigasztalás fiaivá lenni kell törekedniök. Erre a szent szolgálatra mindig s mindenütt szükség van. Akárki, ha a földön él, mindenütt azt tapasztalja, hogy semmivel sem találkozik oly bizonyosan útjában, mint a bűbánattal. Minden egyébben különböznek az emberek, fajban, színben, nyelvben, világi s társadalmi állásban, műveltségben, szokásokban s életmódban, de egy tekintetben mind egyformák: mindenkinek van baja, bűbánata. Sok különböző nyelvet beszélnek a föld kerekiségén, az utazó sokszor nem érti a szót, a mit körülötte beszélnek; de van egy nyelv, melyet minden zónában, minden állapotban megért: a bánat nyelve. Mindenütt találkozik könyekkel, melyek szomorúságról beszélnek. Nincs oly kör, nincs oly társaság, melyben egy bútól nyomott szív ne volna. Egy nap se mulik el, hogy olyannal

ne találkoznék, a kinek szíven valamely nyilvános vagy titkolt bánat s gyász ne ülne. Egy agg lelkész mondá egyszer egy ifjúsági körhöz intézett beszédében, hogy ha papok lesznek, soha ne végezzenek vallásos cselekményt a nélkül, hogy valami vigasztalást ne szóljanak a szenvedőkhöz, mert hallgatóik közt mindig lesznek szenvedők, a kik arra szorulnak. Akármerre járunk, mindenütt találunk olyanokat, kik részvét után sóvárognak s vigasztalásért esedeznek.

Ennélfogva mindazok, a kik megtanultak másokat vigasztalni, a legnagyobb segély szolgálatára alkalmasok. Egy tiszta szívből fakadó imaszerű óhajtás mily sok roskadozó földi vándort segített már ég felé:

Oh, hogy a szív oly ismerős a búval,
 Forrás lehetne, édes, dús, teli,
 A fáradtaknak, kikre zord szél fúvall,
 S mind, a ki terhét nyögve viseli!
 Te bánat embere, tanítsd meg ajkam',
 Mely annyiszor zokogta bánatom',
 Hogy a vigaszt füledbe sugja halkán,
 És minden szív viduljon hangodon!

Ez az ima mindig meghallgattatott! S arról a kegyes és nemes szívű hölgyről, a ki ezt ajkán hordozta,* — holta után méltán elmond-

* Mrs Prentill.

hatták: «Nagymértékben bírt azzal az ajándékkal, hogy felemelje azokat, kik roskadoztak s segítség nélkül elbuktak volna! Sorsnyomta, gondterhelt anyák, félreismert, megvetett özvegyek, szolgák, sáppadt varróleányok, részegség s durva bánásmód légkörében szenvedő finom nők, elhagyottságban sinlődő özvegyek és árvák, üresen maradt bölcsőkre könnyet ejtő anyák, — ilyen szenvedők ezreinek volt ő égből küldött vigasztalója!» Ily dicséretben részesülni, ha valaki elvégezte szolgálatát, jobb, mint a gazdagság teljes fényében halni meg, vagy a hírnév dicséretével fekünni a sírba!

A vigasztalás ily tisztére fölkenetni, rendszeren könnyekkel való fölkenetés. Csak a kik Isten iskolájában tanulták a tapasztalást, lehetnek másoknak jó vigasztalói. Így készült el maga Krisztus is nagy vigasztalóvá. Így gyakorolta magát mindabban, a miben mi is, hogy most az égben a mi összes gyöngeségeinket s nyomorúságunkat érezhesse. Csupán istensége nem tette őt alkalmassá a részvételre, tényleges emberi tapasztalásból kellett megtanulnia, mi a bánat, hogy a bánat vigasztalója lehessen. Ugyanebben az iskolában tanítja Isten erre a szent szolgálatra földi gyermekeit is. Nem megrablás által (Krisztus nem tűr megraboltatást semmiben), de más

nemei is vannak a szenvedésnek, melyekben a szív iskoláztassék. Némelyek e leczkét korai küzdelemből tanulják a balsorssal, kísértésekkel, a bűn vagy egyéni természetök gyöngeségeivel vagy csalódásokból, önmegtagadásból s egyéb megpróbáltatásokból. Sokan, a kik látszólag az élet bajait s szenvedéseit kikerülték, némely részben még az ilyenekben gyakoroltattak s neveltettek, szívök fegyelmeltetett s megpuhított s természetök keménységétől és önzésétől megtisztított; úgy, hogy kellőleg elkészültek arra, hogy mások küzdelmeit s szomorúságát megérthessék s igaz és bölcs tanácsokat és vigasztalást adhasanak az arra szorulóknak. Ez saját tapasztalásaink s megpróbáltatásaink egyik becses jutalma; bőven részesülünk ebben, ha azokat keresztyénileg viseltük, mint előkészületet, a legszentebb emberi szolgálatok egyikére.

Mikép kelljen s lehessen a vigasztalás e szolgálatát végezni: arra csak kevés utasítást adhatunk. Ha a szív önként kész arra, kevés szabályra van szükség. Valódi részvét az alapja minden hű és eszélyes segélyadásnak. Azok élményeibe kell behatolnunk, a kiknek könnyebülést akarunk szerezni; meg kell értenünk bánatukat, megismernünk szíveik sebének gyökerét és mélységét: így méltathatjuk bajukat, terhökét.

Ha életök titkos történetében olvashatunk azoknak, a kik körülünk vannak s gyakori kedvetlenségökkel és panaszaikkal megpróbálják türelmünket is, és nyüglődésökkel terhelnek: bizonyosan eleget találunk bennök, a mi természetök megromlását s részben szerencsétlenségöket és bajaikat is okozta. A valódi részvét közelebb visz minket a szerencsétlenekhez. Ez adja meg nekünk azt a gondolkozást s azt a gyöngéd érzést, mely megtanít, mikép bánjunk a szenvedő s a miatt elkeseredett lelkekkel; mert semmi szolgálat nem kívánja a lélek gyöngédségét oly nagy mértékben meg, mint a sebzett és bűtől marcangolt szivekkel bánás. Egy hibás érintés, egy durva szó, a tekintet egy gyors villanása, helyrehozhatatlan sérelmet okozhat, mely új fájdalommal s kegyetlenül szaggatja fel a már-már hegedő sebet. Mély jelentősége van azért a próféta jellemző rajzának Krisztus szelídségéről, melylyel ő bánik a roncsolt szivekkel: «A megsebzett nádszálát nem töri el». Oknélküli fájdalmat soha sem okozott a megsebzett szívnek, melyet gyógyítani akart. Soha az ő érintése nem volt durva, soha egy szava sem volt nyers vagy rideg. Hasonló esetben nekünk is a legkiméletesebb gyöngédséggel kell a vigasztalás munkáját teljesítenünk.

De szintoly győzhetetlen hittel, mint gyöngédséggel kell bírunk a vigasztalás szolgálatára. Nem adhatunk olyat, a mivel magunk sem bírunk. Mikép közölhetnénk erős hitet Istenben másokkal, ha mi sem vagyunk törhetetlen hittel Isten és az ő igéje iránt, ha saját szívünk is teljes kétséggel és ingadozással? Mikép gyűjthatjuk meg a remény, bátorság és öröm lámpáját az elsötétedett szívben, ha az a magunkéban sem ég teljes világgal? Az igazi vigasztalónak mélyen kell érezni a keresztyén örömet, mely a búbánatok közepette csillan fel, mint egy üde, édes vízsugár a sós tengerárból. Egy nő ezt írta egy mélyen megszorodott barátnéjának: «A halál árnyéka nem fog állandóan borongani házad fölött. Annak sötét árnyékából oly fényességbe fogsz emelkedni, minőt soha sem ismertek azok, a kik nem szenvedtek. Soha sem ismerjük, még ismerni sem kezdjük azt a nagy szívet, mely minket minden mások fölött szeret, — míg a kétségbeesés órájában nem fordulunk hozzá!» A ki ezt írta, már ismerte azt az örömet, melyet most a bú mély árnyába merült testvérének ígért. A kinek valaha bánata volt, de a napfényre abból ki nem juthatott, nem adhatott volna ily vigasztalást. Szilárd, győzhetetlen, ragyogó hit kell arra, hogy valaki ily vigaszt

nyújthasson másnak. A ki nem jött ki diadallal Krisztus által a veszedelemből, hanem leroskadt s megtörve hevert a bánat porában, nem emelhet ki abból másokat. A legyőzött katona nem bátoríthatja harczba készülő bajtársát. Magunknak kellett győzedelmeskednünk, hogy másokat is diadalra segíthessünk. Igazán meg kell nyugodnunk Istenben, hogy mást megnyugtathassunk.

A segélynek, melyet nyújtani kívánunk, minőségére nézve többnek kell lenni, mint csak számalomnak. A pusztá szánalom a szenvedő szívet még gyöngébbé teszi, mint előbb volt. A bölcs és igaz vigasztaláshoz több kell ennél; olyannak kell lennie, a mi erőt és ihletet adjon a gyöngelékbe, mely már-már roskadoz, hogy ismét fölkelhessen. A bornak kell lennie, melyet angyalok csepegtetnek a megsebesült ajkaira a harczmezőn, hogy ismét életre hozza. A vigasztalás célja nemcsak segíteni a szenvedőt szenvedése közepe, hanem hogy szenvedéséből arra az áldásra vezesse, hogy Istentől ama szeretet ismeretét nyerhesse, mely megenyhíti a szomorúságot, erőt ad annak elviselésére s abból erősebbé és tisztábbá legyen s arczán és lelkében Krisztus képe ragyogjon.

Igazán és bölcsen segítő vigasztalás az, mely a felebarát bánatában s bajában osztozva, azt

vele együtt érezve, azon igyekeznek, hogy reményt és erőt öntsön a szenvedő szívébe, hogy megérezve Isten kezét s megadva magát annak, hálával fogadja tőle azt az áldást, melyet számára a gyászruhás küldött hoz. Soha semmiért nem szorul a legtöbb ember bölcsőbb barátságra s szilárd vezetésre, mint ha valamely csapástól illetett. Vannak oly veszedelmes zátonyok, melyek a bánat tengerének mélyein a víz színe alatt rejlenek s a gyöngé bárkák fönnakadnak és megtörnek rajtuk a setétben. A ki segílyt s vigaszt akar nyújtani, kötelessége a szenvedőt kiemelni a bánat ily zátonyáról a biztos és verőfényes partra. Ehhez ép oly szilárd kéz, mint gyöngéd szív és bölcs ész kell.

XVIII. FEJEZET.

N a p r ó l n a p r a .

Idő: *volt* — elmúlt, vissza nem idézhet'd ;

Idő: *van*, tied, vedd abból ki részed' ;

Idő: *lesz*, nincs s tán meg sem éred azt ;

Csak a jelen nyújt örömet s vigaszt !

Az élet terjedelme s tartalmassága az, a mi leginkább aggasztja a komoly és lelkiismeretes lelkeket. Az ember, mélyen meggondolva életének jelentőségét és fontosságát, temérdek voltának gondolata alatt szinte összeroskad. Soknemű, majdnem végtelen viszonya van Isten és emberek iránt. S e viszonyok mindenikéhez kötelességek fűződnek. Minden egyéni életet számtalan ellentétes hatások közt s számtalan veszélyekkel szemben kell leélni. Harczokat kell küzdeni, megpróbáltatásokat kiállani s bánatokat elviselni. Minden életnek megvan a feladata, melyet be kell töltenie Istennek terve szerint, melyet végre kell

hajtania. Aztán a földi élet rövid tartama csak kezdete egy végetlen létnek, melynek halhatatlan rendeltetése a jelen élet hűségétől függ. Ez útra tekintve, mint egészre, valami szinte leverő van életünk felelősségének gondolatában.

Némely ember, az életre ebből a szempontból gondolva, látva azt egészében, elveszti bátorságát s nem is meri remélni a sikert és győzelmet, de lesújtva áll, majdnem eszméletlenül a küszöbön. «Nem vagyok képes mind e felelősséget elviselni, mind e kötelességet teljesíteni. Csak elbukhatom, ha megkísérlem: miért is próbáljam meg, csak hogy a bukás fájdalmát és szégyenét viseljem?» Sok szívet kétségbeesés lép meg, ha a pálya végén csak kötelességet vagy bánatot, vagy veszélyt lát maga előtt.

De nem így kell néznünk az életet. Nem egyszerre tódul az reánk. Nem egyszerre állunk évekkkel, sőt hónapokkal sem szemben, mindig csak napról napra. Magunk elé tekintünk s ha számba vesszük a sok-sok éveket, kötelességeinkkel, küzdelmeinkkel, megpróbáltatásainkkal: a tömeg olyan, mint egy óriási hegy, melyet senki sem mászhat meg, de tényleg mindig csak egy nap harczát kell kiküzdenünk, egy nap munkáját végeznünk, egy nap terhét hordoznunk, egy nap bánatát viselnünk — egy nap alatt.

Nem gondolok holnapra :
 Munkája terhe mi ?
 Elég, magam' megadva,
 Egy jóért esdeni.

Minden megújult reggel
 A régit eldobom ;
 Reménységgel kelek fel,
 Imával ajkamon.

Bámulatos, mikép ad nyomatékot a biblia az élet ily felfogásának. Mikor Isten a maga népét negyven éven át égi mannával táplálta, a szombatot megelőző reggelen kívül soha sem adott neki többet egy napra valónál. Határozottan megtiltotta többet szedni a mannából, mint a mennyi egy napra elég volt, s ha e parancsot megszegték, az egy napi szükségen túl szedett adag aznap megrothadott. Így korán kezdette Isten arra tanítani népét, hogy napról napra éljen s bízzék a holnapban. A negyven év leteltével a nemzetségek egyikének ez igéret adatott: «a milyen a napod, olyan legyen az erőd is». Erőt nem ígért előre, egy egész életre, vagy egy évre, vagy csak egy napra is — csak az volt az igéret, hogy minden napra, a mint szükségeivel, küzdelmeivel, kötelességeivel s bánataival megjő, ahhoz való erőt is kap hozzá. A mint a teher növekedett, annál több erőt nyert elviselésére.

A mint az éj setétebb lett, a lámpa annál jobban fénylett. Az a fontos gondolat van ebben kifejezve, hogy az erő nem halmozódik össze szívünkben — hogy jövődő évekre meggyűljön — de tartalékban van s napról napra adatik ki, épen a mint a napi szükség kívánja.

Óh ne kérdd, hogy' viseled majd
Holnap a rád váró terhet!
Ád a ma is gondot, bút, bajt,
Elég, hogy azt elviselhetd!
Mert az Isten minden napra
A kellő erőt megadja!

Mikor Krisztus eljött, még nagyobb nyomatékot adott az élet ily módjának. Azt mondá: «Ne gondoskodjatok a holnapról, az majd gondoskodik magáról; elég minden napnak a saját maga gondja!» Azt akarta, hogy minden nap küzdjön magáért s ne gondoljon a következő nap gondjára. Értelme az, hogy minden nap — bizonyos értelemben — egy magában bevégzett élet. Megvannak a maga kötelességei, megpróbáltatásai, terhei és szükségei. Van elég, a mivel szívet és kezeket, egy teljes napra megtöltsön. Azt a napot nem élhetjük jól le, ha erejéből csak egy részt is, rajta kívül használunk fel. A legjobb, a mit egy nap tehetünk, az életnek —

mint egésznek — tökéletessé tételére, ha azt a napot jóra fordítjuk. Minden gondolatunkat, összes erélyünket s képességünket minden egyes nap teendőire kell fordítanunk, semmi erőt el nem fecséreelve akár a tegnapi fogvatkozásaira, akár a holnap teendői fölötti aggodalomra.

Hordozd csak a jelen terhét,
Hordja magáét a holnap!
Reggeled ha derült volt még,
Éjszakád bajt mért jósolgat?

Bú, baj, gond, akármilyen bánat,
Tőle nem idegenít el:
Holnap mint ma, gond ha támad,
Fordulj *Hozzá* élő hittel!

«Teljesítsd mai kötelességedet, győzd meg meg mai kísértésedet s ne gyöngítsd se ne szórakoztasd magadat azzal az olyanokon tépelődéssel, a miket nem láthatsz s ha látod is, meg nem érthetsz!» — mondja Kingsley Károly.

Urunk is az imádságban, melyet mintául adott tanítványainak, a napról-napra élés leczkéjét adta. Arra tanított, hogy csak a mára kérjük mindennapi kenyerünket. «A mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk *ma.*» Itt is arra tanít, hogy csak a jelenről gondoskodjunk. A holnapi kenyérre ma nincs szükségünk; ha szükségünk lesz

rá, akkor lesz ideje azt kérnünk Istentől és megkapjuk. Ismét a manna leczkéje. Isten gondoskodik rólunk s nekünk rá kell bízunk, hogy oly mértékben gondoskodják szükségainkről, a mint azok nyomnak s bízunk kell benne, megelégedve azzal hogy a mára valót kezünkbe adta.

Még meg sem érted holnapot,
Mért gyötrene miatta gond,
Szegény szivem!
Van Egy, ki véd s ór'z tégedet,
S kiadja, hidd el, részedet,
Mindig hiven!

Megtanulunk így élni napról-napra, gond nélkül a jövőre, terhünket nem érezzük oly súlyosnak s nem roskadunk le alatta. Nem viseljük az élet terhét tömegesen s a kötelességek, felelőség, küzdelmek és kísértések azt az összeségét, a mi az egész élet folyamára szól. Valósággal még a legközelebbi időre, még a holnapra sincs teendők. Minden dolgunk csak erre a rövid jelenre, a mai napra szól. *Ennek* a terhe nem nyom le, könnyen elviselhetjük a nap lementéig. Megszerezhetjük, a mi erre a rövid napra kell: az egész életre, a hosszú jövőre való tervezés az, mi aggaszt és elcsüggeszt. Így a leczke megkönnyíti s egyszerűvé teszi az életet.

Időnk *egy* nap; s a fájó szív megérzi,
 Gondnyomva milyen hosszú mindig az;
 De nem a *ma*, mi szívünk holtra vérzi,
 Csak a setét jövő, hol nincs vigasz.

Időnk *egy* nap! ha terhünk bár sok volna
 Kettőnek is, — csak egy viselheti;
 Ki tudja, mire virrad már a holnap?
 Mindennek egy percz tán végét veti!

Időnk *egy* nap! S ha egyetlen nap is csak,
 Legyen bár hosszú, legyen bár nehéz:
 A Szentírás egy szava vigasz-csillag,
 S erőnk terhünkkel egy arányba' lész'.

Hát nem kell előre gondolni? A holnapról a legjobb előre gondoskodás: a mai kötelesség hű teljesítése. Így van az iskolában is. A mai lecke két jól megtanulva, az elkészít a holnapira s könnyűvé teszi azt; s mindennapi lecke, éveken át mindig jól készülve rá, végre tanultságot eredményez. Így van az életben mindennel; ha a más mindig jól éljük le, ha minden kötelességet elvégezzünk s minden felelősséggel leszámolunk, a holnap új reménynyel virrad ránk. Isten minden nappal vezet életünk útján. A ki éjszaka lámpával megy, nem látja az utat, a melyen halad egész hosszában hazáig; a lámpa csak egy lépésre világít előre, de ha azt a lépést megtette, a következő van megvilágítva s így tovább mind-

addig, míg céljához — míg haza ér. Így vilá-
gítja meg Isten életünk útját. Nem mutatja meg
egészen végig, a mikor elindulunk; megmutatja
az első lépést, aztán a másodikat s így tovább
az utolsóig.

Ha teljesítéd tegnap tiszteted,
S így mára lábad biztos nyomra lel:
Holnap legyen napod bár köd-fedett,
Magános utad' nem téveszted el!

XIX. FEJEZET.

A vallásos élet megszokása.

Délelőtt — délután — meg est — meg éj . . .

Délelőtt — délután — meg est — meg éj . . .

Délelőtt . . . mind e nóta s újra ez!

Hja! Ez az élet! Délelőtteden

Munkálsz; délután Zsoltárt dalolj;

És este mondj egy éjjeli imát:

S megnyerted az időt — s a koronát!

Némely lelkiismeretes ember azon aggódik, hogy vallásos élete oly puészta megszokássá vált, hogy már semmi öntudatos elhatározást nem érez arra magában. Úgy érzi, hogy cselekedetei s szolgálatai nem tetszhetnek Istennek, ha önkénytelenül s erőltetés nélkül szolgálgják és tisztelik őt. Az a félelem nyomja lelkét, hogy ily könnyű vallásgyakorlata merő formáság. Bizonyos órában imádkoznak s templomba mennek, kötelességeiket kimért pontossággal teljesítik s inkább meg-

szokásból, mint szívök sugallatából cselekesznek jót. Kegyességök rendszerüése elrémíti, ha komolyan meggondolják s úgy tetszik nekik, hogy a kegyesség s istentisztelet minden tényében öntudatos érzésnek kellene lenni, mindig üdén, mindig édesen.

Egy kevés utángondolás meggyőz ily aggály alaptalan voltáról. Minden valódi nagyság öntudatlan. Ilyen a valódi szépség is. A gyermekkor legbájosabb vonása az öntudatlanság. Mihelyt a kis leány kezdi tudni, hogy csinos, szépsége már meg van vesztegetve. A művészet legfelsőbb foka az öntudatlanság. A költő akkor írja legszebb művét, mikor nem érzi ereje megfeszítését. Ír, természeti ösztönből, a hogy a madár dalol. A művész akkor alkot legtökéletesebbet, a mikor érzi, hogy nem erőlködik. A zenész akkor csal ki legédesebb hangot hangszeréből, mikor nem tudja, hogy valami dicsőt és nagyszerűt igyekszik adni. Minden művészetben az a legnagyobb siker, mikor elfelejti magát s a művész nem gondol a művészetre. Az erőlködés foltot vet minden alkotásra. Minden nagy eredmény könnyen s öntudatlan jó létre.

Ez elv épen így alkalmazható a keresztyén életre is. Ha valaki szellemi előnyeinek öntudatában van, ez előnyök becse elveszett; ha tudja

hogy ő alázatos, megszünt alázatos lenni; ha erőlködik nagylelkű, türelmes, önzetlen lenni — még messze van attól és sokat kell tanulnia, hogy valóban az lehessen! A keresztyén szellem elérhető legmagasabb foka: a gyermeki ártatlanságra való visszatérés, mikor jellemének — Isten előtt kedves — fényességéről nem is tud. Jézus azt mondotta: «Ha olyanok nem lesztek, mint e kis gyermek, nem mehettek be a mennyek országába!»

De ily tökéletességre eljutni sok időbe telik és sok gyakorlatot kíván. Vegyük például a zongora-játszást. Elragadtatva hallgatjuk a tökéletesen játszókat. Ujjai csak úgy repülnek a billentyűkön, a húrokon, föl és alá az octávákon s játéka elbűvöl. Csodálod nagy ügyességét, de úgy látszik, nem kerül erőfeszítésébe; oly könnyű neki, mint a madárkának a hajnali dal a berekben. Ez a művészet netovábbja; de nem egyszerre jutott ehhez. A mögött, a mit most látsz és hallasz, a fáradság hosszú, türelmes évei állanak, fáradszó tanulás, unalmas, kimerítő gyakorlat, mikor minden egyes hangot kínosan kellett a billentyűkből kisajtolnia, egyiket a másik után s összeillesztésöket napokon át ismételve megtalálnia.

Ilyennek látod a türelmes, szelíd keresztyént

is. Nem könnyen bosszankodik meg; ha megbántják, arcza kissé elsápad, de ki nem tör; homlokán, szemöldökein nem borong a harag felhője; ajkán nem tör ki szenvedélyes szó; uralkodik kedélyén, szelíden felel vagy hallgat; vagy bámulatos keresztyéni nyugalommal mosolyog. Bánata van, de abba mégis öröm vegyül. Élete «dal az éjben» vagy ritka, nem földi szellemisségre emelkedett. Úgy látszik, tényleges érintkezése van az éggel. Mennyei fény veszi körül. Úgy jár a földön, mintha más világból jött látogató volna. Egész napi élete imádság, a menny csöndes, öntudatlan befolyását lehelve, mint a hogy a virág édes illatot lehell a közönséges légbe; vagyis magasb fokú, tisztább nemességű keresztyén életet él. Szokatlan mértékben mutatja a lelki kegyelmet. Krisztus elrejtett jelenlétét tanúsítja, a merre jár. Élete a legközhazsnúbb, a mint önzetlenül szolgál minden jóval másoknak. Szívét a bánat minden jaja meghatja s keze segélyre mozdul minden szenvedés s minden szükség felé. S mindez semmi megerőltetésébe nem kerül. Oly könnyűnek s természetesnek érzi, hogy ilyen keresztyén legyen, a mily kevésbé van öntudatában valamely kiválóságnak.

Ily jellemeket, ily életet látva, sokan elcsüggednek. Azt mondják: «én soha sem tudok ilyen

keresztyén lenni!» — Vagy talán más szempontra jutnak s azt mondják: «ennek az embernek, ennek a nőnek semmibe se kerül, hogy ilyen keresztyén; könnyű neki, mert természetében van, vele született. Nem erőlködik, hogy szelíd, nyájas, hű, önzetlen, jókedélyű s nemeslelkű lehessen. Ha az én tüzes, fellobbanó, indulatos természetemmel született volna, nem lehetne ilyen; ha olyan tapló-szívű volna, mint én, nem bírná magát fékezni a leghevesebb megtámadás ellenében is; ha oly szenvedélyes volna, mint én, nem tudna mosolyogni, mikor csapás éri; ha véralkatom, körülményeim s környezetem sajátságaival bírna, ha nehézségeimmel s bajaimmal kellene küzdenie, nem lehetne oly nyugodt és szeretetreméltó keresztyén!»

Kétségkívül van valami a véralkatban s szervezetben, de sokkal kevesebb, mint legtöbben gondolják. Nagyon kényelmes valami kibúvóval bírni a rossz természet s kiállhatatlan kedély felelőssége alól, de a főök mégis az élet folytatásában s a megszokásban van. Épen úgy, mint a zongora-művész esetében. A megérett jellemet, a fegyelmezett lelket, a gyakorolt életet látod, s csodálod azt a természetes könnyűséget, azt a tökélyt, azt az öntudatlanságot, melylyel mindez megnyilatkozik; de mitsem tudsz azokról az évek-

ről, melyek a készség mögött állanak, melyek annyi erőfeszítéssel, annyi gyakorlattal, küzdelemmel s annyi bukással is voltak teljesek, melyek közt a szív ezerszer elalélt s a lélek majdnem kétségbe esett! A mit a teljesen kiképzett jellemben bámulunk, nem egy iskolázatlan lélek s fegyelmezetlen természet öntudatlan önkénytelensége, hanem egy türelmes és fájdalmas gyakorlat eredménye, mely a talán rideg és durva s szenvedélyes véralkatot finommá, gyöngéddé s nyugodttá változtatta át.

Minden hű és igaz élet főiránya: a jellem erősítésére s szilárdra tételére törekvés. Mindig szokásaink s erőfeszítésünk irányában növünk. A ki szünetlenül önzetlen lenni igyekszik, gyakori összeütközéssel s nem egy legyőzéssel találkozik; de végre oda jut, hogy önzetlenséget gyakorolhat erőfeszítés nélkül. A kerekek oly gyakran s oly soká forognak egy nyomon, hogy végre oly kerékvágást készítenek magoknak, a melyből aztán ki sem zökkenhetnek, sőt magoktól mennek. De ez semmit sem von le a tény erkölcsi értékéből. Sőt kitűnik, hogy egyes cselekedeteknek Istennek tetszésből gyakorlása helyett, az egész élet a jócselekedet gyakorlására idomított, neveltetett s abban szilárdult meg. Kitűnik, hogy darabonként való esetleges enge-

delmesség helyett, szent elvek szövődnek a lélek idegszálai közé s annak lényegébe forrottak. Kevesebb érzés, kevesebb fölindulás, kevesebb öntudatosság lesz az élet pillanatnyi cselekedeteiben Isten kedvének keresésére; de a jellem maga fölvette a szentség bélyegét, s a lélek természeti mozgása az igazság kerékvágásához szokott. Megszokottan engedve a lélek intésének az élet mind inkább átalakul a Krisztus képére, míg végre a keresztyén önként és öntudatlanul s erőltetés nélkül cselekszik Isten tetszése szerint.

Ez a keresztyén-képződés tetőpontja. Ez a valódi s legteljesebb «újjászületés»: jót és szépet cselekedni s nem is gondolkodni azon, szép-e, jó-e s nem mérlegelni tettei erkölcsi értékét. Ki nem ismerne egy-egy oly csöndes keresztyén életet, mely nem formál semmi igényt a nagyságra, a mely alázatos, szerény, egyszerű, visszavonuló — s mégis áldott szolgálatot teljesít, jó illatot s örömet terjesztve maga körül? Minél jobban vizsgáljuk azokat a vetéseket, melyek megnőnek s jó gyümölcsöket teremnek a világban, annál inkább látjuk, hogy ezek azok, melyek öntudatlanul hullottak el s a vető nem is tudja, hogy keze az élet arany szemeit hinti szét. Ha valami nagyot és dicsőt akarunk tenni, abból semmi sem lesz. Mintha az Isten el akarná vesz-

teni, a mi nagyot akarunk tenni; míg ha valami egyszerűre törekszünk hírnév s kiáltó siker igénye nélkül, annak eredményét halhatatlanná teszi. Bizonyára senki sem mondhatja, hogy az ily szép dolgok nem bírnak erkölcsi értékkel azért, mert öntudatlanul lettek s csak a megszokás ereje által.

Az érett keresztyén jellem csak az oly élet, melyben minden keresztyén erény és kegyelem megszilárdult s a megszokás által maradandóvá vált. Jót cselekedni nem küzdelem s nem kíván erőfeszítést, mert a mit megszoktunk, a kegyelem befolyása alatt, újjászületett természetünk alkatrészévé lett. A madár nem azért énekel, hogy hallják, hanem mert dala szívében van s onnan önkénytelenül kitör. Épen oly szépen dalol az erdő rejtekén, hol senki sem hallgatja, mint a ház ereszen s a járt utak élőfáin, hol mindenek hallják. Beethoven nem dicsőségért s tapsokért írta felséges symphoniáit, hanem hogy a lelkét eltöltő dicső összhangot kiöntse. A Mózes arcza nem azért ragyogott, hogy népét a maga szentségéről meggyőzze, hanem mert oly soká mulatott Isten közelében, hogy nem tudott nem fényleni. A legigazabb, legtisztább keresztyén élet teli szívből árad, a Krisztussal úgy eltelt szívből, melynek nem kell erőltetnie magát, hogy jól éljen s a szeretet és kegyelem édességét szórja magából.

Meg kell jegyezni mindazáltal, hogy minden jó élet kezdete a szabályoknak engedelmesség s a törvények megtartása. Mozart és Mendelssohn skálák és húrok pengetésén kezdték, fáradságos gyakorlatokban. A legnemesebb keresztén a legegyszerűbb engedelmességen kezdette. Az ügyesség megszerzésének az útja, újra meg újra tenni valamit, míg oda jut, hogy azt fáradság és erőltetés nélkül tudja tenni s a nélkül, hogy ráis kelljen gondolnia. Nagy dolgokra képessé lenni, a módja: számtalanszor ismételni apró dolgainkat s ez által szerezni gyakorlatot és készséget a nagyokra. A jellemet Krisztuséhoz hasonlóvá úgy növelhetjük, ha a legapróbbra megvigyázzuk minden gondolatunkat, szavunkat és cselekedtünket, míg erőinket oda fejlesztjük, hogy őrizet nélkül is az erkölcsi igazság s szent szépség útján járjanak. Hogy buzgó imádkozók legyünk, először is órára, kiszabott időben, kell megszoknunk imádkozni. Szép eszmény azt mondani, hogy ájtatosságunk legyen olyan, mint a madár éneke, mely mindenütt, minden időben kitör s korlát nélkül csapongva száll mindenfelé. De igazán megvallva, ez a szabad tetszésre s önkénytelen kiömlésre bizása az imának végre annyit tesz, mint egyáltalában nem imádkozni. Ez jó lesz a mennyei életben; de még nem jutottunk oda s

míg oda jutnánk, szükségünk van arra, hogy szokásból imádkozzunk. Így van ez a vallásos élet minden ágára nézve. Csak úgy erősödhetünk a türelemben, ha naponként és óránként gyakoroljuk magunkat abban, míg azt teljes mértékben elérjük. Önzetlenek csak úgy lehetünk, ha az önzetlenségben az önmegtagadás s másokat sértő önérdelkeink legyőzése által gyakoroljuk magunkat. Nagyokká csak úgy nőhetünk, ha folyvást azon vagyunk, hogy nagyobbá legyünk, mint vagyunk s fokról-fokra, fáradhatlanul hágjunk mind magasabbra a kitünőség lépcsőjén. Jobbakká leszünk, ha mindig jobbat igyekszünk tenni, mint szívünk kívánja s mint természetünk ösztönöz.

A megolvadt vas nélkülözheti a mintát, ha magától a mintába ömlik. Minél több igyekezettel próbáljuk betűinket a mintalapra írottakhoz időmítani, annál hamarabb ellehetünk a mintalap nélkül.

A formai és gépies elem az a küszöb, melyen átlépve, közelíthetjük meg a lényegest s szerezhetjük meg az igazit.

Lassan képződj', nap-nap multán,

Míg úgy megerősülsz végre,

Hogy lelked nem tántorul tán

Ha csak erőszak nem érte.

Szent szokás lesz gazdagságod,
 Hordd, mint könnyű aranylánczot;
 Földi áldás egészséged,
 Megbecsülhetlen kincs néked.

Jó szokásid boldogítanak,
 Szép virágos utat nyitnak;
 Mennyi áldás! nem is vélted,
 S meg is hosszabbítják élted'!

Így mindennapi szokásaink, jövőbeli jellemünk rügyeit s jóslatát hordják magukban. Minden erkölcsi élet próbaköve törekvéseiben van. Nem az a kérdés: mely pontot értél el már, hanem az: mire törekszel eljutni, mely irányban van növekedésed? Jellemed a türelem, szivesség, igazság és szeretet felé — vagy türelmetlenség, zordonság, csalfaság s önzés felé irányul-e? Mi az iránya lelki szokásaidnak? Folyvást mindennapi szokásainkban növekedünk s erősödünk. Az erők, melyeket rendszeren használunk. a gyakorlat által mindig erősödnek. A jóság, a mit gyakorlunk, mind erősebben nyomul ki jellemünkben. A madár, ha nem használja szárnyait repülésre, rövid időn elveszti repülő képességét. Arra teremtve, hogy felülemelkedjék a föld színén s Isten és ég felé szálljon lelkünk, ha csak a föld porában járunk s szárnyainkat nem használjuk, elveszíti

emelkedési képességét s egész életünk földhöz ragadott marad. De ha abban gyakoroljuk magunkat, hogy a magasba tekintünk, emelt fővel egyenesen járunk, az élet fájáról szedjük lelkünk táplálékát: egész valónk a szellemiség és mennybeliség irányában fog növekedni!

XX. FEJEZET.

A nyelv hatalma.

A szó hatalmas! — élő jószág;
Kígyó nyelvén mérges fulánk;
Felettünk lengő édes angyal,
Szárnyán áldást legyez reánk.

Lélek van minden egyes hangban;
Hű vagy csalárd, de halhatatlan,
Mert ember-ajkról ha eleppen,
Fel van jegyezve ott a mennyben!

«Élet és halál» — mondja a Bölcs példabeszéde — «a nyelv hatalmában vannak.» A szó csekély dolognak látszik, oly muló és elröppenő, hogy látszólag nem sokat jelenthet, a mit kifejez. Oly könnyedén van kiejtve, hogy észre se veszszük, mily hatalma van örömet vagy fájdalmat szerezni. Oly hirtelen látszik elmulni, mikor az ajk ajtait elhagyja s úgy eltűnik egyszerre, hogy elfeledjük, hogy nem mult el tényleg, hanem ott marad, vagy szakállas nyílként a szív-

ben, a melybe befúródott, vagy illatos virágként, mely édes mézet csepegtet. Mikor gondtalanul kiejtjük, úgy tetszik nekünk, hogy merőben jelentéktelenek, se jót, se rosszat nem okozhatnak s meg se gondoljuk, hogy a mint elröppennek, öröm és béke pompás palotáit építik vagy rombolják le azok lelkében, a kikhez intézzük. Voltak nyugodtan kimondott szók, melyek vilámcsapásként hatottak, szomorú pusztítást hordva romboló szárnyukon, mit évek sem hozhatnak helyre. Másrésről vannak egyszerű szavak, melyek kincsként maradnak meg az emlékezetben, mint az öröm és vidámság ragyogó csillagai a bánat és megpróbáltatás sötét éjszakáján.

A szó jóltevő hatalma kiszámíthatatlan. Adhat értékes ismeretet; gyűjthet a bánat setétében világító lámpát; szives nyilatkozatot tehet, mely enyhítheti a bűt, vagy földerítheti, a csüggedést; oly eszmét sugalhat, mely fölemelheti, bátoríthatja, megnyugtathatja a kétségbeesett szívet, sőt életadó isteni titkok erejét öntheti a már elhalt lélekbe. Mennyi jót tehetnénk nyelvünkkel, ha jóltevő hatalmának véghatáráig használnók: kiszámíthatatlan! S mindez a hatás nem rejlik csak a formailag, átgondolt beszédben, a tanításban s igehirdetésben, vagy komoly és beható tárgyalásban, de lehet minden alkalmi vagy egyszerű beszé-

getésben s társalgásban, talán csak egy utcza
találkozás üdvözlő szavában is.

Egy édes hang, szelíd szavak
Becsét az Isten tudja csak!
A megalázott főt a porbúl
Fölemelik, ellen baráttra fordúl;
Gőg- s szenvedélytől zárkózott kebel
Vas-ajtáját készséggel nyitja fel;
Égő gyűlölség, lángoló harag,
Egyszerre gyermek-könyként olvatat.
Fagyzártá jégkéreg felpattan,
Szeretet árja buzog forrva —
Egy jól választott pillanatban,
Egyetlen nyájas szóra!

De a beszéd e jóltevő lehetőségeit valósítja-e a legtöbb ember? A mindennapi szóváltás, még mívelt, finom urak és hölgyek között is, jót és áldást csepegtetnek-e azok fülébe, a kikhez inté-
vők? Mi a közönséges keresztyének leggyako-
ribb társalgása? Figyeljük meg csak egy nap s
vegyük jegyzékbe, a mit hallunk. Mennyi van
abban figyelemre s megtartásra méltó? Hány
mondat van lelki segílyt nyújtó, magasabb tö-
rekvésre vagy lelki ösztönzésre célzó? Mennyi
van benne teljesen üres léha polyva, mi a szív
éltét nem táplálja, örömet nem ébreszt, senkit
jobb életre nem ösztönöz! Mennyi könnyed bot-

rány s a távollevőnek igazságtalan s bántó megszólása! Mennyi kétszínűség, őszinteség nélkül!

Megdöbbentő, ha elgondoljuk, minő kellene hogy legyen, milyen lehetne s hogy mi tényleg a keresztyén társalgás és beszélgetés? Miért kell a jóra használható erőt így elpazarolni vagy épen rosszra használni? Miért kell keresztyéni fejlődésünket a beszéd csodás adományával ily visszaéléssel hátráltatni s megakadályozni? Sokkal jobb volna, ha egynémely némán született volna, mint hogy nyelvvel bírva, azt arra használja, hogy rosszat és sérelmet terjesztszen s keserűség és bánat magvait hintse el. Urunk azt mondta, hogy minden hiábavaló szóról számot kell adnunk; mennyivel inkább azokról, a melyek szúrnak és sértenek, vagy romboló tűz- s ölü méregként cseppennek mások szívébe s életébe!

Ha Krisztusnak adjuk át magunkat, nyelvünket is neki kell adnunk; ha újjászületünk, nyelvünknek is újjá kell születnie. Nem volt jelentőség nélkül, mikor a Szentlélek a pünkösdi napján alászállva, megjelenése tüzes *nyelvekben* történt. E mennyei keresztség első nyilvánulása az volt, hogy az apostolok új nyelven beszéltek. Nem üres beszélgetés az a magyarázat, mely szerint mindez azt jelenti, hogy a keresztyén érintkezés és társalkodás átalakítja a beszédet s

a keresztyénnek keresztyén nyelven kell beszélnie.

A Szentírásban több intés foglaltatik arra nézve, mily szavakkal kell élni beszédében a keresztyén embernek. Például: «Megromlott beszédet szájatokba ne vegyetek, hanem olyanokat, a melyek jók az építésre s a hallgatók üdvösségére alkalmasok». A keresztyén beszédnek két lényeges vonása van itt érintve. Egyik a tisztaság; mocskos szó soha se essék abba a megszentelt nyelvbe, pedig mennyi tisztátalan szó fordul meg magokat keresztyénnek valló emberek szájában! Piszkos történeteket beszélnek el s aljas czélzásokat és példálózásokat szórnak szét, melyek bemocskolják a beszélők ajakát s megmérgezik annak a szivét, a ki hallja. A keresztyén beszélgetésnek tisztának s hófehérnek kellene lenni. Semmi olyant nem kellene mondani egy társaságban sem, a mit a legkényesebb hölgyek s az ártatlan gyermekek előtt ne lehetne beszélni. Mindennapi beszélgetések kiállja-e ezt a próbát?

A másik jellemvonása az előbbi idézetben a keresztyén beszédnek, hogy jó legyen az építésre s alkalmas az üdvösséghez vezetésre. A tisztaság csak nemleges, hogy ne legyen benne piszok és botránkozás; de ennél több kívántatik. Semmit

sem kellene mondani, a mi nem épületes s nem szül kegyelmet. Minden szónak azzal a czéllal kell megválasztva lenni, hogy előmozdítsa a lelki épülést, a jellem fejlődését a keresztyén szellem irányában s azt gazdagítsa. A geolog elvezet arra, hogy mi volt az őskori tenger partja, megmutatja az esőcseppek koppanásai által hátrahagyott nyomokat a parti homokban, vagy a vízmosástól eredteket. Egy fáról lefűtt falevél lenyomata megmaradt a kőben. Ezredévek multak el azóta, de mindenik állandóan otthagytá nyomát a teremtésben; a hullámverés mosása, az esőcseppek rovátkai, a falevél kövülete, minden legkisebb vonás ott van megőrizve évezredek által. Így nyomulnak be a szók is az emberi szívbe. A költő gondolata, hogy dalát évek és évek után is megtalálja s visszhangjára ismer barátai szívében: nem üres képzelet. A kimondott szó ellenben a feledésbe megy, ha visszhangja megszűnt ismételni, de maradandó nyomot hagy vagy szépet, vagy szennyest; mindenik vagy szebbé teszi az életet, vagy mocskosabbá; az egyik építi, a másik rombolja. Egy forró lehellet a szegény özvegy ablakán képződött jégvirágokra, elveszi annak minden csillámát: úgy a tisztátalan szavak forró lehe a lélek fényességét rommá olvasztja. A keresztyén beszédnek mindig csak építeni szabad; de hány

ajakra, mely csak fecsegni tud, tenné a hallgatás pecsétjét ez a szabály!

Ez sem azt teszi, hogy csak fontos és ünnepléses szavakat volna beszélni szabad. A Krisztus vallásában semmi szürke komorság nincs. Hiába keresnétek, Krisztus tulajdon beszélgetéseiben sem találtok egyetlen rideg szavu mondást — ő csak verőfényt sugárzott; de minden szava jóra segítő volt. Mindenkiel valami áldást vagy jó adományt kívánt közölni, a kivel csak találkozott. Úgy szólt, hogy a gondtalant gondolkozóvá tegye, hogy reményt ébresztszen a csüggedő lélekben, hogy lámpát gyújtson ott, a hol merő setétség van, vigasztalja a szomorút s bátorítsa a kétségbeesettet. Mindenkizhez, a kivel találkozott, volt valami küldetése, de szavaiban nem volt semmi erkölcsös-ködés. Nem járt szomorú arczczal, küldetését szenteskedő frázisokban hirdetve; beszéde, valamint egész élete, verőfényes volt.

Ő legyen mintaképünk. A kegyesség szenvelgése soha sem büvöl meg, az csak a vallásosság torzképe. Nem szükség beszédünket ünnepléses szólamokkal tölni be és mindenkire rátukmálni, a kivel találkozunk. De Krisztussal szívünkben, azon legyünk, hogy valamit a Krisztusból közöljünk mindenkiel, a kivel beszélünk. A segélyadásnak ezerféle módja van. Vannak oly perccek,

mikor tréfával lehet segíteni, mikor a legjobb keresztyén szolgálat: megnevetetni valakit. Az emberi élet szükségei megszámlálhatatlanok. Mások iránti érzésünk mindig csak az őszinte vágy legyen: nekik használni. Mindenkihez, a kikkel érintkezni a legkisebb alkalmunk van is, van valami küldetésünk. Mi az, nem tudjuk, de ha ez a vágy megvan bennünk, az Isten fel fog minket használni a küldetés elvégzésére.

Ilyen szolgálatra mindig kínálkozik alkalom. Egy reggeli köszöntésben annyi szivességet s annyi Krisztust önthetünk egy szóba, egy hangba, a mi felebarátunkat egész napra boldogabbá teheti. Egynéhány percnyi beszélgetésbe az útfélen, vagy egy rövid látogatásba, vagy a nap heve s munkája közben oly szót ejthetünk, mely a terhen könnyít, a csüggedő szívet megerősíti, új reményt ébreszt, vagy vigyázatra int a veszéllyel szemben. Nem kell mindig csak haszontalanságot fecsegnünk. Sokan vannak, a kiktől soha sem hallani egy okos, komoly szót. Barátunkat talán soha sem fogjuk viszontlátni s egy futó találkozásunk és beszélgetésünk vele, talán az utolsó lesz, a mit válthatunk. Ne mulasztjuk el a legközelebb s legköznapi beszélgetésben se, legalább egy biztató szót, egy segítő jó tanácsot intézni hozzá, a mi talán áldássá válik annak, a ki hallotta.

— Egyetlen egy kis röpke szó!
De egy élő szív mélyét föl kavarta,
S évek során, viszontagságokon,
Fényben s sötétben, búsan s boldogon,
A kis szó, erejét föntartja,
S a szív mindig élődik rajta!

Így járásunk-kelésünk minden léptén áldást
hinthetünk el s hagyhatunk hátra. Idején ejtett
szavunk, szeretettől áthatva s egy halk ima lehé-
től hajtva, orvossága lehet valamely szívnek, melyre
beszédünk egy egyszerű mondata vagy kifeje-
zése — még ha öntudatlanul is — esett!

XXI FEJEZET.

Otthoni társalkodás.

Elnyelt bosszú, gúny, tettetett kimélet,
Uralkodó elsőség hiú szomja,
S a többi semmiség mind, mi az élet
Derült egét felhők ködébe vonja ;
A józan kényelem s egész sereg
Kis ok, miből elégtűtség ered,
Lány, feleség, barát sok semmisége :
— Ez, a mitől függ a családi béke !

Kevés dolog fontosabb az otthonban, mint a személyes érintkezés s társalgás, de ép oly kevés, a mire csekélyebb megfontolást és gondot fordítanánk. Nagy súlyt helyezünk arra, hogy házuk jól legyen felszerelve ; szőnyegeinket s festvényeinket a legnagyobb gonddal megválogatjuk. Gyermkeinket iskolába küldjük, hogy tanuljanak. Igyekszünk lakásunkat a lehető legtöbb kényelem s jóllét eszközeivel ellátni. De hányszor hagyjuk az otthoni beszédeket neveletlenül és figyelmetlenül folyni ?

Hogy mennyi jót tehetnénk otthonunkban a nyelvünkkel, ha annak használó és vidámító képességét teljes mértékben kifejtjük: azt meg sem mondhatjuk, ki sem számíthatjuk. De az világos, hogy a legtöbb családban a beszéd adományának elérhető eredményét meg sem közelítik. Miért kell egy ily hatalom áldását elpazarolni vagy heverni hagyni? Különösen miért kell ily becses adományt rosszra fordítani s nyelvünkkel kellemetlenséget okozni, keserűség magvát hinteni el? Szomorú dolog, ha egy gyermek némának születik; de jobb volna némán születni s örökre úgy maradni, mint bírni a beszéd adományával s azt mindig éles, szűrő s haragos és sértő szavak kiejtésére használni.

Mivel szavainkat mindenütt s mindig jól meg kell válogatni, s azoknak Krisztus tiszta és nemes lelkével kell tele lenniök: sok ok van arra, hogy a családi társalgás különösen szeretetteljes legyen. Az otthon a gyöngédség melegháza; ezt a világon a legfényesebb s legédesebb tanyává kell tenni azok számára, kik falai közt laknak. Mindnyájunknak oda kell vinni legjobb modorunkat, hangulatainkat s jó érzéseinket. Különösen beszédünkben arra kell törekednünk, hogy a családi élet gazdagításához járuljunk, annak emelésével, simításával s minden tekintetben nemesítésével.

Az otthon mindenkit arra ösztönöz, hogy a legszeretőbb szavakat ejtse; mégis sok családban a nyájas beszéd a legritkébb. Sok helyt egyáltalában nincs oly érintkezés, mely a társalkodás nevét érdemelné — még csak reggelenként szives üdvözlés sincs, sem nyájas jó éj-kivánás; az ebédet együtt, de szótlánul töltik el, s a kandalló körül, téli estén, körbe sem ülnek, a nap eseményeiről jól eső bizalmassággal beszélgetni. Az idegen az ily családi kört siketnéma iskolának gondolhatná, vagy oly vendéglőnek, hol egymást sohse látott idegenek találkoznak az étteremben. Másutt meg jobb volna, ha hallgatnának, mert örökös vitatkozás és szégyenletes veszekedés lármája foly napról-napra; férj és feleség, kik az oltárnál egymás iránt sűrű tartó gyöngéd szeretetet fogadtak, szüntelen szóharczot folytatnak, a nyelv — minden kardnál élesebb fegyverével; szülők, kiket a Szentírás arra int, hogy ne ingereljék gyermekeiket s ne bosszantsák elkese-redésig, hanem neveljék őket az Úr félelmében s szelíden és gyöngéden bánjanak velök: úgy látszik, mintha azt hinnék, hogy csak folytonos szidalommal kormányozhatnák gyermekeiket. A legcsekélyebb hibájokért szenvedélyes haragra lobbannak s minden parancsot oly durva hangon adnak s oly szavakkal végeznek, hogy inkább

egy vad-csoport főnökének, mint keresztyén családapának látszanak lenni. Nem csuda, ha ily nevelés mellett a gyermekek, a helyett, hogy békés szeretetben élnének egymással is, folytonosan veszekednek s keserű szavakkal és szidalmakkal illetik egymást, s úgy vannak, mint a kutya a macskával. Hogy vannak ily családok, tagadhatatlan. S hogy ily házakban még reggeli s esteli imádkozások is vannak, ez annál szomorúbbá teszi a tagadhatatlan igazat, mert valódi gúny, ha egy család tagjai úgy kelnek föl az imádkozásból, hogy azonnal veszekedni s szitkozódni kezdjenek.

A családi életben semmit sem kell jobban őrizni s gondosabban művelni, mint a társalkodást, egészen a szeretet lelkével kell azt eltölteni. Soha sem volna szabad keserű szót ejteni.

Az igazságot is, helyén kívül
 Ne mondd ki, tán szíven szúrhat szíved.
 Egy szó, kiejtve józan ok ne'kül:
 Öldöklő méreggel lehet tele.

A férj és nő beszéde, egymás közt, mindig gyöngéd legyen. Haragot a szóban, sőt a hangban se rejtsen soha; szidalom vagy zsémbelődés ne szövődjék bele, érintkezésök simaságát megzavarni; sziveik melege, gyöngédsége hassa át

minden beszédöket, a mit egymással folytatnak; mint szülők is gyermekeikkel szemben mindig keresztyéni szeretettel legyenek s ha hibáztatással is, szelíd intésként szóljanak. Végzetes tévedés azt hinni, hogy a gyermekeket rideg bánásmóddal kell s lehet jól nevelni. Nyers s haragos szavak érzékeny lelkökre úgy hatnak, mint fagyos dér a gyöngé virágra. Isten félelmében nevelni őket csak Krisztus modorában lehet, ő pedig gyöngéden bánnék velök bizonyára. A nyájas szó áldott befolyása, napról-napra, hónapról-hónapra, megbecsülhetetlen értékű: olyan, mint ha napos verőfény s csendes eső hull a kertre. A jellem szépsége, jósága, csak ilyen házi körben képződhetik.

De a helyes családi társalkodáshoz nem elég csak a szeretet, okosság is kell hozzá. Ne feledjük el Krisztus intését a hiábavaló szavak ellen. Minden bölcs szülő, családját tanuságos s szív-képző társalgás által igyekszik nevelni. Az asztalnál együtt levő családi kör a legjobb alkalmat nyújtja ily gyermek-nevelésre. Naponként háromszor gyül így egybe a család nagyja-apraja; ez a legszívélyesebb együttlét helye. Már csak egészségi okból sem jó hallgatva enni. Vidám, nyájas beszélgetés az étel legjobb fűszere s az egészséges emésztés előmozdítója. Ha az meghosszab-

bítja az ebédet s kinyújtja a vacsorát, s a munkás nappól igen sok időt látszik elfoglalni, végre az élet meghosszabbítására s az egészség nevelésére szolgál. Az élet kellemessé tételére s a családi együttlét hasznosítására mindenesetre szükség van. A házi kör s családi élet központjául az asztal a legalkalmasabb hely. A fesztelen társalgás legyen élénk s eszmedús és tartalmatlan közhelyeknél többet s jobbat nyújtson. Utczai üres fecsegés nem méltó ily fontos és szent célhoz.

Az asztali beszélgetés legyen a család minden tagjának érdekes és tanulságos; azért mindenikök korához s felfogásához alkalmazkodják. Minden nap eseményeit haszonnal lehet megbeszélni, akár meg is vitatni, s most, mikor a napilapok az ország, sőt az egész világ dolgairól oly bőven beszélnek, erre anyagot találni könnyű. Mindenik elmondhatja, a mi őt olvasmányából, leginkább érdekelte, vagy a mit abból nem értett meg, s szeretne fölvilágosítást nyerni. Vidámító és földerítő dolgokat jó eléhozni és szóvá tenni; unalmas köznapiságokat elmellőzni vagy kikerülni kívánatos.

Az asztali beszélgetés gazdagítására s egyszerűsmind a családtagok értelmiségének emelésére hasznos naponként legalább egy új tárgyat,

a tudomány vagy közélet egy új vívmányát fölvetni a megbeszélés tárgyául s oktatásul. Tegyük fel, hogy serdülő és tanuló korban levő két vagy három gyermek is ül az asztalnál; ha az apa, vagy anya valami különös — előttök még ismeretlen, de általok már felfogható tárgyat tud szóvá tenni, a mi őket érdeklí s ismeretök körét tágítja — azt jó felhozni, mert fölér egy tál étellel, a lélek táplálására. Lehet az egy történeti esemény, egy természeti jelenség, egy tudományos adat, egy kiváló ember életének valamely vonása; csak ne legyen a gyermekek felfogása körén túl, a kik kedvéért s hasznára hozatott fel épen s ne legyen túlterhelő és fárasztó, a nem iskolai lecke-szerű előadásban s fejtegetés modorában.

Valamely egyszerű tény, világosan előadva s benyomva az emlékezetbe, többet ér egy bőven fejtegetett tantételnél, melynek részleteit holnapig sem tudnák megtartani emlékezetökben. Csak egy kis gondosság, ily rendszer alkalmazására, egy év alatt is sokat tehet a gyermekek szellemi s erkölcsi épülésére. Ha a tárgyak okosan vannak megválasztva s kellemesen előadva, a család fiatal tagjai egy év leforgása alatt is nem megvetendő gazdagsággal gyarapodhatnak. Egész nevelési rendszer rejlik e módban; mert nem csak

az ismeretek gyarapodása, hanem a gondolkodás és eszmélkedés izmosodása s az ész tevékenységéhez szokás felébresztése, az érettebb korra is alapul szolgál, a mikor a felnőtt, nehezebb feladatokkal fog majd szemben állani s az élet fontos kérdéseiben is döntenie kell. A család értelmiségének színvonala is tetemesen emelkedik ez által.

Ellen lehet vetni, hogy az asztali társalgás ily rendszerének fentartása a szülőknek sok gondot ad, előkészületet kíván s fáradsággal jár. De ha egyszer szokásukká válik, az élet s az olvasmány mindig bő anyagot fog nekik nyújtani s könnyűvé válik. Elég könyv van most, melyek bőven ellátják erre alkalmas adatokkal s eszmékkal a csak közepes műveltségűeket is. A napilapok is elég érdekes közleménynyel szolgálnak ily családi tanfolyamhoz. Olvasás közben egy olló s egy kis csiriz segítségével, a tárgyak sorozatát minden nap lehet gyarapítani; mert jó, előre rendezni, átgondolni s megállapítani a szóba hozandókat, míg családi kincstárrá nővik ki magokat. Hogy mindez időt kíván s némi fáradsággal jár, kétségtelen, de haszna nagyobb mint a mibe került; s nem követel-e az erkölcsi nevelés s értelmi oktatás minden módja sok gondot s feláldozó szeretetet?

Ez csak ujjmutatás akart lenni a határtalan, bár aprólékos eszközökre, melyek a családi társalkodás terén kínálkoznak. Hogy erre a legtöbb családban épen semmi gondot nem fordítanak, a közéletben a legszomorúbb jelenségek egyike. Az össze nem tartó, sívár és tartalmatlan családi élet rendesen e gondatlanság s hanyagság fanyar gyümölcse. A fentebbi eszmék talán ösztönözni fognak néhány, ilyesmire még nem gondolt családot, hogy utat s módot találjon családi körük s társalkodásuk élénkebbé s az által kellemesebbé tételére. Bizonyára egy családnak sem kellene a nélkül lennie, hogy a komor és magában bosszankodó hallgatás vagy üres és léha fecsegés helyett szellemi s erkölcsi tápot nyújtó, szívet melegítő, elmét világosító beszélgetéseket folytasson a családi élet gyűlőhelyein — az asztal és a kandalló körül. Ez összetartás a családi élet kapcsait csak szilárdítani, a szívek melegét éleszteni, s a családi érintkezést szeretetben édesebbé fogja tenni.

XXII. FEJEZET.

Egy ó-testamentomi arczkép.

Egy anya arczképe áll előttünk az ó-korból. Az Anna története*) ritka érdekességgel bír. Azok közül az elbeszélések közül való, melyeknek báját egyszerűségök adja meg. Bár oly régen élt, mikor a világ még fiatal volt, ez az anya még ma is élete szépségében ragyog, hitének világosságában, anyaságának odaadó kegyességében, a mai kor keresztyén anyáinak példányául. Vannak dolgok, melyek megavulnak s elévülnek, de az anyaság nem, soha; mindig ugyanaz marad, kötelességeivel, felelősségével, szent kiváltságaival s hatásának áldásaival. Ez a régi kép annálfogva új és üde, minden időben, minden igazi anya előtt, a ki reá tekint.

Elsőben is, mint anya, Anna rajongó volt. Nem tartozott azon asszonyok közé, a kik a

*) I. Sámuel, I. II. r.

gyermeket nemkivánatos, alkalmatlan tehernek tartják. Házasságának első éveiben nem érezte magát boldognak, hogy az anyaság gondjától s terheitől ment. Azt hitte, hogy a gyermekek Istentől nyert áldás s az anyaság a legfőbb méltóság, melyet nő elérhet. S áhitattal és komolyan kérte Istentől azt a kiváltságot, hogy csecsemőt szoríthasson kebelére s azt magáénak mondhassa. Ezt a vonást e régi képben ne hagyjuk figyelembevétlen e mai korban, mikor a gyermeket nem mindig tekintik Isten áldásának s nem is mindig látják szívesen!

Azontúl, mikor az óhajtott gyermek megérkezett, Anna vallásos kötelességének tekintette a gyermek gondozását. A helyett, hogy felmenne Silóba az esztendei nagy ünnepre, mint az előtt soha el nem mulasztotta, otthon maradt ezúttal, hogy maga gondozhassa a kicsit, a kit az Úr adott neki s a ki még gyöngye volt arra, hogy veszély és alkalmatlanság nélkül ily hosszú útra vitessék. Bizonyosan föltette, hogy Istent épen oly jól tisztelheti otthon maradva, mint ha a nagy gyülekezetbe fölment volna. S ki mondhatná, hogy nem volt igaza? Az anyának legelső kötelessége gyermeke iránt van; nem lehet fontosabb, szentebb annál. Akárhány nyilvános isteni tiszteletben való részvétel nem pótolhatja egy ilyen

kötelesség elmulasztását. Járhat mértékletességi s missziói egyesületek gyűléseibe, részt vehet minden jótékonyágimunkálkodásban, tehet nagyon sok jót a szegényekkel, vihet segélyt s áldást sok házba, felveheti sok idegen gyermek gondját, gyakorolhatja a vasárnapi s missziói iskolákat; de ha elmulasztja saját gyermeke gondozását — nem számlálhatja magát a jó keresztyén anyák sorába. Elmulasztotta legelső s legszentebb kötelességét, mert szivét s kezét olyanoknak kölcsönözte, a kik csak másodsorban tartoznak hozzá. Anna eljárása kétségkívül helyes volt. Egy anya nélkülözhetőbb a templomban, a nyilvános összejövetelekben, a jótékony egyesületekben, mint tulajdon háztartásában s gyermekszobájában. Sok dolgot ki lehet zárni minden komoly életből, de az utolsó a mi egy anya életéből kizárható: gyermekeinek hű és szerető gondozása. A lelkipásztor sürgetheti, hogy minden ember hetenkint legalább egyszer menjen templomba; s a püspök felhívhatja a vallásos nőket, hogy vegyenek részt a vasárnapi iskolai oktatásban; de az anyának jogában áll azt eldönteni, kívánja-e a Mester, hogy házán kívül más vallásos kötelességét teljesítsen? Erről mindenesetre felelős; a külső szolgálatról csak akkor, ha ennek már eleget tett s a többire is elég ereje és ideje maradt.

Még egy volt Annában, hogy gyermekét maga személyesen gondozta. Mindenekelőtt: maga szoptatta. Nem ment cselédszerző intézetbe, hogy pénzért szoptató dajkát fogadjon, hogy magának «szabad kezét» biztosítson, társaságokba, színházba — s esetleg templomba is — járásra. Elég régi módú volt arra, hogy előbbre tegye gyermeke szoptatását. Nem látszik, hogy személyes megaláztatást érzett volna abban, hogy gyermekét maga táplálja, mosdassa, ápolgassa s egy vagy két évig rabja legyen kisededének, míg az anyai gondra szorul; sőt úgy látszik, ezt a legnagyobb tisztességnek nézte s oly kiváltságnak, hogy anya lehet s maga kezével végezheti összes anyai tisztét. S ha meggondoljuk, hogy mi lett később ebből az ő szülte s nevelte gyermekből, hogy mire vezetett az ő gondja, fáradozása, önfeláldozása — bizonyosan azt fogjuk mondani: Annának igaza volt. Bizonyára soha sem bánta meg, mikor fiát Isten szolgálatában növekedni, majd fényleni látta, hogy elmellőzte minden egyéb társadalmi teendőit, gyermekének nevelése és gondozása miatt. Ha a hű anyáskodásnak ily eredménye lesz rendszeren — akkor bizonyára a nőknek kínálkozó minden foglalkozásoknál — még a tizenkilencedik században is — előbb való az, ha gyermeköket híven, bölcsen s sze-

retettel nevelik és ápolják. Sok asszony kitüntetés után sovárogo valamely köz-szolgálatban, mint író, művész, énekes vagy színésznő; de végre is, van-e nemesebb hivatás, tisztességesebb és érdemesebb; van-e jutalmazóbb mint a hű anyáé, ha oly fiút nevelt fel, a ki a jó, hasznos és hű emberek sorában helyet foglal? Mária, a Jézus anyja, találhatott volna-e magasabb hivatást, bármikor, mint hogy a szent gyermeket szoptatta, ápolta és nevelte, a kit az Isten az ő karjaiba tett le? De, hogy ne a legmagasabbtól vegyük a példát, a Mózes, a Sámuel, az Ágoston, a Luther, a Washington anyja, tehettek-e nagyobb szolgálatot az emberiségnek, nyerhettek volna-e magasabb rangot a világban, ha művészetre, költői koszorúra, zenére, vagy bármi hasznos foglalkozásra adták volna magokat?

Annának bizonyára igaza volt; s ha igen: a régi módi anyaság jobb mint a mai — s az anya gyermekének legjobb dajkája. Fogadott dajka is lehet ügyes; de bizonyosan nem képes oly helyesen idomítani az idegen gyermeket s annak tehetségeit és jelleme csiráit fejleszteni. Az anya, ily helyetttest állítson maga helyébe, szabadságot nyer, társadalmi kötelességek, látogatások, ebédek, öltözködés, mulattságok, vagy akár jótékonyságok szorgalmas gyakorlására; de

mi lesz az alatt a gyöngé, fejletlen, halhatatlan lélek hüvelyéből a dajkaságban — tényleg anyátlanul, fizetett dajka ápolásában? Mi lép az anyaság szent hivatása helyébe, a melynek egész életre szóló felelőssége arra nehezkedik, a ki szülte? Korunk egy jeles írója így nyilatkozik e kérdésben: «Van-e lelkiismeretlen korunkban nagyobb kötelesség-sértés ennél? Asszonyaink tódulnak a templomokba, vallásos ihletet nyerni mindennapi kötelességeik teljesítésében — s aztán elutasítják magoktól a legelső kötelességet, a legszentebb felelősséget. Előkelő anyákat hallunk dicsekedni azzal, hogy nincsenek egy bölcsőhöz s a dajkaszobához lekötve s szabadon járhatnak a társas világba, élvezhetik az élet örömeit, mintha dicsőség volna azokban részt venni — mikor más sokkal fontosabb kötelesség várna rájuk». Ez a legszomorúbb dicsekvés egy keresztyén anya ajakán! Korunknak éppen anyákra volna legnagyobb szüksége, a kik gyermekeikkel éljenek s azok zsenge életére anyai szeretetök s jó szívök egész melegét kiáraszszák. Ha Annák nemzedékével bírnánk: Sámuelek nemzedéke növekednék körülöttünk, gondos és szerető ápolásuk alatt.

Még egy vonásáról az ó-korbéli anyának ne feledkezzünk meg. Anna a gyermekét az Úrnak

nevelte. Elejétől fogva úgy nézte azt, mint Isten tulajdonát, nem a saját gyermekét, mert azzal az ígérettel kérte s annak fejében nyerte meg azt Istentől; magát Isten által meghívott dajkául nézte, kinek kötelessége a gyermeket szent életre s Isten szolgálatára nevelni fel, könnyű átlátni mily fényt és dicsőséget sugárzott ez a felfogás az ő anyaságának fárasztó, de édes munkájára, annyi napon és éjen át. Isten gyermeke volt a kit szoptatott, a kit ringatott, a kit ápolgatott s takargatott; s ő ezt az Úr szolgálatára nevelte, két világban; semmit sem talált fárasztó bajlakodásnak, semmi kötelesség kicsinye körül nem nehéz, nem unalmas, szeretettől lángoló szívének. Van-e egy nőnek magasabb és hatalmasabb ösztönzésre szüksége, ily fárasztó s önmegtágadó munkában?

De van-e anya, a ki kevesebb ösztönt találna dajkálkodó fáradozásaiban? Sámuel magasabb értelemben volt-e Isten fia, mikor Anna szoptatta, mint bármely gyermek annyi ezer szoptató anya ölében? Nem Isten adta-e valamennyit s nem az Úrnak kell-e növelnie kisdédét minden keresztényen anyának? Minden anya fülében, mikor csesemője függ kebelén, az Úr amaz izenete cseng — ha van érzéke a mennyei sugalom iránt: «Vedd a kisdédet s neveld föl *nekem*». Minden

gyermek Isten tulajdona, kit tiszta s nemes életre s szent hivatásra kíván neveltetni. Minden anya, anyasága által, ha arra hivatott, kötelezve van a gyermek szoptatására, hogy tejével a maga szeretetét oltsa belé s azzal kezdje nevelését Isten szolgálatára. Anna megértette azt s hivatását szentnek és boldogítónak érezte. De hány keresztyén anya is, nem tudja ezt megérteni s nem gyámolítva az anyaság felséges hivatásának tudata által, nem érezve annak méltóságát és gyönyörét, nehéz s kellemetlen fáradságnak nézi a legdrágább kötelességet!

Ámde e kötelesség teljesítésének jutalmát is megnyerte Istentől. Mikor első szülöttjét Sámuel, fogadása szerint, Isten szolgálatába adta, az Úr még három fiút és egy leányt is adott neki szülnie «és a gyermek Sámuel felnevekedék az Úrnál».*)

Jó volna minden anyának leülnie Anna mellé s tanulni tőle. Így a legszerényebb dajkaszoba szentélylyé változnék s az anyaság minden legkisebb, legközönségesebb szolgálata is oly fényes szolgálattá válnék, a milyent az angyalok végeznek az Atya ábrázata előtt!

*) I Sámuel II. 21.

XXIII. FEJEZET.

Szomorúság a keresztyén házban.

Emberek halnak, nem hal meg a bánat ;
Az évek örlő műve kárba veszve.
Minden parányát a nagy világnak,
A szenvedések kapcsa fűzi össze.

Előbb vagy utóbb minden házban megjelenik a szomorúság, — gazdagság, műveltség, társadalmi állás különbsége, vagy a vallásosság foka sem zárhatja ki. Mikor két fiatal lélek a házasság oltáráról jöve új hajlékába letelepszik, úgy érezte, hogy boldogságukat soha semmi nem fogja háborítani, hogy a bánat soha sem lesz képes a kedves helyen sziveikhez férni. Néhány évig, boldog álmuk talán érintetlen marad. A virágok még elevenebb szépségben s dúsabb illatozással nyílnak, a zene könnyebben s vigabban szól, meg nem ernyedő húrokon ; társas körökben nem esett hézag ; kis gyermekek nőnek a szelíd lég-

körben, szeretetökkel s kedvességökkel hintve áldást az otthonra; a családi élet oly édesen és simán foly, mint a patak, mely futásában egyszerre szélesebb és mélyebb lesz. Körülöttök, minden más otthonban, bánat mutatkozik, betegségek, halálozások, néhol még annál is szomorúbb esetek — csak az ő otthonuk marad minden csapástól, minden gyásztól ment. De az a mentesség sem fog örökké tartani! Jó egy nap, mikor a bánat ismeretlen hírnöke ajtajuk elé érkezik, sem üdvözlésre, sem hívásra nem vár, hanem egyenesen belép s sorvasztó kezét valamelyik virágszálla ráteszi.

A bánat első érintése nagyon fájdalmas; váratlansága, hirtelensége még rettentőbbé teszi. A mi még tegnap lehetetlennek látszott, vagy eszökbe sem jutott, az ma félelmissé lett valósulásával. Kedvesünk, kit biztosságban véltünk bírni, elidegeníthetetlen sajátunknak, melyet el sem veszthetünk: íme elrabolatott — s nem felel szavunkra, hiába szólítjuk. Úgy érezzük, hogy soha meg nem vigasztalódunk, hogy nem örülhetünk többé az életnek, miután az, a kit legjobban szerettünk, a ki nekünk legtöbb örömet okozott, elvételétől tölünk. Az első bánat órája minden életnek legválságosabb pontja, veszedelmes fordulat. Az út ismeretlen és még próbálatlan,

melyet lábunk addig soha sem taposott. Azért sehol sincs gondosabb és gyöngédebb kíséretre szükségünk. Sok élet szenvedett hajótörést a bánat tengerének hullámok alá rejtett alacsony zátonyán vagy parti szikláján. Sokan a bánatban csak ellenséget látnak, a kívül soha sem akarnak kibékülni, hanem véres harcra szállnak vele s csak gyógyíthatatlan sebet kapnak a hiába való küzdelemben.

Általános felfogás, hogy a bánat tulajdonkép áldásos hatású, mert tisztítja s nemesebbé teszi a szívet, a mely átment rajta; de ez nem igaz. A bánatnak magában nincs az a tisztító hatása mint sokan gondolják — hogy a bűnös életről szenny foltjait letörli. Az a tűz, mely az aranyat megtisztítja — a virágokat elperzseli. A szomorúság is tűz, mely Isten kezében tisztítja az ő népét, de áldatlanul csak pusztulást okoz. A szenvedőnek Krisztussal való viszonyától függ, ha barát vagy ellenség s hogy mikép fogadja a rá mért csapást: jót vagy rosszat hagyjon-e maga után, a hova belépett; de keresztyén házban, a hol Krisztus szerelme lakott s uralkodik a lelkeken — a bánat mindig áldást hagy maga után. Úgy fogadtatik, mint Isten követe; a kit üdvözölni kell s várni mily izenetet hoz Istentől.

Mert Isten angyalai nem mindig úgy jönnek

hozzánk a mint képzeljük, fényes ruhában, mosolygó arczczal s nyájas üdvözlettel. A festők így rajzolták őket képeiken, így képzeljük mi is égi küldöttekül, csodaszerű, páratlan szeretetreméltóságukkal, — a milyenek kétségkívül, mikor Isten előtt megjelennek s neki szolgálnak. A mennyben egy angyal-arczon sincs harag s mogorvaság; de a mikor a mennyei követek a földre jönnek küldetésben, gyakran elrettentő arczczal jelennek meg s félelemmel töltik el a reszkető szívet. De gyakran, ha ily alakokban jönnek is, a legédesebb örömhírt s áldást hoznak magokkal.

Az angyalok hozzánk álcázva jönnek,
 Bánat s betegség, nyomor és halál;
 De lassanként szelöztetik álcájok', —
 S szemünk mind angyal-arczokat talál;
 Dics-fénybe vonva, mind üdv ragyog át,
 Hogy Isten arczulatját láthaták.

Valahol Isten bánat-hírmondóját úgy fogadják a keresztyén-házban, még szomorúságban s könnyek közt is szíves üdvözlettel: ott mindenüti béke áldását hagyja maga után s édesebbé, gyöngédebbé és mennyeibbé teszi az otthont. A szeretetről úgy szoktunk beszélni, mint oly légkörről, melyben az otthon legjobban fejlődik a boldogság irányában, a hogy nyári melegben a virágok legnagyobb szépségöket s legédesebb

illatukat fejtik ki; de tényleg egy otthon sem érheti el az élet tökéletes boldogságát, ha csak a szomorúság nem lépi át, valamely alakban, küszöbét. A családi szeretet maga is, mint némely őszi gyümölcs, csak akkor éri el teljes érettségét s nyeri meg édességét, ha a megpróbáltatás fagyos dere megcsapta. Ha egy nyers fatuskót, a tűzhelyre téve, téli estén, a láng nyaldosni kezdi, édes, panaszos sustorgás csodálatos zenéje támad a fából. A költő azt mondaná, hogy míg e fa, még élve az erdőben állott, ágain madarak ültek s ott daloltak s dalaik édes hangja a fába rejtőzött; aztán a hang, melyet most hallottak az égő fatuskóból kitörni, az a madár-dal, mely szilánkjai közt azóta fogva volt mindaddig, míg a lángok fölszabadították. A költő gondolata csak képzelet, de jól jelképez egy igazságot a keresztyén otthon életéből, mely megfontolást s emlékünke vésést érdemel. Az öröm verőfényes napjaiban, vidám madár-dalok zengettek körülöttünk, s szívünkbe bevésődtek s ott elrejtőztek. A tanulságok, tapasztalások, gyöngéd benyomások, a béke, a jóllét, a kedvező évek boldog emlékei, mind életünkbe veszik magokat s úgy esnek ránk mint a napsugarak s csendes záporosók hullanak a hosszú ősz, tél s nyiló tavasz idején s eltűnnek a termékeny földben. E fény

és áldás dús tömegéből csak kevés látszik meg a felületen. Életünkön sem sok látszik meg a magába vett örömből és áldásból. Aztán a megpróbáltatás tüze fellobban, s a szenvedés hevében a soká elrejtőzött s szunnyadó zene felszabadul s kiömlik.

A világon a legtöbb jó bánatból eredt. A legszebb dalokat, melyek e földön termettek, a szenvedés idézte elő. A legdúsabb áldások, melyeket élvezünk, a megpróbáltatás tüzéből áradtak ránk. A mult tapasztalásainak legbecsesb örökségét szenvedés és áldozatok árán vásárolunk. Váltságunkat a Gecsemánéból és a Kalváriából nyertük; a mennybe Krisztus könnyei s vére által juthatunk. Mind a mi az élet legdrágább kincse s legértékeseb java — tűzből jött ki. Egy- más iránti szeretetünk verőfényes napokban fejlődik s érlelődik, de legtisztább s legszentebb nyilvánulását csak akkor látjuk, ha szívünket bánat érte s elrejtett kincseit csak a csapások hozzák napfényre. Még az anya szerelme is gyermeke iránt, bármily mély és tiszta, csak akkor éri el ereje bámulatos mértékét, ha a gyermek szenved s az anya aggódva és rettegve hajlóbölcsője fölé. Így van minden emberi szeretet: legjobb, legistenibb tulajdonsága csak a szenvedés tüzében mutatkozik. A mely otthon búbanatot szenvedett a szeretet és hit valódi tüzé-

ben, megtöretlenül, széttépetlenül s még tisztában jó ki abból, szenvedély, önzés és földiesség nélkül. Ha férj és feleség, kulcsolt kezekkel állanak egymás mellett gyermekök koporsójánál, erősebben vannak egymáshoz kapcsolva, mint valaha s közös bánatuk: szentség. A megmaradt gyermekek kedvesebbek szüleiknek, az elvesztett után. A testvérek gondosabbak és türelmesebbek lesznek egymás közti érintkezésökben, mikor a családi kört megszakítva s megrabolva látják. A keresztyén otthonban egy üres szék van, melynek szomorú látása csodálatos hatással bír a szeretet s gyöngéd érzések erősítésére s gyöngédebbé tételére. A bú fellege, mely a ház fölött lebeg, mint nyári felleg a kertek s mezők felett, áldást hagy maga után.

Eső esik, kicsiny virág?

Annak örülj!

Túl-hő nap elhervasztana . . .

Majd kiderül!

Igaz: nagyon setét az ég,

De az alatt mosolyg a kék!

A bánat elnyom, gyöngé szív?

Annak örülj!

Virág esőben nő, bánat mögött

Új öröm ül.

Isten viraszt, és napod újra feljő,

Mihelyt munkáját elvégzé a felhő!

De hogy biztosíthatjuk magunkat a búbánat hozta áldások felől? Még az evangélium is méregpohár annak, a ki megveti; s a búbánat, bár Isten izenete, gyakran jő s elmegy a nélkül, hogy áldást hagyna maga után. Hogy bánjunk e gyászba öltözött követtel, ha meg akarjuk nyerni az áldást, melyet kezében hoz? Fogadjuk szivesen, még reszketve s könnyek közt is, mint Isten követét. Hinnünk kell, hogy az Atyától jő, s tőle jöven, a szeretet követe hozzánk, a ki áldást hoz nekünk bár veszteséget és fájdalmat. Kérdezzük meg, mit izen nekünk Isten a búbánatban s hallgassuk úgy, mintha öröm-izenet volna. Hozzánk van küldve s bizonyosan jót hoz nekünk az égből, ajándékul. Valami arany gyümölcs rejlik a tüskés burokban. Egy darab tiszta arany fog e tüzes kemenczéből kigördülni. E sötét völgy felett valamely fényes magaslat áll, melyhez vezetni akar. Krisztus maga nyugodt megadással s bizó szeretettel fogadta a kereszt keserves kín-halálát, mert látta a dicső örömet, mely előtte áll s vár reá a szenvedés mögött. Hasonlókép fogadjuk mi is bánatunkat, mert az csak setét boltozatú átjáró, mely a békéhez s áldáshoz vezet. Ha nem mehetünk át az átjáró sikátorán, nem juthatunk el a rajta túl levő fényességbe. Ha nem tudjuk elfogadni Atyánk ke-

zéből a szomorúság vetését, elesünk az áldás aratásától, mely más vetésből nem teremhet számmunkra. Ha bölcs szívűek vagyunk, oly szívesen fogadjuk a bűt, bajt, mint az örömet, mert ugyanabból a szerető kézből jó s ugyanannyi s oly tiszta jó adományt és ajándékot nyujt.

Jusson eszünkbe, hogy abban az otthonban, melyben Krisztus lakik, a bánat nyitja meg a mennyei kincsek szekrényeit. Keresztyéntelen házban nincsenek olyanok. A ki ajtaját bezárja Krisztus előtt, kizárt vele minden áldást, s ha egyszer a földi öröm lámpái kialusznak, minden setétben marad. Bölcsen számító előrelátás a Krisztussal való személyes és benső érintkezés-sel biztosítja magának mindazokat a jókat és reményeket, melyekre szive vágy; s ha őt látja vendégül a boldogság verőfényes napjaiban, mikor az éj árnya borul rá, reménye fénylő csillagai kisütnek!

XXIV. FEJEZET.

Leszámolás bűneinkkel.

Nagy bátorságot kíván: szembe nézni bűneinkkel s úgy bánni velök, mintha másnak adnánk tanácsot, ha az követte volna el. A hajdankor egyik Zsoltárosa mondta: «megvizsgálom az én útaimat»; nem valószínű, hogy ez neki is könnyű munka lett volna. Rendesen sokkal nehezebb a magunk útait vizsgálni, mint a másokét — legtöbben csak az utóbbival foglalkoznak szívesen. Nagyító üveget veszünk elé, hogy szomszédunk életét vizsgáljuk, erős látó-csővet, foltokat keresni annak jellemében; de sokszor elfelejtjük üvegünket magunkra fordítani, vagy megfordítjuk azt, hogy kisebbnek mutasson bennünk minden foltot és tökéletlenséget. A farizeus a templomban sok nagy vétket emlegetett, de nem a magáéit, hanem «egyebekét» s a publikánuséit; a maga bűneit nem vallotta be. Legtöbbünk ebben a veszélyben forog. Szívesen gondolunk a magunk útaira, ha azok jók s kifogástalanok, hiúságunknak hízeleg ha helyeselhetjük s emlegethetjük jó cselekedeteinket; de ha magunk viselete nem épen kifogástalan, szívesen hátat fordítunk annak s

közben még vigasztaljuk magunkat azzal, hogy szomszédunk ballépéseire gondolunk. S itt, különös! úgy látszik, hogy még a legjobbak is közülünk örülnek, ha oly tényekre találunk másokban, miket hibáztatniok kell. A keresztyéni szeretet utolsó leczkéje, melyet megtanulunk: együtt örülni mások nemes jellemének s fájdalommal átni mások bűneit s tévedéseit.

De derék dolog az emberben, azt mondani: «megvizsgálom az én útaimat» — azt mondani akkor, a mikor tudja, hogy azok nem kifogástalanul tiszták, hanem tév-utak. Kitünő dolog tőlünk, lencséinket a magunk belvilágára fordítani, hogy meglássuk, vajjon igaz úton járunk-e? Ez volna mindig első kötelességünk, mikor magunkra gondolunk. Magunkat kellene először megvizsgáljunk, mielőtt a mások hibáit keressük s azokra akarunk mutatni. Mert a világon egyetlen egy személy van, a kinek utairól csak mi vagyunk személyesen felelősek, a kinek életéről csak nekünk kell beszámolnunk: s ez magunk. Mások hibái bánthatnak s szomoríthatnak minket, sérthetik erkölcsi érzékünket; kötelességünk, Krisztus szellemében, jobb útra vezetni eltévedt felebarátinkat; de végre is, mikor Isten ítélőszéke előtt állunk, egyetlen személy a világon, kiért mindegyikünknek felelnünk kell, mindenik

önmaga. Bizonyára nagyon fontos, komolyan vigyázni magunkra s örködni e világi utaink felett.

A visszatekintésnek nagy hatalma van. A mint utainkra visszapillantunk, nem úgy tünnek fel előttünk, mint a mikor rajtok jártunk. Akkor sok dolog keménynek s fájdalmasnak tetszett nekünk, a mi most — visszatekintve reá, kedvesnek és fényesnek látszik. A legtöbb életben vannak tapasztalások s élmények, melyek akkor szerencsétlenségnek tüntek föl s utoljára még gazdag áldásnak bizonyultak. Azután — másik fajta — vannak dolgok, melyek nagyon vonzó és gyönyörűséges színt mutattak s később visszatartóknak bizonyultak. Ez történik minden bűnös cselekedettel, a melyet rossz szenvedélyek befolyása alatt követtünk el. Akkor a gyönyör ingerét nyujtották, de izgatásuk elmúltával a bűnös visszatekintve arra a mit tett, iszonyúnak tetszenek neki. A visszapillantás utalattal és undorral tölti el szívét.

Az embernek a maga útaira visszatekinteni, ha rossz utakon járt, egyáltalában nem kellemes. Az ily tekintet, ha őszinte, mély bánatot okoz. Jó, hogy ennek így kell lennie, a bánatnak égő fájdalommal kell válnia, míg szívünkbe edzi azokat a tanulságokat, melyeket tévedéseinkből s bűneinkből le kell vonnunk. De a fájdalom és

megbánás még nem elég. A Szentírás világi bánatról szól, mely halált szül. Oly bánat ez, mint a reggeli felhő, vagy hajnali harmat; nem hagy nyomot maga után, nem szül semmi jobbulást, vagy a bánat kétségbeesésében végződik. Isteni bánat, a bűn fölötti fájdalom, mely bűnbánatra vezet. A tékozló fiú, távol országban, meggon-dolván az ő útait, szégyenletében eltakarta arczát kezeivel, keserves könnyeket hullatott tönkre tett élete fölött. De nemcsak sírt; felkelt s egyenesen haza indult az apai házhoz. Bármily nagyot vétkezett valaki, a mit tennie kell, nem az, hogy leüljön s újabb éveket veszítsen az elveszített évek fölötti kesergéssel. Sírással a kétségbeesés éjjelében nem hozunk helyre semmit. Az egyetlen helyes dolog, a mit tehetünk, talpra állani s megmenteni a mi még maradt. Mivel a nekünk adott tizenkét órából tíz elveszett: leüljünk-e s a hátralevő kettőt is a tíz utáni kesergéssel tölt-sük hiába? Nem jobb-e a még meglévő kettőt azzal tölteni, hogy az elmúlt tévedéseinek következményeit helyre hozzuk? — «A csatát elvesztettük», mondá Napoleon, — «de» — s óráját zsebéből elővéve, — «még csak két óra, van még időnk harczolni s új csatát nyerni» — és a nap, a nyert csata diadalán ment le. Kivált fiatal embernek soha sem kellene kétségbe esnie;

mert az ifjú korban még elég hely van az élet könyvében, a hibákat és mocskokat kitörölni. Még az öreg kor is, egész elpazarolt élethosszal háta mögött, nincs megfosztva minden reménytől oly világban, a hol a Krisztus keresztje állott.

Néhány percnyi magábatérés s bűnbánat elég, hogy a Krisztus keresztjéhez csúszszék s bocsánatot nyerjen. A Krisztus oldalán keresztben függő lator a bűnbánat egy esdő szavával megnyerte a Megváltótól az üdvösség ígérését! Az isteni kegyelem oly határtalan, hogy senkinek sem kell elveszni, bár bűnei olyan kiáltók mint a vörös skarlát. Így, bár élete oly hajótört, becsülete oly szennyezett, ereje úgy összeroskadt, hogy e földön már semmi sem lehet belőle — még megmentve is csak szomorú rom — mégis fényesen mehet át a dicső öröklétbe, melyet a Krisztusba vetett hit tár föl előtte. Az élet nem végződik be a halállal. Útja átcsap az örökkévalóságba s ott elég idő lesz a földön elveszett évek helyreépítésére. Némelyek azt mondják a mennyről, hogy Isten ott újra teremti a lelkeket. Még a földön elveszett s bemocskolt élet is irgalmat találhat s az ég hosszú napján, kegyelemre s tisztaságra alakulhat át.

De gondos tengerész nem viszi hajóját két-

szer ugyanazon sziklára vagy zátonyra. Még a gyermek sem nyúl másodszor a lánghoz. Nekünk is tapasztalásból kell megtanulnunk, hogy ugyanazt a bolondságot, hibát vagy bűnt ismételve ne kövessük el. Minden hibát meg kell jegyeznünk, hogy azután kerüljük. Minden tévedésünket használjuk lépcsőfokul, a melyen magasabb, nemesebb életre hághassunk. Hiába gondolunk útunkra, ha el nem fordulunk attól, a mit elhibázottnak tapasztaltunk. Az isteni bánat bűnbánatot szül; de egynéhány köncsepp mit sem használ, ha holnap ismét előbbi útunkat folytatjuk. Valaki azt mondja: «A botlás igazi fölismerése abban áll, hogy többször oda nem lépünk, a hol egyszer megbotlottunk». Ez a szabály áll a tévedésekre úgy mint a vétkekre. Az élet igazi tudománya, ugyanazt a bűnt nem követni el kétszer.

De ezzel is kurtán jövünk ki. Tagadólagos eljárással nem érünk célta. Azzal soha sem jutunk az égbe, ha a tévutakról csak visszafordulunk. Az igaz megbánás egyenesen Krisztushoz vezet, az ő útján. Csak a ki a bűn útját elhagyva, gonosz gondolatait elveti s az Úrhoz tér, nyer teljes bocsánatot. Bármily setét volt is bűne, ha ily megbánás követi azt. Maga Krisztus sem teheti az elkövetett bűnt nem történtté s a tettet nem tetté. Azt soha sem lehet igazzá

tenni, hogy a tolvaj ne lopott légyen, de a kegyelem úgy ujjaszülheti a beszennyezett életet, hogy a hol szennyfolt volt rajta, új fényben tündököljön. «Az osztriaga, gyönggyel foltozza ki kagylóját.» A hol a rút seb volt, a gyógyulással nem sebhely, hanem gyöngy támad. Ez áll az emberi lélekre nézve is, ha isteni kegyelem fedezi el a bűn sebet. Az igazán megbánt bűn gyönggyé válik a jellemben. Mindazok, kik krisztusi nemességben gyarapodnak, tapasztalják, hogy megtért életök, előbbi vétkeik megbánásának szálaiból szövődött.

Valaki azt mondta: «A legyőzött bűn őrangyallá lesz». Adjunk hálát Istennek, hogy ezt mondhatjuk!

Igen, az a bűn, mely kétségbeeséssel fektett ágyamba s csüggedten keltett föl a reggeli munkára: legyőzhető. Nem mondhatjuk, hogy megsemmisíthető, de jobb mint ez, meghódítható, foglyul vihető s jóbaráttá változtatható; úgy, hogy végre azt mondhatom! «Kisértetem örömmé változott, mert a velem folytatott harczból merítettem erőmet!»

Azon emelkedünk, mi lábunk alatt van,

S a mi jót s igazat magunknak megnyerünk;

S ha gőg és szenvedély nincs nyög gyanánt velünk
S legyőztük a gonoszt egy jó pillanatban!

Egyszer egy öreg ember, multján merengve, fölsorolta magának minden hibáit és tévedéseit s megbánva azokat, kívánta, hogy bár soha se követte volna el s kereste az utat, hogy helyrehozhassa. Tollat vett kezébe, s egy darab papírra életének húsz olyan cselekedetét jegyezte föl, a miket szégyenlett, s egy képzelt szivacsot vett elé, hogy életrajzából mind azt kitörülje. Elgondolta, mennyivel szebb volna jelleme, élete végén, ha ezeket a ballépéseket soha se tette volna! De mikor ezeket ki akarta törölni életéből, meglepetéssel vette észre, hogy a mi szép arany szálak vonultak át életén, azok mind abból a megbánásból szövődtek abba, melyet elkövetett hibái felett érzett; s ha ezeket kitörülné, velök együtt mostani jellemének minden nemes vonásai is letörlődnének. Elmélkedése közben arra a meggyőződésre jutott, hogy legjobb cselekedetei tévedéseiből eredtek, s abból a fájó bánatból, azokból a bölcs tanulságokból, igaz megbánásból s abból az új életből, mely ezeket követte.

E tapasztalás fölidezésében mély igazság rejlik; az, hogy még tévedéseink s bűneink is, ha elhagyjuk s a Krisztushoz vezető utat megtaláljuk, jellemünk növekedésévé s újra építésévé válnak. «Multunkkal úgy bánhatunk, hogy erényt és bölcseséget meríthettünk belőle.» — «Az igazság

magvából igazságtalanság teremhet; a tévedés bölcseséggé válhat; a szomorúság ezer alakban nyílhat, mint az illatozó virág.» Ha bűneinket igazán megbánjuk, akkor, a hol töviseikkel s mérges magvaikkal kihajtanak, életünkben édes virággal ékes és dúsan gyümölcsöző fák s növények növekedhetnek. Elbukásainkból lelkünk újjászületése eredhet, ha újra fölkelünk, s alázatos vezekléssel és őszinte megtéréssel Krisztus lábaihoz vetjük magunkat. Az ő gyöngéd irgalmassága meggyógyítja a bűn által ejtett sebeinket s életünket erőre és tisztaságra állítja vissza; de nem szabad elfelednünk, hogy csak Krisztus szabadíthat meg a büntől s változtathatja a gonoszt jóvá. Ez a csodálatos vegytani átváltozás egyedül Krisztus vérében és keresztjében gyökerezik. Hagyjuk magára s a bűn halált szül, — de vigyük Krisztushoz, a méreg megromlik s a halál életté válik. Longfellow, a nagy költő, azt mondja Krisztus tekintetének hatásáról, miután vétkezünk:

E sápadt arcztól egy tekintet,
 Öntudatára ébreszt bűneinknek,
 S nyomorunk érzetére.
 De önbírálat: hogy magunkba lássunk,
 S ez által nyert megtisztulásunk,
 Im irgalmat ígére.

A lélek sebei, gyógyultan is sajognak,
A heg piros marad — s a büntudatnak
Vallani kell.

Elvesztett tisztaság többé vissza nem tér,
S a folt, mit a bukás által szereztél
Nem mulik el!

De nemes lélek, hőségben, ködben —
Az elbukástól annál erősbben
Kél föl megint —
S érezve még az istenit magában,
Nem fetreng a földnek sarában,
Hanem égre tekint!

Mindenkinek életében vannak ballépések s bűnök. A legszentebb élet sem tökéletes. A leg-erősebb is ki van téve annak, hogy váratlan s hirtelen jött kísértésnek martalékul essék. A leg-bölcsebb is követhet el súlyos vétséget s oktalanságot olykor. Tudnunk kell ilyenkor, hogy' bánjunk bűneinkkel. Nem elég azt magunkban szánni-bánni s hátunk megett hagyni, tovább sietve; sem kétségbe esni, míg szívünk vérzik miatta bánatában; őszintén kell megbánnunk s annak lábánál kérnünk bocsánatot, a kit megsértettünk és megszorítottunk. Akkor erősebben kell fölkelnünk a bukásból, tisztábban és nemesebben, a bűneink felett diadalmas Krisztus által, a ki estünkből maga emelt föl.

Lelkem, ne tekintgess hátra,
Lelsz itt munkát eleget!
A silány mult fényes sátra
Jelened s jövőd lehet.
Szárnyalj a magasban ott fön, n,
Szállj az ég felhőin át,
Rázd le bűnödöt a földön,
Míg Istenhez száll imád!

TARTALOM.

	Lap
A fordító előszava	5
A szerző előszava	9
I.	
Csendes órák	11
II.	
Személyes barátság a Krisztussal	20
III.	
Krisztus bennünk	30
IV.	
Csak töredék másolat	40
V.	
A Te akaratod, ne az enyém!	50
VI.	
Isten tartaléka a jóból	58
VII.	
A czélt nem érés áldása	68
VIII.	
«Majd!»	78
IX.	
A vágy áldása	86
X.	
A részvét ára és becse	93
XI.	
Hivatásunk megtalálása	102
XII.	
Jó szándékaink szerint élni	112

	XIII.	Lap
Az élet kettős munkája		122
	XIV.	
A jó kívánság hatása		132
	XV.	
Segély, pénz nélkül		141
	XVI.	
A kötelesség ideje		154
	XVII.	
A vigasztaló szolgálata		163
	XVIII.	
Napról-napra		172
	XIX.	
A vallásos élet megszokása		180
	XX.	
A nyelv hatalma		192
	XXI.	
Otthoni társalkodás		201
	XXII.	
Egy Ó-testamentomi arczkép		210
	XXIII.	
Szomorúság a keresztyén házban		218
	XXIV.	
Leszámolás bűneinkkel		227

